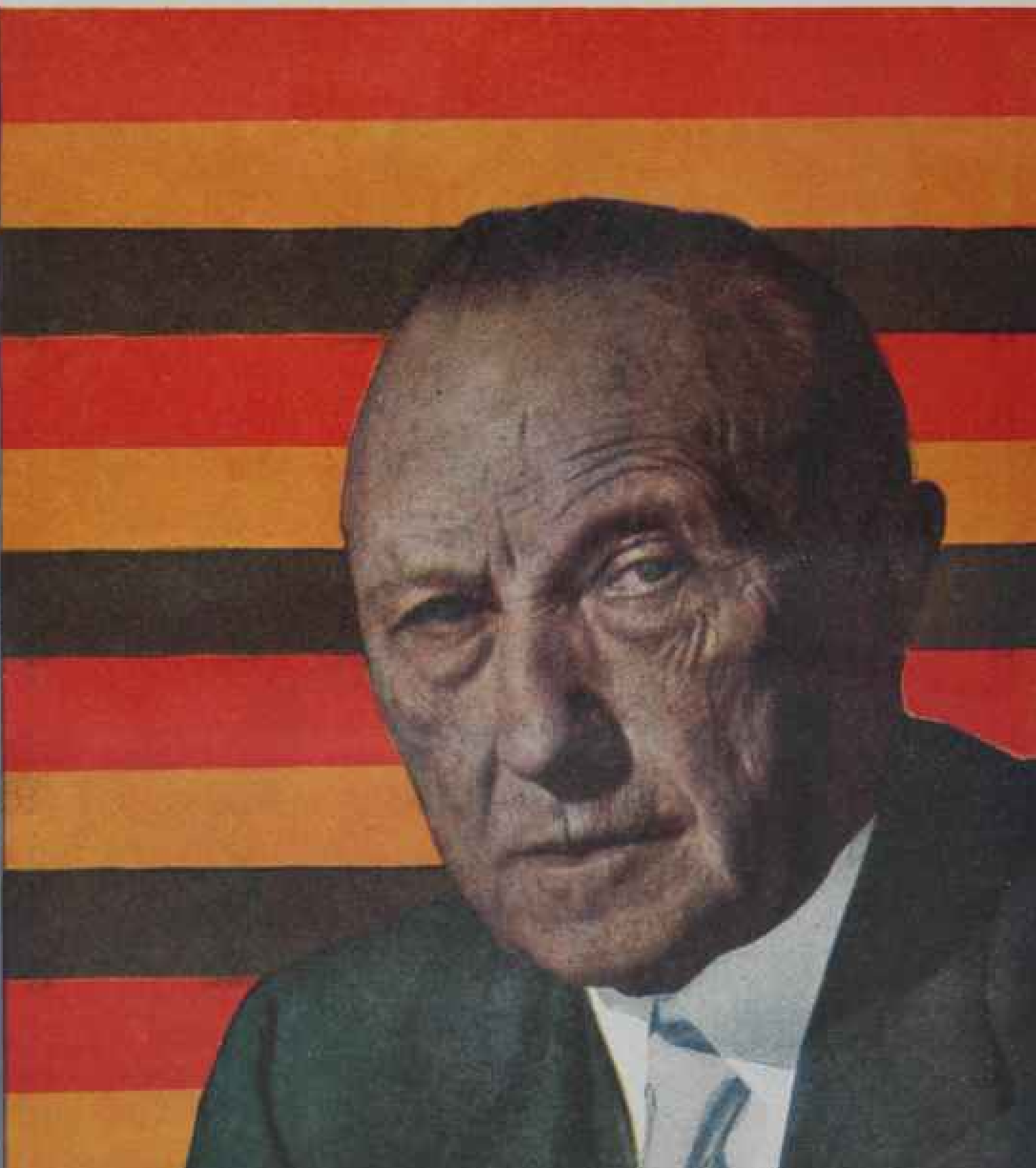
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

EMLÂK BANKASI
EKİM AYI ÇEKİLİŞİ
KOŞUYOLUNDA
Bahçeli ev
VE PARA İKRAMİYELERİ
SON PARA KABUL TARİHİ:
8. EKİM. 1954.

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası
B. M. M. arkası *Ardıç Sok,*
Desen Matbaası — Ankara
P. K 582 — *Tel: 19992*

Fiyatı: 60 kuruş

*
* *

AKİS Ortaklığı adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden :

Metin TOKER

*
* *

Teknik Sekreter
Cüneyt ARCAYÜREK

*
* *

Ressam :
İzzet ÇETİN — AYHAN

Fotoğraf :
Necdet ELBEYOĞLU — Turhan VANDEMİR

Klişe 1
Desen Matbaası Klişe Atölyesi

*
* *

Abone Şartları :

3 aylık (12 nüsha) : 6 Lira
6 aylık (25 nüsha) : 12 lira
1 senelik (52 nüsha) : 24 lira

*
* *

İlân Şartları :

4 Renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira

Kapak içi ve metin sayfaları Santimi 4 Lira

*
* *

Dizildiği ve Basıldığı yer :

Desen Matbaası

Kapak Resmimiz

Dr. Adenauer

Bir dost Başvekil

Kendi aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Biten hafta içinde basın âlemimizi - ve hatta bütün umumi efkârı - bir tek mesele meşgul ediyordu: Halkçı gazetesi mesullerinin giydikleri hükümler. Pek uzun zamandan beri hiç bir gazeteci bu kadar ağır şekilde cezalandırılmamıştı. Nakdi mahkûmiyetlerin miktarı on binlerce lirayı bulduğu gibi, daha mühimi, hapis cezalarının müddeti senelerle ölçülmektedir. Yurtta Olup Bitenler sayfalarımızda bu hadisenin son gelişmelerini ve uyandırdığı akisleri bulacaksınız. Hüküm giyenlerden birinin seksen yaşındaki, ismi bütün dünya, basınında bilinen, hürmet gören Hüseyin Cahit Yalçın olması ve Hüseyin Cahidin iki yıldan fazla hapis cezasiyle cezalandırılması; bir diğerinin, Cemal Sağlamın beş buçuk seneye mahkûm edilmiş bulunması hadisenin niçin, hele basın âlemimizde haftanın, hatta son zamanların en mühim hadiselerinden biri şeklinde telâkki edildiğini gösterebilir.

Mahkeme kararlarının münakaşasını yapmak kanunlarımızca yasak edilmiştir. Zaten böyle bir harekete tevessül etmek ancak zarar verir.

Adalet adalettir ve mahkemelerimizden çıkan kararlar bir tartışma mevzuu yapıldı mı artık işin sonu gelmez. Ancak, karar bir tarafa, bu mahkûmiyetin ortaya çıkardığı bazı meseleler üzerinde durmak elzemdir. Bu, yalnız, hayatını yazı yazarak veya gazete çıkararak kazanan koca bir kütlenin değil, içinde yaşadığımız demokrasi rejiminin de bekası ve emniyeti için bir zarurettir.

Dünyanın her tarafında basın hürriyeti, bir muayyen devirde suiistimal edilmiş, serbest tenkit hakkı uluorta hakaret, hatta sövme manasına alınmıştır. Dünyanın her tarafın da fikir münakaşaları zaman zaman dejenere olmuş, mahalle kavgasına dönmüş, yüz kızartıcı sözlerin sarfedilmesine vesile vermiştir. Bir tek memleket gösterilemez ki basın hürriyetinin bu kötü telâkki, bu kötü tatbik tarzından şikâyet edilmemiş bulunulsun. Türkiye bir istisna olamazdı; bir istisna değildir.

Tâ Baba Tabir devrinden beri, belki muhtelif fasılalarla, ama zamanımıza kadar münakaşa ve tenkidi hakaretten başka türlü anlamayan kimseler bizim hasmımızda da çıkmıştır. Şeref ve haysiyetlerle gelişi güzel oynanmış, gazeteler birer yıkıcı silah olarak kullanılmıştır. Bu satırların muharriri, on beş yıla yaklaşan gazetecilik hayatında bir takım yazıları nefret ve istikrahla okuduğunu gayet iyi hatırlar. Fikir münakaşası diye başlayan bazı makale düellolarının az zaman içinde hususi hayattan kirli çamaşır sermek yarışma çevrildiğini, bu yarışta ne şerefin, ne haysiyetin, ne ailenin, ne karının, ne kızın esirgendiğini de ba sinimizi takip eden herkes gayet iyi bilir. Başka memleketlerde bir muayyen devirde görülen bu manzara Türkiyede zamanımıza kadar sürüp gelmiştir. Bu devri nihayet kapamaya muvaffak olacak iktidarın biz elini öper, bu devri nihayet kapamaya yarayacak kanunun önünde biz hususî bir hürmetle eğiliriz.

Ancak, bunu temin etmek için harekete meselenin bir küçük kısmından başlamak, çeşitli tefsirlere imkân veren ve türlü tatbik şekilleri bulunan bir kanunu basının bir kısmı üzerinde kılıç gibi tutmak ve onu zaman zaman basının o kısmına sert bir şekilde indirmek tutulacak yolların en iyisi midir? Basın, insanların hakaret etmek için kullandıkları vasıtaların sadece biridir. Başka vasıtalarla —meselâ nutuklarla— hakarete göz yumulan bir memlekette yalnız ve yalnız gazetecileri değişik şartlar altında tutmak, onlara hususî bir rejim tatbik etmek özlenilen gayeye iktidarları eriştirir mi? Bir devlet adamı kendisine uzanan ve seviyesine lâyık bulduğu dillerle mücadele için ondan da acı dil kullanmayı zevk ve adeta spor sayarsa, kendi hakkını - yahut kendi hakkı bildiğini - bileğile - daha doğrusu dilile - elde etmekten çekinmezse, bu arada da elbette hakarete saparsa bir gazeteciden başka türlü hareket etmesi nasıl istenilebilir? Niçin istenilebilir? İki büyük partinin genel başkanları tarafından seçimler sırasında söylenilen ve kendi gazetelerinde yayınlanan nutukları insafın süzgecinden geçiriniz; gazetecileri mahkûm ettiren kelimelerin belki kat be kat ağırlarını bulacaksınız.

Bazı gazeteciler de eskiden kal ma bu bir nevi kabadayılığa müptelâ iseler, kendi haklarını kendi kalemlerile korumamayı bir küçüklük sayıyorlarsa onlara kabahat bulunabilir mi? Bir devir bu memlekette hep aynı cins insanlar yetiştirmiştir. Gözlerinizi kapayınız ve bir sene evvel Vatan gazetesinin başmuharriri Ahmet Emin Yalman ile Yeni Sabah gazetesinin başmuharriri Sefa Kılıçlıoğlu arasında cereyan eden yüz kızartıcı tartışmayı hatırlayınız. Birbirlerinin ne şerefini, ne haysiyetini bırakmışlardı. Karşılıklı olarak mahkemeye müracaat etselerdi aylarla hapse mahkûm edilirlerdi. Etmediler. Küçüklük saydılar. Ellerinde kalemleri dururken başka yola sapmak istemediler. Tıpkı, ağızlarında dilleri dururken başka yola sapmak istemeyen siyasî liderler gibi... İşe oradan başlamak icap eder. Bu memlekette münakaşanın hakaret demek olmadığını evvelâ onların kendi aralarında girişecekleri

(Devamı 34. sayfada)

Hükümet

Bir beyanat etrafında

Fikri sorulan zat :

«— Ne, ne? dedi. Ne sesi dediniz?»

Kendisine isim tekrar edildi, ama yine anlamadı.

«— O isimde bir gazete mi çıkıyor?»

«Türk Sesi» gazetesinden bahsedilmişti. Sonra başka bir isim söylenildi.

«— Ne, ne? dedi. Ne Apaydın dediniz?

Kendisine isim tekrar edildi, ama yine anlamadı.

«— O isimde bir başmuharrir mi var?»

«Türk Sesi» gazetesinin başmuharriri Burhan Apaydından bahsedilmişti.

Bütün bunlar, o zatın, o gazetenin o başmuharriri tarafından yazılan bir yazı hakkında ne düşündüğü öğrenilmek maksadiyle sorulmuştu. En sonda anlaşıldı ki, değil yazıyı okumak, öyle bir gazetede öyle bir muharririn mevcudiyetinden bile haberdar değildir.

Tabiî ısrar edilmedi.

*

Bundan iki hafta kadar evvel İşletmeler Vekili Prof. Fethi Çelikbaş İstanbulda kömür meselesi etrafında bir basın toplantısı yapıyordu. Vekil o toplantıda gazetecilere kömür dâvasını, hiç bir şey saklamaksızın, bütün vüzuhiyle anlattı. AKİS okuyucuları Fethi Çelikbaş'ın beyanatının ana hatlarını geçen sayımızda okumuşlardır. İşletmeler Vekili diyordu ki, memleket bir kalkınma hamlesi içindedir, istihlâk edilen enerji miktarı çok artmıştır, buna mukabil kömür istihsalimiz aynı süratle gelişmemiştir, zira damarlarımız ne zengindir, ne de kolay işletmeye elverişli; bu yüzden bir kömür buhranı mevcuttur, kömürümüzü âzami tasarrufla kullanmak mecburiyetindeyiz. Maamafih halkımızın yakacak ihtiyacı üzerinde hiç bir kısıntı yapılmıyacaktır, icap ederse dışardan kömür ithal edeceğiz. Fakat döviz bakımından zengin değiliz. Bu da tasarruf için bir başka sebeptir. Zaten enerji plânlarımız yapılmış, mesele düşünülmüştür. Başka enerji kaynaklarından istifade edeceğiz. Ancak bunlar zaman ister, Amerika'da bile enerj santraller beş seneden evvel tamamlanamamaktadır. Bu yüzden buhran daha devam edecektir. Tedbirli davranmalıyız.

Beyanat büyük bir ferahlık yarattı, herkes hakikati olduğu gibi öğrenmekten memnunluk duydu, muhalefet gazeteleri bile Fethi Çelikbaşı bu açık kalbliliğinden dolayı öğmekten kendilerini alamadılar ve iktidar için bunların hepsinden mühimi, kömür meselesini dile dolayarak Demokrat Parti hükümeti aleyhinde yapılan neşriyat sona erdi. O günden bugüne bir tek gaze-

Türk - Alman iktisadi münasebetleri

Dr. Feridun Ergin

Türkiye ve Almanya, iktisadi bünyeleri itibariyle, yekdiğerini tamamlıyan memleketlerdir. İktisadi şartlar, her iki memleket arasındaki mal mübadelelerinin inkişafına mü» saittir. Harpten evvel, ihracat maddelerimizin en büyük müşterisi Almanya idi. 1938 de, 127 milyon lira tutan ihracatımızın 62 milyonu, Almanyaya yapılan satışlardan temin edilmişti. Aynı tarihte, 149 milyon lira tutan ithalât hacminde, Almanyanın hissesi 70 milyonu geçmekte idi.

İkinci Cihan Harbî esnasında da, deniz ticaret yolunun kapanmasına rağmen, ticari mübadeleler devam etmiştir. Almanya, madenlerimizi ve mahsullerimizi satın almak için, İngiltere ile rekabete girişmiştir. Bu rekabet, ihracat maddelerimizin fiyatlarını, ticaret tarihinde kaydedilen en yüksek seviyeye çıkarmıştır. 1944 Ağustosunda her Od memleket arasında iktisadi münasebetlerin kesilmesi ise, piyasalarımızda şiddetli bir sarsıntı yaratmıştır. İhracat mevzuunda, senelerce süren müzmin bir sıkıntı devresi başlamıştır.

Mütarekeden sonra, Almanya'nın süratle kalkınması, dost memleket pazarlarına ihracat maddelerimizin gittikçe artan miktarlarda sevkedilmesine imkân vermiştir. 1947 de 864 bin lira gibi mütevazi bir rakam arzeden ihracatımız, 1952 de 243 milyon liraya kadar çıkmıştır. Fakat bu tarihten itibaren, Almanların mübayaalarını azaltmaları, ticaret hacminin daralmasına sebebiyet vermiştir. 1954 senesinin ilk üç ayı zarfında, satışlarımızın yekûnu eski seviyenin hemen yarısına düşmüştür.

Almanyaya ihracatımızın iki senedenberi kaydettiği daralış, muhtelif sebeplerden ileri gelmektedir. Bu sebeplerin başında, hububat ve ham madde fiyatlarının düşmesi zikredilebilir. 1952 ve 1953 de, ziraat ve madencilik sahalarında istihsalin ihtiyaçlardan fazla olması, ticaret şartlarım değiştirmiştir. Almanyanın mubayaalarını standard mal satan, daha iyi kalite temin eden ve ucuz fiyat istiyen piyasalardan yapmağa başladığı görülmüştür. Sattığımız ve aldığımız malların yekûnları arasında, iki yüz, milyon mayı aşan bir fark hasılolmuştur.

İki memleket arasındaki ticaret muvazenesinin bozulması, tediye muamelelerinde aksaklıklar yaratmıştır. Haricî tediye güçlüklerinin başlaması üzerine, hükümet ithalâtı tahdit etmiştir. Tescil ettirilmeden sipariş verilen birçok mallar, gümrüklerde bekletilmiş veya geri gönderilmiştir. Transfer muamelelerinde de gecikmeler olmuştur. Memleketimize mal satan birçok Alman firmaları, satış bedelini tahsil hususunda müşkülât çekmişlerdir. Bu müşkülât, iki seneye yakın bir müddet devam etmiştir. Ancak son zamanlarda, birikmiş borçlarımızın süratle tasfiyesine girişilmiştir.

Son çeyrek asır zarfında, Almanya ile aramızdaki ticarî münasebetlerin cereyan tarzı, piyasalarımızda daima kuvvetli tesirler yaratmıştır. Satışların azaldığı mevsimlerde ihracatçılarımızın sıkıntılı bir duruma düştükleri görülmüştür. Buna mukabil, Almanya'dan külliyetli mikdarda mal gelmesi, istihlâk pazarlarımızı ferahlatmıştır. Müstehlik sınıfı, harbin sebebiyet verdiği inkıtaa rağmen, Alman mallarına gösterdiği rağbeti muhafaza etmiştir. İthalâtçılarımız ve ihracatçılarımız da, muhatap olarak karşılarında Alman firmalarını bulmağı umumiyetle tercih etmektedirler. Mütarekeden sonra, birçok tacirlerimizin bir an evvel Alman pazarlarının açılmasını ne kadar sabırsızlıkla bekledikleri malûmdur.

Başvekilin seyahati, Türk - Alman ticaret münasebetlerinde yeni bir safhanın açılmasını hedef tutmaktadır. Beklenen netice, dost memlekete yapılan satışları —eskiden olduğu gibi— yüksek bir seviyeye çıkarmaktan ibaret değildir. Aynı zamanda, nafia ve sanayi işleri için ihtiyaç duyduğumuz malzemenin müsait kredilerle temin edilmesine çalışılacaktır. Hükümet, sınaî kalkınma hareketinin döviz sıkıntısı yüzünden gecikmemesi için, kredi ile ithalât yapmağı ve yeni kurulacak fabrikalara Avrupa firmalarının iştirak etmelerini menfaatlerimize uygun bulmaktadır.

Kredili satışların Almanya hesabına da avantajlar arzettiğini düşünmek mümkündür. Kurmak istediğimiz tesislerin Almanyadan getirtilmesi, yalnız yekûnu mühim rakamlara yükselecek bir satış yapmak fırsatını kazandırmakla kalmamaktadır. Aynı zamanda, nüfus itibariyle Avrupada yedinci gelen bir memleketin piyasasını devamlı surette elde tutmak hususunda müsait şartlar hazırlamaktadır. Teçhizatını Almanya'dan temin eden sanayi şubelerinin ileride yedek parça almak, teknisiyen getirtmek ve tesislerini genişletmek bahis mevzuu olduğu zaman, evvelâ

Prof. Fethi Çelikbaş
Doğruyu söyleyeni...

tede, bu yolda bir tek satır çıkmamıştır. Sıkıntının sebebi bilindikten ve bu sebepler mantıkî olduktan sonra Türk milletinin ona katlanmıyacağını sanmak Türk milletini tanımamaktan başka şey değildir. Bu millet daha nelere katlanmıştır. Üstelik vekil, halkın yakacak ihtiyacından her hangi bir kısıntının da bahis mevzuu olmadığını temin etmişti.

Aleyhte neşriyatın devamı için bir sebep kalmamıştı ki...

İşte o zaman, «Türk Sesi» nde Burhan Apaydın'ın sesi yükseldi. Bu sesi hiç kimse duymadı, yazıya muttali olanlar da «Dünya» gazetesinin yaptığı bir iktibas dolayısiyle muttali oldular. Zira, doğrusu istenilirse ne «Türk Sesi» mühimdir, ne de meçhul şöhretlerden biri olan başmuharriri. Fakat «Türk Sesi», İşletmeler Vekili ile aynı kabinede bulunan Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol'un gazetesidir ve gazetenin neşriyatı onun direktifiyle tesbit edilir. Dr. Mükerrem Sarol'un ise Prof. Fethi Çelikbaş'a karşı öyle hususî bir, muhabbet beslemediği bilinmektedir. Prof. Fethi Çelikbaş Demokrat Partinin aynı zamanda Genel Kurul âzasıdır da; Dr. Mükerrem Sarol ise değildir, olmak istemektedir. Prof. Fethi Çelikbaş kabinenin umumi efkâr tarafından tutulan, münevverlerce takdir edilip sevilen ve Başvekilin bir yardımcısı olarak onun yanında vazife görmesi, istenilen azaları arasındadır. Dr. Mükerrem Sarol'un vekilliği ise, daha düşünüldüğü an pek çok itiraza yol açmıştır; kendisi, bizzat ifade ettiği gibi, fazla şimşek çeken bir paratonerdir. Bu bakımdan mumaileyhin, İşletmeleri idare eden meslekdaşı hakkında fazla muhabbet beslememesi tabiidir.

Ancak bunu, kendi gazetesinde, mensup olduğu hükümetin bir azasına karsı kampanya açtırtacak kadar ileri götüreceği sanılmıyordu. Götürmüştür. Gazetenin başmakalesinde İşletmeler Vekili hakkında öyle ithamlar vardır ki eğer «Türk Sesi» okunsaydı Prof. Çelikbaş'ın beyanatını neşreden gazeteler mesullerinin yürekleri ağızlarına gelirdi. Bakınız ne deniliyordu :

«Evvelemirde işaret edelim ki mesuliyet mevkiinde olan bir vekilin bedbin bir görüşle meseleyi vaz'etmesi hatadır. . . . Fethi Çelikbaş'ın konuşması, halkı kömür ihtiyacının karşılanmasında heyecana getirecek bir mahiyet taşıyor. Bunun in'ikâsları geniş olabilir. Piyasa üzerinde bir telâş havası yaratıcı şekilde hareket etmenin neticeleri fiyatlarda umumî temevvüç hasıl edebilir. İktisadi gücümüzün yükselişi ile mütenasip surette tezahür eden hayat standardımızdaki müsbet değişiklik, bu istihlâk artışını darlık şeklinde göstererek gölgelendirilemez.»

Halkı heyecana getirmek... Piyasa üzerinde telâş havası yaratmak... Fiyatlarda umumî temevvüç husule getirmek... Bütün bunlar Basın Kanununun hususi surette cezalandırdığı suçlardır. Meselâ «Yeni Sabah» m sahibi pek kısa bir zaman evvel halkı heyecana düşürecek neşriyatta bulunduğu için tecilsiz şekilde mahkûm edilmişti. Şimdi, bir vekilin beyanatım neşreden gazeteler de aynı akıbete mi maruz kalacaklardı?

Fakat Allahtan ki «Türk Sesi» okunmuyordu ve Burhan Apaydın savcı değildi.

Muharrir beyanatı mı anlamamıştı? Ama, halkın ihtiyacı temin edilecek, bu İhtiyaç üzerinde hiç bir kısıntı yapılmıyacaktır denildikten sonra halkı «kömür ihtiyacının karşılanmasında heyecana getirecek» bir şeyi bu beyanatta kim, nasıl bulup da çıkarabilirdi? Beyanatı anlamamaya imkân yoktu. İktisadi gücümüzün yükselişi de Prof. Çelikbaşın sözlerinde hususi bir ehemmiyetle belirtilmişti. Zaten kömür buhranının sebebi de buydu. O halde?

O halde muharrir, gazetesinin politikası icabı, İşletmeler Vekilinin herkes tarafından beğenilen beyanatını kasten anlamamazlığa gelmişti. Belki de hücumunun sebebi, beyanatın beğenilmesiydi. Aynı hükümette yer alan iki vekilden birinin, kendi gazetesinde, öteki aleyhinde neşriyat yaptırmasının başka mânası bulunamazdı. Bu bir garip particilik anlayışı idi. «Türk Sesi» gazetesi vekilleri her şeyi pembe görmeye ve göstermeye mecbur addedebilir. Bu bir telâkkidir. Şarklı bir telâkkidir ama, yine bir telâkki.. Fakat başka vekile hücum için böyle bir bahaneye ancak gülünür.

Üstelik işin en garibi, umumî efkârın beyanat karşısında duyduğu memnunluk, tasvip ve işlerin her zaman bu şekilde açık açık görüşülmesine devam temennisiydi.

Müstakim ol, Hazreti Allah
utandırmaz seni!

Dr. Mükerrem Sarol
Etrafı pembe görüyor

kullanılan makineleri satmış olan firmalara müracaat edecekleri tabiîdir.

İki memleket arasındaki iş birliğinin kuvvetlendirilmesi, ihracatımız bakımından da ehemmiyeti haizdir. Alman hükümetinin tahakkukuna çalıştığı iki büyük dâva vardır. Bu dâvalardan birincisi, Almanyanın nefsini müdafaa hakkım kazanması; ikincisi, şarkta ve garpta işgale son verilerek bütün halkın tek bir idare altında toplanmasıdır. *Almanya fi-lahlanmağa başladığı ve şark vilâyetleri ilhak edildiği zaman,* ithalât hacminin geniş nisbette arttırılmasına zaruret hasıl olacağı tabiîdir. Bu itibarla, istikbalde de Alman pazarlarının ihracatımıza en müsait mahreçlerden birini teşkil edeceğini düşünmek kabildir. Biri ziraat ve diğeri sanayi sahasında kuvvetli iki memleket arasında, iktisadî menfaatlerin muvazenelendirilmesi daima mümkündür.

Basın

Bu da iki zihniyet

Memleketteki en büyük Muhalefet Partisinin sözcüsü vaziyetindeki Halkçı gazetesinin başmuharriri Hüseyin Cahit Yalçın (79 yaşındadır, 60 seneden beri yazı yazar), sahibi Nihad Erim (İktidarı Demokrat Partiye devreden son C. H. P. hükümetinde başvekil muavini idi), yazı işleri müdürü Cemal Sağlam ve muhabirlerinden İbrahim Cüceoğlu hakaret ihtiva ettiklerine toplu basın mahkemesince kanaat getirilen bir takım yazıları yazmak veya yayınlamış olmak suçlariyle mahkûm edilmiş bulunuyorlar. Her birine düşen cezalar şunlardır :

Hüseyin Cahit Yalçın : 26 ay 20 gün hapis, 4444 lira para cezası.

Cemal Sağlam : 65 ay 10 gün hapis, 10886 lira para cezası.

İbrahim Cüceoğlu : 16 ay hapis, 2666 lira 30 kuruş para cezası.

Nihad Erim : 35553 lira para cezası.

Kanunlarımız mahkemeler tarafından verilen kararların münakaşasını yasak etmiş bulunduğundan, gazeteler, takip ettikleri politikaya göre, yâni muvafık, muhalif veya tarafsız olmalarına göre büyük veya küçük başlıklarla hâdiseyi umumî efkâra duyurmuşlar, bazıları kararı bahis mevzuu yapmaksızın gazetecilerin böyle ağır bir cezaya uğratılmaları karşısında duydukları esefi belirtmişlerdir. Bunlardan biri de Demokrat Partiyi sıla sılaya tutan Vatan gazetesinin başmuharriri Ahmet Emin Yalmandır. Fakat Ahmet Emin Yalman bu işi yaparken o kadar garip bir yol tutmuştur ki, okuyucularının —sayıları gittikçe azalan okuyucularının— hayretler içinde kalmamalarını imkânsız hale getirmiştir.

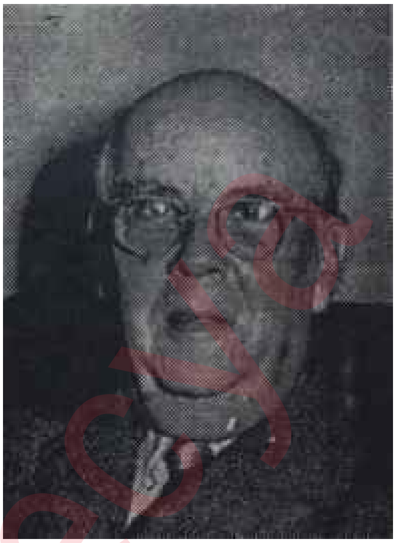
Ahmet Emin Yalman yazısına bir doğru lâfla başlıyor. Diyor ki: Mahkemelerimiz tarafından verilen kararların münakaşası yapılmamalıdır, yoksa her şey curcunaya döner, adaletin yolu tıkanır.

Sonra, yine doğru bir lâfla devam ediyor. Diyor ki : Hariçten bize bakan yabancılar seksen yaşında bir. kalem sahibinin yirmi alta küsur aylık bir hapis cezasına mahkûm olması karşısında Türkiye'de söz hürriyeti ve hakikî demokrasi bulunmadığına ve fikrini söyleyen bir eski muharririn bile ağır cezalara uğradığına hükmedebilirler.

Ahmet Emin Yalman, daha aşağıda aynı doğru lâflarla fikrini yürütüyor : Bilhassa ki Yalçın, ikinci cihan harbi esnasında nazilere karşı yaptığı şiddetli ve devamlı hücumlar yüzünden garp âleminde çok iyi tanınan ve hürmet gören bir kalemin sahibidir. Komünistler Türkiye'de hürriyet ve demokrasi bulunmadığını ileri sürerek bizi garp âleminin gözünden düşürmeğe zaten çalışıyorlar. Yalçın hakkındaki mahkûmiyet kararını bir silâh diye kullanacakları şüphesizdir.

O halde... Ahmet Emin Yalman, o halde Hüseyin Cahidi hapse mahkûm olmak suretiyle memleketin prestijine halel getirmiş olmak suçundan bir defa daha mahkûm ediyor. Dediği şudur : Hüseyin Cahid Yalçın kendisini yirmi altı ay hapse mahkûm ettirmiş ve memleketimiz aleyhindeki komünist propagandalara âlet olmuştur. Ustad, aynen şu cümleyle meramım ifade ediyor : «Türkiye'nin harice karşı hürriyetten mahrum -bir memleket diye gösterilmesinin büyük bir kısım mesuliyeti kendisinin üzerindedir.»

Bu mantık, şimdiye kadar görülmüş şey değildir. Mahkûm olan bir adam, hangi suçla mahkûm olmuşsa onunla itham edilebilir. Ama, senin hapis edilmen yüzünden şimdi bütün garp âlemi bizi suçlandıracak diye ona ayrıca kabahat bulmak huzursuz bir ruh haletine delâlet eder. İhtimal ki Ahmet Emin Yalman, geceleri tam bir vicdan huzuru içinde uyuyamamaktadır. Gazetesinin başına «iğriye iğri, doğruya doğru» cümlesini koyan, üstelik hayatının muhtelif anlarında hakikaten cesaretle doğruyu müdafaa etmiş bulunan, kalemi artık müstakil olmadığı için istiklâl aşkını ancak içinde hisseden bir adamın rahat uyumasına da imkân yoktur.

Hüseyin Cahid Yalçın
60 *senedir yazıyordu*

Bir ehlivukuf heyetine dahil bulunsaydı ve Hüseyin Cahid Yalçın'ın yazıları kendisine tetkik edilmek üzere sunulsaydı Ahmet Emin Yalman bunlarda hakaret unsuru görür müydü, görmez miydi? İnsanın, kendi kendine düşünmesi gereken nokta budur. Garp âleminde hakaret eden gazeteciler mahkûm edilmiyor mu? Elbete ki ediliyor. Garp âleminde basın hürriyeti, ne isteniliyorsa onu yazmak mânasına mı alınıyor? Elbette ki hayır. O halde, onların kendi memleketlerinde tatbik ettiklerini, biz kendi memleketimizde tatbik etmekten «Garplılar ne diyecekler?» diye niçin çekinelim? Bu, bir aşağılık duygusunun tezahürü olur. Hüseyin Cahid Yalçın'ın mahkûm edilmesi karşısında Ahmet Emin Yalman'ın vicdanı müsterihse bu neviden düşünceleri kafasında beslememesi icap eder.

Ama, Türkiye'de basın hürriyeti garp demokrasilerindekinin aynı mıdır? Muhaliflere tanınan söz hürriyeti oradakilerin eşi midir? Muhalefet yapmak o derece kolay mıdır? Basın Kanununda seçimlerin arifesinde yapılan ve meselâ Nadir Nadinin bile kuvvetli itirazlarına yol açan tadiller fikirlerin serbestçe söylenilmesini garp memleketlerinde olduğundan daha mı zor hale getiriyor? Bütün bunlar galiba Ahmet Emin Yalmanın kafasında istifhamlar doğurmaktadır ve Hüseyin Cahit Yalçının mahkûmiyetinin garp âleminde memleketimiz aleyhinde reaksiyon meydana getirmesinden o yüzden endişe etmektedir.

Ya, *Yalçın ne diyor?*

Bu sırada, —yâni Ahmet Emin Yalman kendisini böyle garip bir sebeple itham altında bırakırken— Hüseyin Cahit Yalçın sesini yine Halkçı'da duyurdu. Gözlerini maziye çevirmişti, misallerini oradan seçmişti.

Bundan senelerle evvel, yine aynı neviden bir hâdise olmuştu. Ama, Hüseyin Cahidin tarafı iktidar tarafıydı. İttihat ve Terakki memleketi idare ediyordu ve bugünün yaşlı üstadı o zamanın gençce «ileri gelen» lerinden biriydi. Seçimler yapılıyordu, muhaliflerden Rıza Tevfik örfî idareye haber vermeden toplantı yapmasından dolayı bir kaç gün hapse mahkûm olmuştu. O zaman Hüseyin Cahit Yalçın, gazetesinde şöyle yazmıştı :

«İntihabat zamanı muhaliflerin hiç olmazsa ileri gelen adamlarına ve hatiplerine müsamaha edelim. Yaptıklarına biraz - göz yumalım. Ne isterlerse söylesinler. Bol bol nutuk irad etsinler, içtima akdetsinler, çalışsınlar.»

İki zihniyetten hangisi doğrudur? İhtimal ki ikisi de doğru değildir. Ne Yalmanın garip görüş tarzı, ne Yalçının aşırı müsamahası. Dünyanın hiç bir tarafında ne muhalif, ne muvafık hiç kimseye «istedikleri gibi söylemek» hakkının tanınması bahis mevzun olamıyacağı gibi eğer Yalçının mahkûmiyeti garp memleketlerinde demokrasimiz aleyinde bir reaksiyon yapacaksa mesuliyeti asla ve asla muharririn sırtına yüklenemez.

*

Bütün bu işler olup biterken memlekette bir hareket başlamıştı. Muhtelif yerlerdeki Halk Partililer Halkçı gazetesine kesilen para cezalarını aralarında para toplayarak ödemeyi ve hapse gireceklerin ailelerine bakmayı teklif ediyorlardı. Muhalefet partisinin kongrelerinde de Hüseyin Cahit meselesi ele alınıyor, ihtiyar üstada ne şekilde bir hizmet edilebileceği hususu görüşülüyordu. Muhtelif teklifler yapılıyordu. Bunlar gittikçe artmaktaydı ve Halk Partililere tarafsız vatandaşlar da katılıyordu. Seksen yaşındaki bir ihtiyar hapse mahkûm edilince suçu ne olursa olsun unutulur, o ihtiyar bir «Martyr»

haline getirilir. Hüseyin Cahide yapılan da buydu. Muharririn yazılarını haksız bulanlar, hattâ ona fena halde kızanlar şimdi başka türlü düşünüyorlardı.

Fransada da Mareşal Peten, hem de vatana hiyanet suçundan ebedî hapse mahkûm olunduğunda memlekette bir «Peten meselesi» ortaya çıkmıştı. «Peten meselesi» bugünkü rejimi zayıf düşüren sebeplerden biridir.

Şimdi de Türkiye'de bir «Hüseyin Cahit meselesi» açılmak üzeredir. Hattâ açılmıştır. İktidara fayda vereceği düşünülebilir mi?

*

Hâdisenin akisleri bununla sona ermedi. Hüseyin Cahit Yalçın meselesi tarafsızları da meşgul ediyordu. Bilhassa Demokrat Partisin mutedil mebusları da seksen yaşındaki ihtiyar gazetecinin cezasını tam olarak çekmelinin ondan ziyade partileri için zararlı olacağını görüyor ve bir hal çaresi arıyorlardı. Elbette ki mevcut kanunlar kanundu ve mahkeme hükmünü vermişti. Tabii daha Temyiz vardı ve Temyizin, kararı şu veya bu noktasından bozması beklenilebilirdi. Ama bozmayabilirdi de... Zaten bozsa da işin sonunun beraat olacağını kim temin edebilirdi?

O zaman, Demokrat partinin iktidara gelmesinden bu yana işlenilen basın suçlarının affi hususunda bir cereyan, bir fikir belirdi. Meclis açıldığı zaman bir takım Demokrat Partili mebuslar böyle bir teklifi Umumî heyete sunacaklardır.

Eğer işin doğrusu aranılırsa 14 Mayıstan bu yana mahkûm olan gazetecilerin sayısı da öyle ihmal edilir bir sayı değildi.

Vatan gazetesi bir rakam ortaya attı : 188 kişi. Memlekete demokrasiyi getirdiği bildirilen Demokrat iktidarın yerleşmesinden bu yana 188 gazeteci fikirlerini arzu edilmiyen bir şekilde ifade ettikleri için 6 ay ile 05 ay arasında hapis cezasına mahkûm edilmişlerdi. Bu, hiç şüpe yok, yüksek bir rakamdı ve gazetede belirtildiği gibi yabancılara Türkiye'de basın hürriyetinin bulunmadığı «zehabını» verebilirdi. (Ahmet Emin Yalman'ın da endişesi memlekette basın hürriyetinin bulunup bulunmamasından ziyade ecnebilerin ne düşünecekleri oluyor).

Hüküm giyen gazeteciler arasında rekor Halkçı gazetesinin yazı işleri müdürü Cemâl Sağlamdadır, aşağı yukarı beş buçuk sene hapis yatacaktır ki bu, belki de verilen cezaların en ağırıdır. Bir gazetecinin beş buçuk sene hapis yatması hakikaten ecnebilere Türkiyede basın hürriyetinin bulunmadığını gösterebilir.

Vatan gazetesinin bildirdiğine göre mahkûm olan 188 kişi de sadece İstanbul, Ankara ve İzmir gazetecilerindendir. Bu gidişle gazetelerin muharrir veya muhabir bulmada güçlük çekeceklerinden pekâlâ korkutabilir. Af yolundaki cereyanın bir sebebi de budur.

Fakat böyle bir temayül, şimdiden müfritleri kızdırmıştır. Bunların biri şöyle demiştir :

«— Af ne oluyormuş! Herkes kendi cezasını çeksin... Yapmasaydılar».

Bunlar partilerinin ve rejimin menfaatinden ziyade kendi zavallılıklarını zaman zaman meydana koyan basma karşı duydukları hıncı ön plânda tutan bir takım kimselerdir.

İnşallah söz onların olmaz!

*

Nihayet, harekete geçmesi gereken ilk teşekkül, Gazeteciler cemiyeti de bir teşebbüste bulundu. Ama, İstanbul gazeteciler cemiyeti! Zira, her türlü siyasî mülâhazadan azade olarak, biç kimseye yaranma düşüncesini hatıra getirmeksizin, yalnız meslekdaşların menfaatini gaye bilerek çalışan gazeteciler cemiyeti İstanbuldakidir. Halbuki

Cemal Sağlam

65 ay 5,5 *sene eder*

mahkûm olanlar Ankaralı gazetecilerdi ve teşebbüsün Ankaradaki Gazeteciler Cemiyetinden gelmesi icap ederdi. Ama...

İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Büyük Millet Meclisine çektiği telgrafta meslekdaşlarının affedilmesini istirham ediyor ve «meslekdaşlarımızın yurdun ve rejimin daima daha iyiye gitmesini istemekten başka emelleri olmadığına inanıyoruz» diyordu.

Bu arada, af için bir de yol gösteren çıktı. Demokrat Partili bir gazeteci başvekilin ve diğer vekillerin dâva açılması hususundaki muvafakatlerini geri almaları takdirinde infaza mahal kalmıyacağını hatırlattı.

Ama bunu, bilhassa Hüseyin Cahit kabul eder mi? Bu, seksen yaşındaki bir adama yeni bir hakaret, yeni bir zillet olmaz mı? Muharririn kanaatince belki olmaz, ama Hüseyin Cahidin telâkkisine göre mutlaka olur.

Şimdi, aranan bir yoldur,

Konyaya bir otomobil geldi

Akşam oluyordu. Konya da akşamlar güzeldir. Fakat o akşamın hususiyeti güzelliği değildi. İstanbuldan bir otomobil gelmişti.

İstanbuldan Konya'ya her zaman otomobil gelir. Ama bunun içinden bir şişman zat çıkmıştı. Otomobillerden şişman zatların da çıktığı görülmemiş şey değildir. Ancak, bu seferkinin adı Naşit Hakkı Uluğ idi. Naşit Hakkı Uluğ bir zamanlar Ulus gazetesinin tam salahiyetli müessese müdürü idi (o zamanlar Cumhuriyet Halk Partisi iktidardaydı ve Naşit Hakkı müfrit bir Halk Partili idi), şimdi ise devletin resmi ilânlarını tevzi eden şirketin müdürüdür (bilindiği gibi şimdi Demokrat Parti iktidardadır ve Naşit Hakkı müfrit bir Demokrat Partilidir).

O gün Başvekil Konyadaydı ve akşam şerefine bir yemek vardı. Resmi ilânları tevzi eden zat, onun masasında yer aldı. Daha doğrusu ziyafete karıştı. Bildirildiğine göre Basın işlerini tedvire memur Devlet Vekilini görmeye gelmişti. Bu vesileyle kendisine Başvekille bir temas imkânı hazırlanmıştı. Haber derhal duyuldu: Naşit Hakkı Uluğ, Başvekilin refakatinde «Türk Sesi» gazetesi adına Almanyaya gitmeye niyetliydi.

Bu, akisler uyandırdı. Resmi ilânları tevzi ile vazifeli bir şirketin müdürü, nasıl olur da bu ilânlardan aslan Dayı alan bir gazeteyi temsilen, hem de Başvekilin refakatinde Almanya'ya gidebilirdi? Gerçi bu, pek istifadeli bir seyahat olurdu. Naşit Hakkı Almanya'da matbaa makinelerine de bakabilir, hattâ siparişler verebilir, gazetenin hâlen tevsi edilmekte olan tesislerine «karınca kararınca» yardımda bulunurdu. Üstelik, hemen hemen masrafsız tarafından bir tetkik seyahati aradan çıkardı.

Fakat ziyafette soğuk bir hava esti. Öteki gazeteciler, şişman zatın aralarına katışması ihtimalinden hiç memnun olmadılar. Bilhassa Doğan Nadi ateş püskürüyordu. Bu ne demekti? Şişman zat resmi ilân mı tevzi edecekti, yoksa bu ilânları alan bir gazeteyi mi temsile salahiyetli kılınacaktı? O takdirde tevziatın tarzı dedikodulara yol açmaz mıydı?

Üstad ertesi gün arabasına bindi ve yola revan oldu. Kuvvetli eller tarafından hazırlanan tertip bu defa muvaffak olamamıştı. İhtimal ki karşısında kendinden kuvvetlisini bulmuştu : Basın.

Nitekim aradan çok geçmeden Başvekile Almanya seyahatinde refakat edecek gazetecilerin isimleri açıklandı. Gerçi «Türk Sesi» gazetesinin bir temsilcisi bulunacaktı ama bu Naşid Hakkı Uluğ değil, Bahadır Dülgerdi.

Mamafih, haber gazetelerde yayınlanınca en fazla şaşan Bahadır Dülger oldu. Bahadır. Dülger ismi geçen gazeteye bir tek satır yazı yazdığını hatırlamamaktadır.

C.H.P. liler kongrede
Altı ok yakalarında mı, kalblerinde mi?

C. H. P.

Sıraya girmiyenler

Günlerden bir gün Ankarada çıkan Halkçı gazetesi durup dururken ve hiç sebep yokken sekiz sütunluk kocaman bir başlıkla bir haber yayınladı. Nihat Erimin gazetesinin bildirdiğine göre Halk Partisi mahalli seçimlere girip girmeme hususunda yeniden tereddüde düşmüştü. Yazı haber mahiyetindeydi. Halkçının bir çok haberinde olduğu gibi ifade muğlâktı. Bu arada "tanınmış bir C. H. P. li" nin de beyanatı neşrediliyordu. Halkçı'ya göre İstanbulda toplanan Parti Meclisi seçimlere girmek bahsinde bir prensip kararma varmış değildi. Meclis, sadece prensip olarak seçimlere girmemeyi kabul ermemişti. Bu, mutlaka girmek mânasına gelmiyebilirdi de.. "Tanınmış C. H. P. li" ye gelince o, daha da ileri gidiyor ve Meclis kararının teşkilâtı seçimlere girmeye icbar etmediğini, her yerde ayrı ayrı karara varılması gerektiğini bildiriyordu. Kimdi bu «tanınmış C. H. P. li»? Meçhul! Kim bilir, belki de bizzat gazete sahibiydi, zira Nihat Erimin tanınmış bir C. H. P. li olmadığını hiç kimse iddia edemez. Hattâ pek tanınmış!

Haber, C. H. P. içinde bir bomba tesiri yaptı. Gerçi Halkçı'nın resmi bir sıfatı yoktu, fakat hâdiseler kendisine yine de öyle bir paye veriyordu. Cumhuriyet Halk Partisinin sesini duyuracak başka bir organ olmadığından Halkçı'da yazılanlar mecburen geniş akisler yapıyordu. Üstelik havadis sekiz sütun gibi gazete tekniği bakımından ancak pek mühim hâdiselere ayrılan bir başlıkla neşredilmişti. Yalan olmaması icap ederdi. Nihat Erim, Partide fiili bir vazife görmemesine rağmen bu kadar asılsız bir haberi gazetesinde kocaman şekilde verecek kadar hâdiselerden habersiz değildi.

Memleketin muhtelif tarafındaki Halk Partililer tereddüt içine düşerken C. H. P. Merkezindeki mesul şahıslar kızgınlıklarından küplere biniyorlardı. Böyle bir şey katiyyen bahis mevzuu değildi. Parti Meclisi İstanbulda prensip olarak seçimlere girmek kararını vermişti ve o yolda hazırlıklar ilerliyordu. Esas, seçimlere iştirakti. Bu tezin galebesi uzun münakaşalar ve en sonda bizzat Genel Başkanın kuvvetli müdahalesi sonunda elde edilebilmişti. Genel Merkezde de seçimlere girilmemesi taraftarları vardı, fakat Meclis aksi kararı alınca onlar çizilen yolda çalışmaya başlamışlardı. Halbuki o zamanlar Genel Başkam destekler görünen Nihat Erim (pek zoraki şekilde desteklediği belli oluyordu ama..) şimdi rotasını değiştirmiş, seçimlere katılmamak için teşkilâta telkinde bulunuyor, hattâ şüphe tohumları atıyordu.

Evet, Genel Merkezdekiler bu neşriyata fena halde kızdılar. İçlerinde «sabotaj!» diye düşünenler çok oldu. Çarkın arasına demir sokmakta mâna var mıydı? Genel Merkez muhtelif yerlere adamlar göndermişti. Bunlar oralarda faaliyete geçmişlerdi. Teşkilâtla temas ediyorlar, baskı veya çözülme olup olmadığım araştırıyorlar, durumu verinde müşahede ediyorlar, seçim çalışmalarım plânlaştırıyorlardı. Dönüşlerinde Merkeze rapor vereceklerdi. Seçime girmek istemiyen kademeler veya mahaller olursa onların da sebeplerini inceliyeceklerdi.

Zaten Parti Meclisi Merkez İdare Heyetine seçimlere girilmemesi yolunda teşkilâttan bir talep vukubulursa onu tetkik ve neticelendirmek salâhiyetini vermişti. Böyle talepler gelmiyor da değildi. Bazı yerlerde Cumhuriyet Halk Partisi kendisini zayıf görüyor, şanslı bulmuyor, baskıdan şikâyet ediyor, aday temininde güçlük çekileceğini, halkın mualefete karşı son tedbirler yüzünden ürkek davrandığını bildiriyordu. Neticede, seçimlere girilmemesinin daha hayırlı olacağı fikri belirtiliyordu. Merkezde bu görüşler tetkik ediliyor, haklı bulunursa o yolda, bulunmazsa aksi yolda talimat gönderiliyordu. Bir çok yerden bu. neviden müracaat gelmişti. Meselâ bunlardan biri İzmirdi. İzmirde teşkilât, seçimlere iştirake pek taraftar değildi. Sebeplerini de Merkeze yazmıştı. Fakat Merkez bu sebepleri kâfi görmemiş ve İzmire seçimlere girmesi gerektiğini bildirmişti. Zira unutulmuyordu ki esas, seçimlere girmektir. Ancak çok kuvvetli mazeret bulunursa aksi yolda bir karar alınabilirdi. Mücadeleye bir sporcu zihniyetiyle katılmak gerekiyordu.

İzmir, bu yolda müracaat eden vilâyetlerin en büyüğü idi. Başka taraflardan da aynı şekilde başvuranlar çıkmıştı. Genel Merkez hepsine seçimlere girilmesi lüzumunu bildirmişti.

Şimdi, Nihat Erim gibi «tanınmış bir C. H. P. li» nin gazetesinde aksi yolda bir haberin çıkması büyük infial uyandırdı. Nihat Erim, eğer seçimlere girilmesinden vazgeçilmesini istiyorsa bunu bir fikir olarak açıkça yazabilirdi ve o zaman meselenin münakaşası yapılabilirdi. Halbuki şimdi, sanki böyle bir hava mevcutmuş gibi neşriyat yapmak parti disiplinine (bu kelime Merkez İdare Heyetinin «tanınmış» bir âzasınındır) tamamiyle aykırıydı. Nihat Erim bu disiplinden son zamanlarda pek sık ayrılmış, Parti içinde bulunması gereken tesanüdü bozacak mahiyette neşriyat yapmıştı. Üstelik bu neşriyat da mütemadiyen sağa sola sapmış, bir partiler arası işbirliği talep edilmiş, bir Gandhi politikasının şampiyonluğu ya--ılmış, bir «Muhalifler birleşiniz» sayhası yükseltilmiş, bir... Bu birlerin sonu yoktur. İşte şimdi de yeni bir taktik kullanılıyordu. Nihat Erime bu şekilde hareketten vazgeçmesi bildirildi.

Halkçı iki gün sonra, verdiği haberi tevil ediyordu. İfadesine göre kendi neşriyatı üzerine Merkez durumu açıklamıştı veya açıklıyacaktı. Halbuki Merkezden gönderilen adamlar teşkilâta Parti Meclisinin seçimlere girilmesi kararım çoktan bildirmişlerdi ve tereddüt daha ziyade Halkçının zihnindeydi.

Genel merkezde bir tebliğ çıkarılarak bu neşriyatın her türlü asıl ve esastan âri olduğunun bildirilmesi düşünüldü. Böylece Nihat Erimin gazetesinin partiyi asla ilzam etmediği de bir defa daha umumi efkâra ve partililere haber verilmiş olacaktı. Fakat yapılan yapılmış, bir tereddüt havası yaratılmıştı.

Merkez İdare heyeti durumu bir raporla Kasım ayında toplanacak Parti Meclisine aksettirmeye karar verdi. Raporda Halkçı'dan bir defa daha —İstanbuldaki toplantıda da yapılmıştı—

şikâyet edilecek **ve parti** disiplininin daha iyi muhafazası **için Genel** Başkanın müdahalesi istenilecekti..

Bu suretle anlaşıldı ki **Cumhuriyet Halk** Partisi içinde mahallî seçimlere girip girmemek hususunda **bir** tereddüdün **mevcut** bulunduğu sadece hayal mahsulüdür ve **Ana** Muhalefet Partisi seçimlere tam teşekkül halinde iştirak edecektir.

Ancak yapılmıyacak olan memleket çapında geniş bir kampanyadır. Çalışmalar daha ziyade mahallî olacak, bütün yurt yeni **bir** seçim **havan** içine atılmıyacaktır. Cumhuriyet Halk Partisinde mebus seçimlerinin sinirli havasının henüz kalkmadığı kanaati **hâkimdir.** Bundan başka belediye seçimlerinin fazla **bir** ehemmiyeti **haiz olmadığı da gözden uzak** tutulmamaktadır. Belediye seçimleri, eğer mebus seçimlerinden evvel yapılırsa bir kıymet **ifade eder. Yoksa iktidar belli olduktan** sonra Belediye meclislerinin **şu veya bu parti** tarafından kazanılmasının fiilî **bir** mânası olamaz. Olsa olsa, büyük seçimlerden bu vana umumî efkârda **bir** tebeddülün vukubulup bulmadığım gösterir.

İşte bu düşüncelerledir ki C. H. P. seçimlere girecek, fakat —Kasım Gülek'in tabiriyle— ağır topunu **kullanmıyacaktır.**

Dış politika

Menderes Almanya yolunda

Devlet adamlarının seyahatlerini siyasî, iktisadi ve turistik diye üçe ayırmak gerekirse Başvekil Adnan Menderes ikinci sınıfa dahil bir yolculuğa çıkmış bulunuyor.

Bundan bir müddet evvel Batı Almanya Başvekili Dr. Konrad Adenauer memleketimizi resmen ziyaret etmiş ve dönüşünde Başvekil Adnan Menderes ile Hariciye Vekili Dr. Fuad Köprülüyü yine resmen davet etmişti. Şimdi yapılan, bu davete icabettir.

Seyahatin hususiyeti Başvekile şimdiye kadar görülmemiş ve alışılmamış kadar kalabalık bir eksper kafilesinin refakat etmekte oluşudur. Bu mütehassısların hepsi iktisadi sahada ihtisas sahibidirler. Böylelikle heyetimiz iki kısımdan müteşekkil olmaktadır. Bir kısmı için «birinci sınıf» sıfatı kullanılabilir. Birinci sınıfa mensup olanların sayısı 13 dür. Bunlar resmi ziyafetlere davet edilecekler, otellerin en iyisinde kalacaklar, resmi ziyaretlerde bulunacaklardır. Başvekilden başka aralarında bir vekil, iki büyük elçi, üç müsteşar, bir orta elçi, bir banka umum müdürü, bir hususî kalem müdürü, bir elçilik müsteşarı, bir şube müdürü, bir de emir subayı vardır. «İkinci sınıf» ı teşkil eden eksperler heyetinde ise yine bir kaç müsteşar veya müsteşar vekili, bir kaç banka umum müdürü, bir kaç teknisyen vardır. Onlar resmî ziyafetlere çağırılamıyacak, resmî ziyaretlerde bulunamıyacak, fakat Alman meslekdaşlariyle yapılacak görüşmelerde bizi temsil edeceklerdir. Görüşmelerin bir kısmı umumi, bir kısmı daha hususî olacak, mevzua göre mütehassıslarımız bunlara katılacaklardır.

Memleketimizin bir tediye güçlüğü içinde bulunduğu artık saklanmamaktadır. O kadar ki iktidarın pembe gözlüklü baş yazarı bile partisinin resmî organındaki başmakalesine şu cümle ile başlamaktadır : «Dış tediyeler bakımından müşkül durumdayız».

Bu hakikatin kabul edilmesi bir iyi adım olmakla beraber Almanya'da yapılacak olan bunun itirafından ibaret değildir. Almanya'ya borçlarımız vardır ve Alman dostlarımız bunların biran evvel ödenmesini istemektedirler. Alman hükümeti bunu temin için kredi açmaktan kaçınır görünmemektedir. İş, tediye açığımızın geçici olduğunu ye kalkınmamızın plânlı bir şekilde yapıldığını kendilerine anlatabilelim.

Türkiyeyi kendileri, için faydalı bir saha buldukları takdirde Alman

Menderes — Adenauer
El ele - *Kol kola*

dostlarımızın bize yardım ellerini uzatacaklarında şüphe yoktur. Alman iş adamları bir müddetten beri Ankara Palasın odalarım, salonlarını doldurmaktadırlar. Fakat ortada henüz müsbet bir netice yoktur. Bir müddet evvel Almanların şu kadar kredi açacakları yazılmışsa da Almanlar bunu son derece münasip bir şekilde —yâni hiç bir rakam üzerinde mutabık kalınmadığını belirterek— tekzip etmişlerdir. Şimdi, pek çok şey Başvekilimizin ve refakatindeki heyetin Bonn'da gösterecekleri maharete bağlıdır. Bu seyahatin neticesi iyi çıkarsa memleketimiz de pek sıkıntılı bir devreyi geride bırakmış olacak, kalkınmamızın güçlükleri kısmen bertaraf edilecektir.

Buna mukabil Menderes Bonn'a ne götürmektedir? Siyasi bir tâviz. Almanyanın bize iktisaden yardım etmesi karşılığı Türkiye bir NATO devleti olarak dostumuzun bir an evvel silâhlanabilmesi için elinden geleni yapacak, icap eden müzahereti gösterecektir. Bilindiği gibi Almanyanın NATO camiasına alınması bahis mevzuudur. NATO'ya girmek ise bütün âza devletlerin muvafakatiyle yapılmaktadır. Türkiye buna taraftar olduğunu açıklamış bulunmaktadır. Başvekil Adnan Menderesin son haftalar içinde yurt dahilinde yaptığı seyahatte bit fırsatını bulup Almanyanın silâhlanması Türkiyenin candan arzuladığını bildirmesi bu ziyaretin hazırlıklarından biri idi. Beyanat Almanyada gayet müsait karşılanmıştır.

Bundan başka milli banka ve müesseselerimizin davetlisi olarak memleketimize gelen bir Alman heyetini Başvekil Adnan Menderes, Maliye Vekili Hasan Polatkan ve İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalının kabul etmeleri de hep aynı mahiyette hareketler sayılabilir.

Adnan Menderesi Almanyada bekliyen vazifenin çok güç olduğunu kabul etmemeye imkân yoktur. Bizim istediğimiz ile verdiğimiz arasında hayli fark vardır. Türkiyenin siyasi müzahereti Almanya için ihmal edilmiyecek bir husus ise de onun iktisadî müzaheretinin bizim için mâna ve lüzumu çok daha mühimdir. Bu bakımdan müzakerelerde çok gayret ve dikkat sarfetmek, her şeyi bütün teferruatı ile ortaya koymak, kısaca Alman dostlarımızı ikna etmek gerekecektir.

Vazifenin zorluğu, başarıyla döndüğü takdirde Menderes'in hizmetinin kıymetini bir kat daha arttıracaktır. Başvekil unutmamalıdır ki, muvafıkı muhalifi bir kenara, Türk milletinin en iyi dilekleri bu seyahatte kendisiyle beraberdir.

Güle güle gitsin, sevindirici haberlerle dönsün!

Kıbrıs meselesi

Sarpere iş düştü

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun Kıbrıs meselesinin gündeme alınması kararını verdiğinin ertesi günü Ankarada Bakanlıklarda Başvekâlet binasının bir tarafına sığışmış bulunan Hariciye Vekâletinde heyecanlı bir hava esiyordu. Genel Kurulun bu yolda bir karar alması beklenilmiyor değildi. Teşkilâtta bir müddetten beri her meselenin görüşülmesi hususunda bir cereyan kendini hissettiriyordu. Azaların pek çoğu Birleşmiş Milletlere aksetmiyecek bir meselenin bulunmıyacağı kanaatindeydiler. Zannediyorlardı ki ne kadar çok dâva gelirse teşkilât o nisbette cihanşümul bir mahiyet alır. Tabiî bu yanlış bir görüştü ve ancak Birleşmiş Milletlerin itibarına zarar verebilirdi. Zira teşkilât mesela Kıbrıs meselesi gibi İngilterenin iç işlerini alâkadar eden bir meseleyi görüşüp de bir karar sureti aldı mı İngiltere onu elbette ki tanımıyacak ve olan Birleşmiş Milletlerin prestijine olacaktı.

Ama, Genel Kurulun Yunan tezi lehinde bir karar vermesinin tek sebebi bu değildi. Yunanlılar bizden de İngiltereden de çok daha iyi çalışmışlar, propaganda faaliyetine çok evvelden girişmişler, bunu da mükemmel şekilde başarmışlardı. Biz, «sesimizi duyuralım mı, duyurmıyalım mı» diye düşünürken onlar bizim Pakistanlı müttefiklerimizin bile müstenkif kalmalarını temin etmişlerdi. Dünyanın her tarafındaki Yunanlı diplomatlara hayli zaman evvel tebligat yapılmış ve onlar bulundukları yerde faaliyete girişmişlerdi. Nitekim, gayretlerinin meyvasını da almışlar ve Birleşmiş Milletlerde ilk zaferi kazanmışlardı. Zira doğrusu istenilirse yüzde yüz haklı bulunduğumuz Kıbrıs meselesi diye bir mesele âza memleketlere gerektiği şekilde anlatılabilseydi netice başka türlü olabilirdi.

Fakat Hariciye Vekâletindeki heyecanlı havanın asıl sebebi bu değildi. İngiltere Kıbrısa ait görüşmeleri boykot etmek kararını vermişti. Ne komisyonlarda, ne de Genel Kurulda cereyan edecek müzakerelere iştirak edecekti. Onlara iştirak etmemek suretiyle, varılacak karar ne olursa olsun kendisini bağlı saymayacağını da göstermek istiyordu. Bu, bizim için faydadan hali değildi. Anlaşılıyordu ki bütün görüşmelerin, münakaşaların sonunda hiç bir şey yapılamıyacaktı. İngiltere adanın statüsünü değiştirmiyecekti. Zaten Yunanlıların da Kıbrısı alabilecekleri ümidi bir hayalden başka şey değildi.

Ama, Birleşmiş Milletlerdeki delegasyonumuza çok mühim bir vazife düşüyordu : Kıbrıs meselesinde hakikati anlatmak. Hem Birleşmiş Milletlere, hem de dolayısiyle dünya umumî efkârına... Mademki İngiliz delegasyonu bulunmıyacaktı, bütün mücadeleyi yapmak Selim Sarpere ve arkadaşlarına düşecekti. Prof. Fuad Köprülünün New York'a gitmeye hiç niyeti yoktu. Eğer ilerde bir lüzum hasıl olursa Başvekil muavini Fatin Rüştü Zorlu müzakerelerde Türkiyeyi temsil edecekti. Fakat Birleşmiş Milletlerle ilgili meselelerde Selim Sarper'in herkesten daha faydalı olacağı muhakkaktı. Meseleleri en iyi o biliyordu. Ancak hükümete mensup bir şahsiyetin Kıbrısı bizzat müdafaa etmesinin büyük manevî tesir ve değeri olurdu. Meseleyi o taraftan mütalaa etmek şarttı.

Hariciye Vekâletinde New York-taki delegasyonumuza yeni bir talimat gönderilmesi lüzumu kendini hissettirince Başvekil Muavini ile istişarede bulunuldu. Zira, bu işleri bizzat idare eden Başvekil Adnan Menderes seyahatteydi. Refakatinde Fuat Köprülü de bulunuyordu ama, o öyle büyük bir mahzur değildi. Hariciye Vekilimiz Demokrat Partinin Genel İdare kurulundaki rolü dolayısiyle daha ziyade dahilî meselelerle iştigal eder ve bu böyle gelip gider.

Selim Sarper ilk konuşmasını yumuşak yaptı. O sırada, beklediği talimat henüz gelmemişti. Yunanlılardan Stefanopulos söz aldı ve Kıbrıs meselesini durumla hiç alâkalı sayılmaması gereken bir şekilde vaz'etti. Lozan'dan bahsetti, manda halkından bahsetti, Türk ekalliyetinden bahsetti. İddiası adada yaşayan Yunanlıların kendi idarelerini bizzat tayin etme hakkına sahip olmaları gerektiği idi. Fakat, aynı haklan Batı Trakyada yaşayan Türklere de tanınmasının acaba müdafaasını yapabilecek miydi? Bu mevzuda söylediği, vatandaşlarımızın pek mesut yaşadıklarını ifadeden ibaret kaldı. Halbuki hakikatin böyle olmadığını ispat için soğuk, karlı Trakya gecelerinde mezalimden kaçan Türklerin buz gibi sulardan geçerek anavatan topraklarına sığındıklarını hatırlamak kifayet eder.

Baş delegemiz, icap ederse Yunanlı hatibin sözlerini cevaplandıracağını bildirmekten geri kalmadı. Birleşmiş

Gençlik mitingle

Kıbrısın hakiki müdafileri

Milletlerde Yunanlılarla yapacağımız mücadelede hâkim olacak tonun, üçlü paktın iki âzası, Türkiye ve Yunanistan arasındaki münasebatın umumi havasına pek ziyâde tesir edeceği aşikârdı. Halbuki böyle bir mücadelenin yapılması ve şiddetten kaçınılmaması da bir zaruretti. Kıbrıs hakkında Birleşmiş Milletler aleyhte bir karar verirlerse bunun mânevi tesirleri büyük olur ve Adanın bugün olmasa yarın Yunanistana verilmesini sağlayabilir, yahut hiç olmazsa kolaylaştırabilirdi. Buna mukabil iki milletin arasının açılmakta olduğu da bir hakikat bulunduğundan tartışmalar bu uçurumu genişletebilirdi. Selim Sarper'e giden talimat hazırlanırken bütün bunlar gözden uzak tutulmadı.

Şimdi ne olacaktır? Şimdi Birleşmiş Milletlerde Türk delegasonu Kıbrıs mevzuunda hakikati izah vazifesini sırtına alacak ve adayı kaptırmamaya çalışacaktır. Eğer «Yunan dostluğu» ile «Kıbrıs» arasında bir tercih yapmak gerekirse Türk milleti Kıbrıs'ın tercih edilmesini istemektedir. Birleşmiş Milletlerde tutulacak hareket tarzında bu esasın gözden kaçırılmıyacağı umulur. Kıbrısı kaybettirecek bir partinin Türkiye'de iktidarda kalması pek zordur.

C.M.P.

Düğün değil, bayram değil...

Yine günlerden bir gün, yine durup dururken ve hiç lüzumu yokken Cumhuriyetçi Millet Partisi bir tebliğ yayınladı. Partinin genel yürütme kurulu İstanbulda toplantı yapmış, bu toplantıda kurulun hapishanede olmayan azaları hazır bulunmuşlardı.

Partilerin genel yürütme kurulları sık sık toplanırlar. Eğer bir karar almışlarsa, onu da elbette umumi efkâra bildirirler. Ama karar almak için bir icraat lâzımdır. İcraat olmazsa, karar da olmaz. Nenin kararı olacak? Parti, bir kenara çekilmiş olursa... Parti, memleketin siyasî hayatına iştirak etmezse...

Cumhuriyetçi Millet Partisinin yürütme kurulundaki azaları bu hususu çözden uzak tutamazlardı. Bir hareket yapmak, partinin ismini tevkif hâdiselerinin dışında da duyurmak lâzımdı. Bunun üzerine bir tebliğ yayınlamaya karar verdiler. Ancak tebliğe ne konulacaktı? Buluna buluna ağızlara sakız yapılmış kelimelerden mürekkep bir tebliğ metni bulundu.

«İktidarın daha ziyade C. M. P.' ve müteveccih olmak özere muhalefete karşı takip ettiği politika ve tatbik ettiği basla usulleri insan hak ve hürriyetlerinin emniyetle dayandığı yegâne sistem olan hakiki demokrasinin memleketimizde... v.s. v.s.»

Cumhuriyetçi Millet Partililer bu vaziyet karşısında ne yapacaklardır? Nasıl bir hareket tarzı tutacaklardır? Sualin cevabı:

"İçinde bulunduğumuz bugünkü müşkül şartlar karşısında muhalefet vazifesinin güçleştiği nisbette kutsiyet kesbettiği de muhakkaktır. Zira muhalefet demokratik rejimin başlıca mevcudiyet ve beka unsurudur. İşte bu görüş ve anlayışladır ki, C. M. P. hedefi memleketimizde bir hukuk devleti nizamının kurulması olan meşru ve samimi mücadelesine hiç bir zaman ayrılmadığı kanuni yollardan azim ve vekarla devam etmek kararındadır."

Bir sürü lâf... Bir sürü parlak cümle... Fakat ne yapılacaktır, nasıl çalışmak lâzımdır, ortaya fiil olarak, iş olarak ne koymak lâzımdır, bu hususlarda ne bir ses, ne bir nefes... Tâbir caizse, sadece bir muhalefet edebiyatı...

Tebliğ isbat ediyor ki, bir parti seçimlere girmezse, hayatiyetini kaybediyor. Atalet çöküyor.

SOSYAL HAYAT

Büyük dert

Kiralara zam

Mümtaz Faik Fenik, —Zafer Başmuharriri— gelen mektubu aldı, açtı ve okudu : «Ev kiranıza yüz lira zam yapılmıştır. Önümüzdeki aynı birinden itibaren zam tatbik edilecektir? Yeni miktarı kabul etmediğiniz takdirde, evin tahliyesi gerektiğini...»

Mümtaz Faik Fenik'in bir evi vardı, fakat tamir ettiriyordu, yeni baştan onarıyordu, kiraya çıkmıştı. Ev sahiplerinin bu şekil mektupları bugünlerde büyük şehirlerimizin, bilhassa Ankaranın en belli başlı meselesi idi. Kiracıların uykularından uyandıkları, işlerinden evlerine döndükleri zamanlar korktukları tek şey, bir mektup, bir ev sahibi mektubu ve zam talebi idi. Bu mesele o kadar müzminleşmeğe, mevcut kanunların müsamahakârlığı içinde o kadar derinleşmeğe başlamıştı ki, kiracıları İstanbul'da bir dernek kurup —günde kırktan fazla üye kaydediyorlar— dâvalarını müdafaa etmeğe, ev sahiplerinin haksız taleplerinin önüne geçmeğe karar verdiler. Bu demeğin merkez icra komitesi ilk toplantısını yaptı, kararlar aldı ve durumu yeni baştan gözden geçirdi.

İstanbul'daki derneğin ön. plânda gözönünde tuttuğu mesele ne idi? Mevcut kanunlar, ev sahiplerine geniş haklar tanımıştır. Bu hakların ışığı altında, pahalılık bahanesinin icat ettiği zam isteği ile ev sahipleri, her meskene on liradan yüz liraya kadar fazla fiyat istemeğe başlamıştır. Bunun önüne geçilmeli, durdurulmalı, büyük kısmı kiracı olan vatandaşın hakkını istemeli, bir muvazene temin etmelidir.

Kiracı - ev sâibi mücadelesi ne vakit ve nasıl başlamıştı? Nasıl bir yol takip etmiş ve bugüne gelinmişti? Bunları aşağıda bulacaksınız.

Ev sahibi, kiracı mücadelesi :

Harp yıllarının iyinde ev sahibi, kiracı mücadelesi yoktu. Harp başlamadan önce, memleketin dört bir yanında, derin bir kalkınma, hususî şahıs kalkınmasından eser görünmüyordu. Yapılan binaların büyük kısmı Devlete aitti, Ankara'nın içinde yükselen binalar resmî dâirelerin idi. Bu arada, zengin, daha doğrusu apartman yaptırmak imkânına sahip olanların binaları yükseliyordu. Şehirlere hücum o zamanlar azdı, kadrolarda değişiklik olmuyordu, şehirlerin bilhassa Ankara'nın nüfusunda büyük değişiklik kaydedilmiyordu. Harp başladı. Harp bütün inşaat imkânlarını ortadan kaldırdı, inşaat malzemesi olarak Türkiye'nin mevcut kapasitesi müstahkem mevkilerin yapılmasına tahsis edilmişti, esasen bütün büyük lâflarımız, sanayi olarak dünyaya, memleket halkına gösterdiğimiz, Sivas'taki çimento fabrikası, Karabük'teki demir ve çelik fabrikalarından başka bir şey değildi. Bu fabrikaların imkanları da cephelere tahsis edilince, şehirlerin, halkın istekleri açıkta kalmıştı.

Bu arada, resmi dairelerin yapılmasına devam edildi. Fakat hususî imkânlar sustu, durdu. Harp içindeki bu durgunluk, harbin sonralarına doğru birden değişmeğe başladı. Türkiye harbe girmemişti, fakat şehirlerden binlerce kişiyi almış, askere çağırmış, cephelere, başka şehirlere doğru sürüklemişti. Harp sona erince, gidenler geriye dönüyorlardı, diğer şehirlerden iş bulmak, şehirde yaşamak için daha fazla kalabalık Ankara'ya, İstanbul'a akıyordu. Bunlar meskensiz idiler.

İnşaat malzemesinde, harp yıllarının sıkıştırdığından uzak, bir rahatlama, bir bollaşma göze çarpmağa başladı. Bu sefer, harp içinden para ile çıkanlarda, harp içinde para tutmuş olanlarda, harp içinde para biriktirmiş, kredi temin olanlarda bir faaliyet başladı. Binaların birden şehirlerde arttığı, fazlalaşmağa başladığı görüldü. Binalar yapılıyordu, fakat kiralarında yükseklik göze çarpıyordu. Bunlar yeni binalar idi, yeni binaların fiyatları diğerlerine nazaran fazla oluyordu. İşte, ev sahiplerinin sızlanmaları o günden itibaren ortaya çıkmağa, büyümeğe, bir «haklan- yerine getirilmesi» halini almağa yüz tuttu.

Bir Milli Korunma Kanunu vardı ki, ev sahibinin de elini ayağını bağlıyordu. Kiracıyı evinden dışarı atamıyordu, zam talep edemiyordu. Kiracı, on sene evvelinden, şehrin en müsait yerinde kiraladığı bir binada en ucuzunda, hattâ elli liradan, otuz liradan oturuyor, ev sahibinin —arada anlaşmalı, hakkı yerine getirmek bakımından— küçük bir zam talebini red ediyordu, olmaz diyordu, kanun var diyordu. Beni, dışarı çıkaramazsın,; diyordu.

Bu sekil ev sahipleri o zamanlar ekseriyette idi, pahalı ev kiralıyanlar azlıkta kalmışlardı. Sebep ortada idi, yeni binalar henüz şehirlerin içinde fazlalaşmamıştı.

Ev sahipleri haklarını arıyor :

Kiracı ve ev sahibi meselesi artık günün en mühim münakaşa konusu haline gelmişti. Gazeteler, Millî Korunma Kanununun bu haksız hükümlerine hücum ediyorlar, Hükümetin yeni bir tâdil getirerek, meseleyi halletmesini, ev sahiplerinin haksızlığa uğrayan taraflarının tasfiye edilmesini istiyorlardi.

Mesele, yavaş yavaş Büyük Millet Meclisine aksetmeğe başlamıştı. Milletvekillerinin bazıları da ev sahibi, apartman sahibi idiler. Korunma Kanununun, mevcut hükümlerinin kendi haklarını korumadığını ileri sürüyorlardı, meselenin hükümete intikali isteniliyordu.

"Bir kanun tâdili teklif halinde Meclis'e geldi. Hükümleri zayıftı; Yeni yapılan binaların kiraya verilmesini serbest bırakıyor, kiracı bir evden çıktıktan sonra, daha fazla miktar ile kiraya verilmesini kabul ediyor, fakat kiracıyı asla, ama asla evden çıkarmak hakkım ev sahibine tanımıyordu.

Bu zahiri, gösteriş mahiyetinde bir değişildikten başka bir şey değildi. Ev sahipleri, el şakakta, bekliyorlardı. Kiracının gönlü olsun, veya işini başka şehre nakletsin ve evler boşalsın. Biraz fazla derece ile kiraya vermek imkânına sahip olsun.

Tahliye yok, ev içinde otururlurken zam yok!

İnşaat genişliyor :

Harp durgunluğu iyiden iyiye geçmişti, binaların, hususi şahıs binalarının fazlalaştığı görülüyordu. Ancak, Milli Korunma Kanunu ayakları bağlıyordu. Kiracı rahatta idi, ev sahibi dertli idi. Aleyhteki cereyan genişliyordu: Milli Korunma Kanunu kaldırılmalıdır, deniliyordu.

Tarihe karışan levha
Yahut Karun'lara mahsus

Artık yeni binalara tanınan yeni bir hak vardı, yeni binaların kiraları serbestti. Ev sahibi istediği fiyat üzerinden konuluyordu, üç yüz, dört yüz diyebiliyordu. Amerikan yardımının, yüzlerce mensubu Ankara'da yerleşmek kararında idi, ev kiralarına zammı teşvik ediyorlar, istenileni tereddütsüz veriyorlardı. Hatırlayınız, o zamanlar ev sahiplerinin tek söyledikleri Amerikalı'nın fiyatta tereddüt etmediği noktasında toplanır.

Diğer tarafta bir çoğunluk vardı, meskenlerini çok eski tarihlerde yaptır. mış olanlar.. Bunlar, ne zaman yapabiliyor, ne de evlerinden çıkanlara kirayı fazlalaştırarak veriyordu, ve çoktular.

Eski yapılar ile sonradan yapılanlar, yeni yapılanlar birbirlerinden çok farklı sınıflar içinde, bocalayıp duruyorlardı.

1950' den sonraları, yeni iktidar meselenin halli gerektiğini anlıyordu. Kemal Zeytinoğlu bir kanun teklifi getirdi, üç seneye yalan bir zaman Meclis'te münakaşa ve müzakere konusu oldu. Nihayet dokuzuncu dönem Meclis çalışmalarım bitirmeden kanunu kabul etti, kiralarda yeni imkânlar ev ve mesken sahiplerinin eline geçti.

Kiracılar mağdur duruma düşüyor :

Kanun şunları getiriyordu : Kiralar, yeni binalar için tamamen serbest ve anlaşmaya bağlı kalıyordu. Eski binaların kiraların yüzde nispetler içinde zamlar yapılıyordu. Ticarethane kiraları 1955 yılının ilk ayının, ilk gününden itibaren serbest kalıyordu.

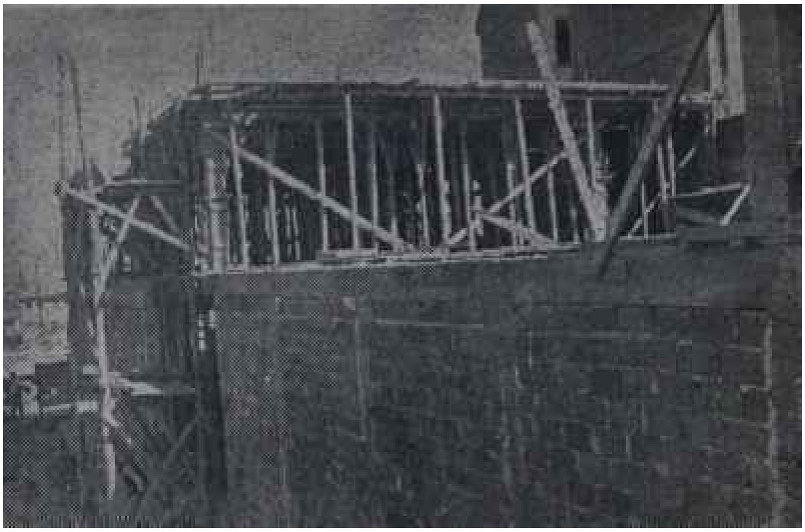
Ve en mühim olanı : Ev sahibi istediği zaman, kiracısını meskenden çıkarabiliyor, kiracıdan istediği miktarı talep edebiliyordu....

Buhran doğmuştu :

Böylece buhran doğmuştu. Harp yıllarının, daha evvelki senelerin kiracı elinde olan kozları, birden ev sahiplerine hem de geniş hakların teşkili ile verilmişti. Artık, ev sahipleri istedikleri gibi konuşacaklardı. Bu arada, yeni binalar yükseliyor, memleketin her yanında, bilhassa büyük şehirlerde mesken buhranını yaratmıyacak kadar mesken inşa ediliyor, kooperatifler kurulup mahalleler yapılıyor, arada «kat mülkiyeti» esasını veren kanun çıkıyordu.

Durum değişmiyordu. Kiracılar yine fazla kiradan bunalıyordu. Kiracı durmadan ev sahibinin talepleri karşısında kalıyordu. Şehrin bazı yerleri, bilhassa işleh, merkezi sayılan bölgeler imkânsız derecede, verilemiyecek kiralar ile verilmek isteniliyor, hayret edilecek nokta, bir tek bina da boş kalmıyordu. Kiralık levhası bir gün, iki gün bir duvarda veya camın üstünde kalırsa, üçüncü gün iniyor, yeni bir komşunun geldiğini mahalleliye müjdeliyordu.

Kiracı, çarnaçar kalıyordu. Mesken bulmak için muhtelif hesaplara girişiyordu. Dairesinin, isinin müsait olduğu yeri arıyordu, muhtelif kısıntıları —otobüs, çarşı v.s. gibi— hesaplıyor, bunları kiraya zam ediyor ve yerleşiyordu.

Her gün yükselen inşaat

Bir de fiyatlar düşse

Fakat, muhtelif faktörler, belki de görünmiyecek gibi gelen muhtelif unsurlar, ev sahiplerinin, kira üzerinde istedikleri gibi oynamalarına imkân veriyordu. Bugün artık önüne geçilemiyecek derecede bir ev sahibi saltanatı hüküm sürmektedir. Belediyelerin, mahalli idarelerin bu müşkülün, müzminleşmeğe yüz tutan bu derdin önüne geçmeleri imkânsızdır. Kanun hükümleri ev sahibine bu hakkı vermiştir, hiç bir mâni yoktur.

Yeni bir dert :

Son çıkan kanunda bir hüküm daha vardır ki, yeni senenin başından itibaren yeni bir buhrana yol açacaktır. Daha şimdiden hissedilmeğe başlanılmıştır. Ticarethane kiraları bu yeni yılın başından itibaren serbest kiraya bağlı olacaklardır. Bu hükmün yürürlüğe girmesinden altı ay önce, ticarethane binalarının sahipleri, kiracılarına yüzde üç, dört yüz zam talebinde bulunmuşlar, kabul etmedikleri takdirde 1955 yılının birinci günü dükkânları, binaları terketmelerini istemişlerdir.

Şimdi, ortaya ticarethane kiralan meselesi çıkmaktadır. Ticarethanelerde kiracı olarak oturanlar, bu durumun vehameti karşısında Ekonomi ve Ticaret Bakanı Sıtkı Yırcalı'yı ziyaret etmişlerdir. Bakan, meselenin halli için çalışacağını, hattâ bir kanun getireceğini de söylemiştir.

Hâlen Meclis'te ticarethane kiralarının bu anormal durumdan kurtarılması için bir kanun teklifi bulunmaktadır. Kiraların yükseltilebilmesini, bazı şartlara bağlıyan bu kanun teklifi kabul edilip, Meclisten çıkmadığı takdirde, büyük şehirde —yine Ankara, İstanbul ve İzmirde— ticarethane kiraları diye büyük bir mesele kendini gösterecektir.

Halli için tedbir :

Sıtkı Yırcalı ticaretane kiralarının halledileceğini söyledi, fakat İçişleri Bakanlığı diğer bina kiralarının bu müşkül, keşmekeş halinden kurtarılması için hiç bir faaliyette bulunmadı. Kiracı ve ev sahibi ihtilâfı meselesi geniş bir kitle meselesidir. Bugün, Ankara'yı misal olarak ele alalım, geçen senelere nisbetle yapılan binaların miktarında yüzde otuz ile kırk arasında bir fazlalık olduğunu görürüz, resmî makamlar da bunu teyid eder. Buna rağmen ev kiralarından düşme değil, yükselme, ev bulmakta kolaylık değil, zorluk hüküm sürmektedir.

Sadece ticarethane kiralarının halledilmesi dâvası yoktur. Yaptığımız temaslar bize göstermiştir ki, ticarethane, ev kiralarının belirli bir düzene, bir limite, bunun tesbiti için de nihai karan verecek bir ehlivukufa ihtiyaç vardır. Alabildiğine giden bir fiyat yükselmesi karşısında, kazandığının bazan yarısını, ekseriyete göre hiç değilse dörtte birini vermek zorunda kalan bir vatandaş, sıkıntının tam içinde sayılmak lâzım gelir.

Kira meselesi, kiracı ve ev sahibi meselesi, hüsnüniyete bağlanacak bir kanun bekliyor. Bu kanun bir an önce getirilmeli, ev sahibim ve kiracıyı mağdur etmiyecek dereceleri ihtiva etmeli ve durumu aydınlatmalıdır.

Kanunu Hükümet getirmelidir. Bir milletvekilinin getirdiği esaslar uzun tetkiklerin mahsulü olmamaktadır, sadece günün bazı hâdiselerine dayanmaktadır. Bize söylenenler, Hükümetin meseleyi dört başı mamur şekilde Meclis'e getirmesinin şart olduğu noktasında toplanmaktadır ki, bunu talep edenlerin bütün vakıaları sıraladıktan sonra haklı çıkmamalarına imkân yoktur.

Getirilecek kanun harpten evvelki Milli Korunma Kanununun ev sahibim yıkacak hükümlerini, şimdiki halde kiracıyı mağdur eden şartlarını ihtiva etmemelidir. Her şeyde olduğu gibi mesken buhranında da bir «ortalamaya» ihtiyaç vardır. Acele olarak bu yola gidilmelidir.

BELEDİYECİLİK

Elektrik

Karanlığa doğru

Şehir ışıklar içinde idi. Pırıl pırıldı. Yenimahalle, Ankara'nın içinden koparılmış bir ışıktan parça gibi, yukarılara doğru yayılmıştı. Bahçelievler'de yer yer çok ışık, yer yer karanlık, yer yer az ışık göze çarpıyordu. Ulus meydanına doğru yaklaşıldıkça, hele daha alçaklara doğru inildikçe, ışıkların parlak noktalar halinden çıkıp, daha belirli, daha cana yalan ve parlak hale geldikleri dikkati çekiyordu. Şehir ışıktan yanıyordu. Işık, ışık.. Çok söylenmiş kelime idi. Ankara havadan, uçaktan ışık içinde, nura kavuşmuş bir karanlık manzarası gösteriyordu. Fakat Ankara, bir Avrupanın, bir Londra şehrinin, bir Paris'in o muazzam ışık seline kavuşamamıştı. Ankara, bir orta halli Avrupa şehri gibiydi. Işık içinde idi, fakat kendi çapında bir ışık içinde.

Uçaktan şehri seyretmek, hele gece şehri görmek hakikaten insana bir rahatlık, bir hoşgörürlük, şehri biraz daha sevmek imkânını bahşediyordu.

Uçaktan bir şehri, ışıklı bir şehri seyrettiğiniz günün ertesi sabahı şunu işitiniz, sarsılırsınız :

Bir seneye kadar Ankara, ışıktan, elektrikten mahrum kalmak yolundadır, Makineler artık son kapasiteleri ile çalışıyor, son takatlerini ortaya koyuyorlar. Gelecek yıl, bir karanlık şehrin sokaklarında kalacak, karanlık bir şehrin odalarında oturacaksınız. Daha muzip, daha neşeli kimseler, her şeyi oluruna bırakmış kişiler, biraz daha değişik kelimelerle, derdin ağırlığını hafifletmeğe çalışıyorlar : «Elektrik vesika ile şehrin semtlerine tevzi edilecek!» diyorlar.

Sizi elektrik fabrikamızın içine doğru götüreceğiz. Elektrik fabrikamız bugüne kadar o kadar çok hücumlara uğramış, o kadar üzerinde durulmuştur ki, şehrin bir sene sonra ışıksız kalacağı rivayetini, söylentisini derhal kabul etmek elzemmiş gibi geliyor insana. O fabrikanın, makineleri arasına «fareler» sıkışmıştır, çıkana kadar şehrin büyük bir kısmı elektriksiz kalmıştır. O fabrikanın diğer bir akşamında, makine kifayetsizliği olmuştur, şehrin yine mühim bir kısmı elektriksiz kalmıştır. Bunları Ankara biliyor, Ankaralı bu şehrin gazetede çıkan ilânlarla zaman zaman elektriksiz kaldığını gördü.

Ankara'nın bir seneye kadar elektrikten mahrum olması diye bir konu vardır. Fakat, aldığımız bilgi tedbirinin de mevcut olduğunu gösterir. Rahatlarsınız.

*

Işık derdimizi her zaman halleden zat, ışıksız kalabilecek bir Ankaranın bütün mesuliyetini üzerine almış bir zat, dedi ki :

«— Ankara'nın ışıksız kalması bahis konusu değildir, olamaz.»

Teminatlar bugüne kadar, Türkiye'de en bol kullanılmış sözlerdir. Bugün, teminatı fiiliyat ile ölçmeğe başladığımız için, "Ankara'nın ışıksız kalması bahis konusu değildir" sözünün, fiiliyata çıkması tedbirlerinin ne olabileceğini hesaplamak, bilmek lâzım gelirdi. Soruşturmanın neticesi şuydu :

Kalmak veya kalmamak

Ankara'nın hem elektriksiz kalması, hem de kalmaması mümkündür. Ankara'nın bu durumda görünmesinin sebebi şuydu : Ümitlerimiz Çatalağzı elektrik santraline bağlanmıştı. Bu santral tevsi ediliyordu. Şimdilik İstanbul ve İzmit şehirlerine elektrik veriyor, bu bölgeleri ışığa kavuşturuyordu. Fakat, Çatalağzı gibi büyük bir tesisin daha geniş bölgeleri aydınlatması, ışıklandırması lâzımdı, bu tesis ortaya konulurken büyük* bir bölgenin ışık meselesi ele alınmıştı. Ancak, ilk günlerin «mübrem ihtiyacı» sadece İstanbul içindi. Bugün Ankara nasıl bir ışıksız kalmak telâşı içinde ise, nasıl tedbirleri bulunmuş bir rahatlığa kavuşmuş görünüyorsa, bir kaç sene evveline kadar da, İstanbul ve havalisi aynı telâş içinde idi. Çatalağzı inşaatının ilerlediği, bitmek üzere olduğu hakkında söylenenler, yazılanlar, yine de akıllarda, zihinlerde bir istifhamın yerleşmesinin önüne geçemiyordu. Diyorlardı ki, ya Çatalağzı inşaatı bitmezse, ya zamanında yetişmezse, o zaman takarlarının üzerinde bir faaliyet gösteren İstanbul elektrik santralının durumu ne olacak? Kocaman şehir nasıl tenvir edilecek? Çatalağzı zamanında bitti, zamanında işletmeğe açıldı. Şehre de, insanların, ilgililerin içlerine de bir ışık geldi yerleşti.

İşte, şimdi Ankara, Çatalağzı'nın tevsi edilmesi hakikatinin gerçekleşmesini beklemektedir. Gayet kolay söylenen bu «tevsi» kelimesi geniş bir faaliyeti ihtiva ediyor.

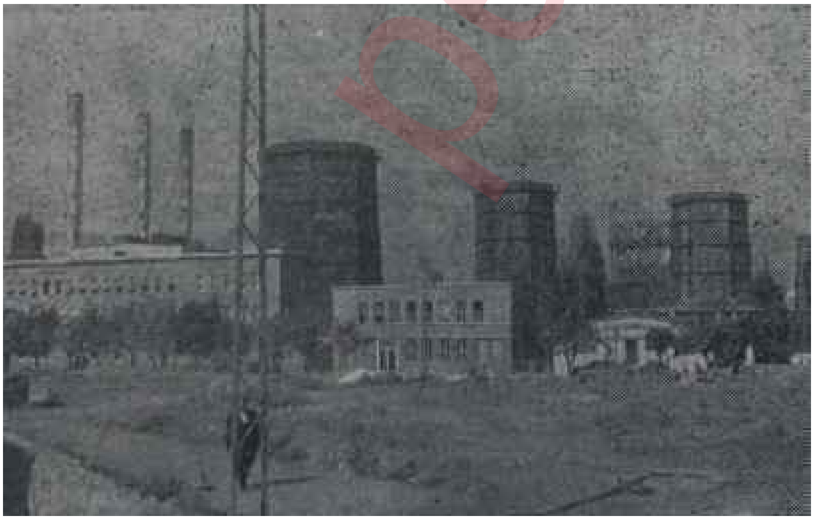
Çatalağzı'nın Ankara'ya kadar ışık uzatması işini, bir İngiliz firması üzerine aldı. Bu firma, makineleri getiriyor, monte ediyor, gereken yerlerine takıyor. Hâlen altmış bin kilovatlık bir dayanma, bir gayret ile çalışan Çatalağzı'nın yüz yirmi bin kilovat üzerinde çalışması için faaliyet gösteriyorlar. Kilovat miktarı yüz yirmi bine ulaşınca, Ankara'nın ışık derdi kısmen halledilmiş olacaktır.

«Kısmen» sözünü işitince durakla-

İşletmenin binası

Neyi işletecek?

Ankara Elektrik Santralı

Son takatle çalışıyor

yacaksınız. Çünkü, bugün elde mevcut imkânlar içinde, Çatalağzı'nın bu kilovat bir yüksekliğe erişmesi ile Ankaranın bol ışık temin etmesi kabil değildir. Buna muvazi olarak bazı tesislerin kurulması lüzumu ortada durmaktadır. Fakat, Çatalağzı tevsi edilirken, Ankara'nın ışıksız kalacağı hesap edilmiş bulunuyordu. Esasen Çatalağzı'nın tevsi edilmesinin tek sebebi Ankara idi. Enerji nakli için tesisler kurulması lâzımdı, bunu da bir İtalyan şirketine ihale ettiler. Bu şirket elektrik nakil dâvasını üzerine almıştı.

Küçük Eyfeller

Ankara'nın muhtelif yerlerinde görmüşsünüzdür. Eyfel kulesine benziyen, yarım bırakılmış bazı kuleler vardır. Yenimahallenin, Dışkapıya giden tarafların bir çok noktalarında, Baraj yolunda bunlara rastlarsınız. Şimdiye kadar halk arasında yarım bırakılmış manzarası gösteren bu «kuleler» için rivayet muhtelifti. Kimisi bazı taş ocaklarının nakliyat için hava hattı yaptıklarını söylüyordu. Kimisi de havadan nakliyat için yeni bir tertip düşünüldüğünü ileri sürüyordu.

Halbuki, İtalyan şirketi gelecek seneye «elektrik naklini» gerçekleştirebilmek için giriştiği faaliyetin ilk unsurları olarak kuleleri muhtelif yerlere dikmişti. Çatalağzından çıkacak teller, kablolar, daha da yükselecek bu kuleler marifeti ile Ankara'ya ulaşacaktı. Plânların gösterdiği yerler tespit edilmiş ve inşaata başlanmıştı.

Ankara'nın elektrik işi, bu suretle de tamamlanmış olmuyordu. Çatalağzından, İngilizlerin marifeti ile elde edilen elektrik, İtalyanlar'ın vasıtası ile Ankara'ya nakledilecek denilebilinirdi. İngilizin elde ettiğini, İtalyan'ın nakledebilmesi için «tansiyon» meselesinin halli gerekiyordu. Tansiyon insan bünyesi için büyük bir dert olduğu kadar, elektrik için de vahim tesirleri gösteriyor. Elde edileni, normal bir hale koymak için bir Fransız firmasının çalışması lüzumlu idi. Hakikaten bir Fransız firması tansiyon dâvasının hallini üzerine aldı, Karabükte 154 bin üzerinde çalışacak olan bir «transformatör» tesis kurmağa başladı.

İngiliz, İtalyan ve Fransızlar, geceli gündüzlü bir mesai içinde, üç ayrı bölgede, bir plânın hudutları dahilinde, Ankara'nın elektriksiz kalmamasına uğraşmaktadırlar.

Bütün bu faaliyet geliyor, geliyor, bir noktada toplanıyor: 1955 senesinin Eylül ayına kadar üç merkez üzerinden gösterilen faaliyet sona ermezse, durum ne olacaktır?

Şu üç cevap

Birinci cevap : Şehir elektriksiz kalacaktır.

İkinci cevap : «Şehrin elektriksiz kalması akla dahi gelmez.»

Üçüncü cevap : Çatalağzı'nın tevsi edilmesi işinin Eylûl'e kadar sona ermemesi akla dahi getirilemez.

Konuştuklarımız meseleyi bilhassa üçüncü cevap üzerinde topladılar. Muhakkak, diyorlardı, muhakkak gelecek Eylûl'de tevsi işi sona erecektir. Yüzde yüz üzerinden yapılan . tahminlerde, yüzde bir ihtimal payı arıyanlar, hani biraz şüpheci olanlar, «ya olamazsa» sualini ortaya döküyorlar, ileti sürüyorlar. İlgililer bu tevsi işinin Eylûl'de sona ermesinden o kadar emindir ki, o kadar bu meseleyi benimsemişlerdir ki, aksini düşünmemişlerdir. Düşünmek istememişlerdir. Bu bakımlardan her insanın olacağından yüzde yüz emin bulunduğu bir işin rahatlığında ve aksini soranları ikna edebilmek için bir düşünce tarzı aramamak yolundadırlar «Kabil değil, Eylûl'de tamamlanacaktır, ihale ve teminat bu yoldadır.»

Kendileri gibi düşünüyor, kendileri gibi işin içinden bir insan imişçesine, Ankara'nın gelecek Eylül ayında bol ışığa, rahat ışığa, kesildi, kesilmedi derdini ortadan kaldırmış olan bir işletmeye kavuşacağına inanıyoruz.

Çatalağzı santralinden elektrik Ankara'ya geldikten sonra, mevcut fabrika ne olacaktır? İşletmeden çekilecek, yerini yeni tellere, yeni imkânlara mı terk edecek, yoksa yine faaliyetine devam edecek midir?

Bugünkü fabrika şehre 25 bin kilovat civarında elektrik vermektedir. Büyüyen bir şehir, gelecek sene bu miktarı 30 bin kilovata çıkaracaktır. Bunun hesabı yapılmıştır, gelecek sene şehrin 30 bin kilovat talep edeceği anlaşılmıştır.

Çatalağzından gelecek kilovat miktarı yanında mevcut fabrika çalışmasına devam edecek «yedek» olacaktır. Bu fabrika yedeğe alınınca, her zaman şehrin emrinde 15 - 20 bin kilovat hazır, bekliyecektir. Bir arızada «imdadı sıhhî» vazifesini görecek, yeni cereyan lâzım geldiğinde, yetişecektir.

Bugün, mevcut imkânlar geniş çapta cereyan verilmesini, elektrik temin edilmesini sağlıyamamaktadır. Çatalağzı imdada yetişince, bu dert de ortadan kalkacaktır.

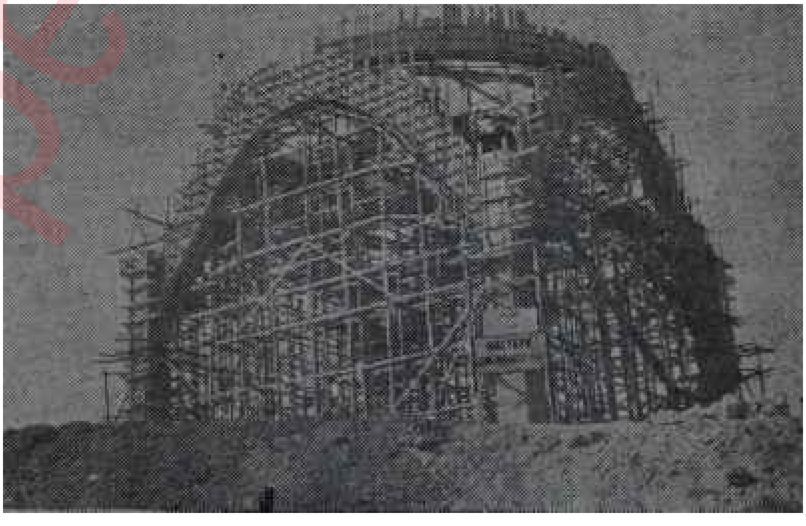
İmar plânı

Değişen plân

Maltepe'de bir cami yaptırma derneği, cami için en münasip yeri bulup da Belediyeye müracaat ettiğinde menfi cevap aldı. Cami, Maltepe caddesine bakan bir tepenin üzerine inşa olunacaktı. Geliniz görünüz ki, böyle bir bina şehrin imar plânına aykırıydı. Gerçi Belediye, bu demokrasi devrinde, bilhassa cami gibi hayırlı bir inşaata ruhsat vermeme vaziyetine düşmemek için elinden gelen gayreti sarfetmiş, bir çareyi ciddi surette aramıştı. Ama, nihayet plân plândı ve ötesine geçilmesine de imkân yoktu.

Bugün Maltepeden geçenler, başlarını kaldırıp tepeye baktıklarında caminin inşa edilmekte olduğunu göreceklerdir. O halde, imar plânı mı değiştirildi? Hayır, bunun cevabı basittir. Değişen imar plânı değil, bir inşaatın imar plânına uyması gerektiği hususunda Belediyede mevcut telâkkidir.

«Maltepede bir cami yaptırma derneği» Belediyeden red cevabını aldıktan sonra peki deyip, boyun eğmemiştir. Bilâkis ciddi surette faliyete geçmiş ve Belediyeden daha kuvvetli kimseler aramıştır. Bulmuştur da.. Bazı milletvekilleri, bu arada Ankara Milletvekili Ömer Bilen Hoca araya girmişler ve kararın değiştirilmesi için teşebbüste bulunmuşlardır. Hatıra gelmiyen, karar yerine camiin inşa yerinin değiştirilebileceği ihtimalidir. Bu suretle şehir plânı gibi göz önünde tutulması gereken bir plân da kenara itilmiş olmazdı. Fakat hayır! Karar değiştirilmiş ve camiin inşası başlamıştır.

Maltepedeki cami

Hani imar plânı?

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

İktisadi hayat

İki zıd iddia

Sayın Başbakan Adnan Menderes maiyetine birkaç bakan alarak Orta Anadoluya bir hasat toplama ve tohum ekme seyahatine çıktı. Afyonkarahisarda, Eskişehirde birer çimento fabrikasının temelleri atıldı, Konya'da senede 40.000 ton şeker istihsal edebilecek kapasitede bir fabrika Kampanya'ya başladı, Kütahya'da azot sanayiine temas olundu; Ayrancı Barajı, Tunçbilek Termik Santralı artık temeli atılmış hayırlı birer teşebbüstür. Memleketimizde yalan bir istikbalde çimento istihsalimiz 2,5 milyon tona, elektrik takatimiz 3,5 milyar kilovat saate ulaşacak, Amasya ve Kütahya şeker fabrikaları pek yakında kampanyaya bağlıyacaklar, şimdiden iki yüzbin tonluk şeker istihsali seviyesini aşmış bulunuyoruz. Birkaç sene zarfında on fabrika daha kurulacak. Pamuk istihsalimiz 160.000 ton civarında. Memlekette ne derlerse desinler İktisadi bir kalkınma her bakımdan göze çarpıyor. Bayındırlık işlerinde büyük bir hız alınmış, enerji kaynaklarımız gün geçtikçe çoğalıyor, inşaat sanayiinde inkişaflar var, iktisadi hayatımız gün geçtikçe gelişen, canlanan gürbüz bir çocuk, bugün çekilen sıkıntılar —şayet varsa— hep «dünkü elbiselerin bugünkü vücudumuza olmamasından», istikbalden endişe edilecek hiç bir durum yok, bunu böyle anlamıyanlar "ya muvaffakiyetleri çekemiyenler veya bir kastı mahsusla istikbali karanlık göstermek istiyenlerdir." İşte Başbakanın tezi budur.

Muhalefet gazetelerine bakar ve iş adamlarına sorarsanız iktisadî hayatın arzetmekte olduğu şişmanlık hiç de sıhhî bir gelişme emaresi taşımamaktadır. Her gün müteşebbisler ham veya intidai madde yokluğundan işlerini terketmektedirler, zira memleketimize iptidâi madde ithal etme imkânları kalmamıştır, ecza sanayii aynı durumla karşı karşıyadır, fiyatlar şimdiye kadar emsali memleketimizde görülmemiş bir hızla yükselmektedir. Hükümetin takip etmekte olduğu maliye ve iktisat politikası plânsız ve insicamsızdır, para mekanizmasiyle oynanmış. İktisadi devlet teşebbüslerinden bazılarının finansmanı hazine kefaletini haiz borçlarla yapılmış, bu Suretle Merkez Bankasının emisyon miktarı artırılmış —borçlar vâdesinde ödenmediğinden— moneter sebeplerden mütevellit bir fiyat yükselmesiyle karşılaşılmıştır, elhasıl ekonomik hayata enflâsyon hâkimdir, para ateş gibi ellerde taşınamaz hale gelmiştir, eşyaya, gayri menkule doğru büyük bir teveccüh vardır, herkes parayı elden çıkarıp bir şeye sahip olmak arzusundadır. Paranın tedavül sürati artmıştır, tediye bilançomuz açık vermektedir, paramızın iç ve dış kıymetlerindeki tenezzül gün geçtikçe artmaktadır. Buna bir çare bulunmalıdır. Zira para iktisadi hayatin mekanizmasıdır, zira sağlam bir para sıhhatli bir ekonominin farik vasfıdır.

Duruma bu zaviyeden balonca Nasreddin hocanın hem dâvalıya, hem de davacıya hak veren hükmünü hatırlamamak imkânsızdır. Demek ki iktidarın iktisat politikasında gerçekten övünmeğe lâyık yönler vardır, fakat, gittikçe gürbüzleşen iktisadi hayatımızın bir takım sıhhatsizlik emarelerini taşıdığı ve bu emarelerin iktisadi hayatin gelişmelerine muvazi olarak çoğaldığı da bir gerçektir. Öyle ise şöyle bir neticeye vasıl oluyoruz. Hükümetin iktisat politikası müsbet neticelerle birlikte bazı marazı halleri de husule getirmektedir. Bu durum' karşısında pek haklı olarak kendi kendimize soruyoruz, iktisat ve maliye politikamızın yöneldiği istikamet yâni kendine seçtiği gayeler mi, yoksa seçilmiş olan gayelere götüren vasıta ve imkânlar mı yanlıştır? Kanaatimizce iktisat politikasının seçtiği gayeler hatalı değildir. Asırlar boyunca ihmal edilmiş, kendi vüsatimize göre muazzam bir kitleye doğru yöneliş vardır. Köylü vatandaşlarımızın kalkınması ele alınmış ve nüfusumuzun % 82 sini teşkil eden bu topluluğa bu sene 1,4 milyar zirai kredi açılmıştır. Köylüye kredi açmak, onun malt imkânlarını genişletmek hata değildir. Buğday fiyatlarının tonunun altmış dolara indiği bir devirde buğdayın kilosunu otuz kuruş veya daha yüksek fiyattan satın almak da hata değildir. Zira maliye ve siyaset politikasının ekonomi dışı gayelerle hareket ettiği hal ve anlar vardır, fakat, para piyasasından borçlanıp da bu piyasanın mahiyetini değiştirerek onu sermaye piyasası haline getirmek hatalıdır. Böyle bir halde takip edilmesi gereken en makul yol zirai sektörün inkişafına intizaren Toprak Mahsulleri Ofisinin açıklarını Muvazenei Umumiyeden yâni bütçeden kapamaktı. Fakat bu yol takip edilmedi ve tecrübeden alınan acı derslerden de istifade edilmek istenmedi. Hatanın ikincisi iktisadî hayatın gelişmesine muvazi olarak anahtar endüstrinin bazılarında beklenen inkişafın elde edilememiş olmasıdır. Meselâ zirai inkişafımızın hemen akabinde sanayi sahasında da büyük bir inkişaf kaydedilmiş, Çimento istihsali iktidar rakamlarına göre 400.000 tondan 1 milyon 130 bin tona yükseldiği, şeker istihsali 110.000 tondan 200.000 tona vasıl olduğu halde Zonguldak Kömür İşletmelerinde bu endüstriye enerji sağlıyacak derecede bir inkişaf husule gelmemiştir.

İşte tedbirde hata edilmiş olduğu, hükümetin yatırım politikalarında muhtelif yatırım sahalarını ahenkli tutacak tedbirler vaktiyle alınmamış olduğu için bugün iktisadi hayat marazi emareler de taşımaktadır. İhracat mevsimi gelip çatmıştır, limanlarımızda yabancı vapurlar tahmil için sıra beklemektedirler. Fakat limanlarımızın kapasitesi kısa bir zaman içinde bu vapurların

Menderes şekeri tadıyor
Aa! Aa! Aa!

yüklerini almalarına mânidir. Elhasıl iktisadî hayatımızın asıl derdi gürbüz bir vücuda dar bir elbiseyi uydurmaktan ziyade çeşitli istihsal sahaları arasında ahenkli bir muvazene temin edememekten ileri gelmektedir. Gerçekten vücut büyümüş, uzuvlar gelişmiş, fakat vücutla uzuv arasında kan deveranım temin eden kan damarlarındaki mevcut bozukluklar tedavi edilmemiş, bilâkis bozuk deveran sistemi olan bir vücuda eskisinden daha ağır yük tahmil edilmiştir. Demek oluyor ki sanayileşme, sanayileşmenin zirai gelişmeyi takip etmesi doğru, fakat fabrikaların çalışmaya başlamalarından evvel bunları işletecek muharrik kuvvetin hazırlanmış olması gerektiği keyfiyeti daha doğru. Meselâ, aynı dili konuşmamız icap ediyorsa, fabrika mı, liman mı, ya müncer oluyor. İktisadî meseleler üzerinde iyice düşünmeğe alışmamış olanlar «arz talebini kendi yaratır» prensibinden hareket ettiklerinden önce fabrika diye cevap vermek temayülündedirler. Fakat yanılıyorlar. Mesele millet ölçüsünde, milletlerarası ekonomik münasebetler zaviyesinden ele alınınca limanın fabrikaya takaddüm etmesi gerekir. İktisadi bir kalkınmayı arzuluyorsunuz, fakat bu arzuya ulaştıracak yolların intihabında yanılıyorsunuz. Daha doğrusu sizi gayenize ulaştıracak yola bizatihi gaye kadar ehemmiyet vermiyorsunuz. Bizim kanaatlerimiz daha çok, liman mı fabrika mı mukayesesinde olduğu gibi, liman lehinde olduğundan temel atma merasimlerinden enerji istihsaline mütedair olanları bizi diğerlerine nazaran daha çok memnun ediyor. Çünkü biz iktisaden geri kalmış memleketlerin enflâsyon yoluyla finansmanlarının da faydalı olabileceğine inanıyoruz, amma bir şartla, memleket iktisadiyatının çeşitli sektörleri arasında kan damarlarının birbirine bağlanması şartiyle. Aksi halde köylüye vereceğiniz kredi belki onun istihsalinin fiziki verimliliğini (productivite) arttırabilir amma iktisadi verimliliğini (rentabilite) arttıramaz. İşte o zaman enflâsyon şer bir kuvvet olarak ortaya çıkar ve önce iktisadî hayatı canlandırır gibi olur, sonra öldürür.

Dış Ticaret Rejimi

Türkiye'de yalnız iktisadî veya mali sahada bir enflâsyon yok, alınan kararların, yürürlükte olan rejimlerin de enflâsyonu var. Dış ticaret rejimi memleketimizde her sene bir kaç defa değişir. Alınan kararlar veya yürürlüğe konan rejimler şüphe yok ki, değişmiyen birer tanrı buyruğu değildir, elbette zamanla değişikliğe uğrayacak, günün şartlarına intibak edecektir. Zaten bunun için hukukun da kaynağı ihtiyaçtır. Demek oluyor ki bizim memleketimizde alman kararlara kaynak teşkil eden ihtiyaçlar az zaman içinde çok tahavvül geçirmektedir. Eğer her sene bir bakan değiştiren, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının bu kere değiştirilen son kararları hakkında birşeyler söylememiz gerekiyorsa diyeceğiz ki, iki üç ayda bir kararın veya rejimin aksayan yönlerini tamir etmek yoluyla bir memleketin dış ticaret rejimi idare edilemez. Zira bir memlekette, tüccarlar da kredi müesseseleri de ve hattâ ve hattâ bakanlar da gürdük zevk ve mizaçlara göre değiştirilen nesneler değildir, bunları bir zamanlar çok hoşunuza gitmiş olup da artık size haz vermemeğe başlamış olan birer kıravat veya gömlek gibi çıkarıp atamazsınız. Vakıa bir memleketin ekonomi politikası, dış ticaret rejimiyle bir ferdin alım satım işlerindeki intihabı arasında hiç de benzerlik yok değildir. İkisi de tercihe istinat ederler. Ferdin tercihleri nisbetli olursa yapılan masraftan beklenen fayda hasıl olur. Eğer bu tercihler dış ticaret veya umumî olarak genel ekonomi politikasında isabetle yapılırsa o zaman da iktisadî hayatta bir ahenk temin olunur.

Yırcalı toplantıda

Yine bir rejim mi değişiyor?

Son olarak yürürlüğe giren dış ticaret rejimi aslında büyük bir değişiklik ihtiva etmemektedir. Dolambaçlı yollardan ithalât kısılmak istenmekte, bunun İçin ithalât talebinde bulunabilme imkânları malî ve maddi zorluklarla daraltılmaktadır. Bundan iki ay önce yürürlüğe girmiş olan ticaret rejimiyle de aynı yola tevessül edilmiş, fakat bundan beklenen netice elde edilememişti. Zira bununla «ihracat kadar ithalât» prensibi vazolunuyor ve türedi ithalâtçıların talepleri önlenmek isteniyordu. Netice tam aksi oldu, parası olmıyan ithalâtçılar nakitleri olmayınca gayri nakdi tediye vasıtalarına müracaat ettiler ve senetleri bankalarda kırdırmak suretiyle Merkez Bankasının senedat cüzdanını kabarttılar.

Başka vesilelerle söylemiş olduğumuz gibi, bir memleketin ekonomik politikası o memlekette ekonomik mucizeler meydana getirilmek istendiği vakit bir bakanın veya bir bakanlığın sihirli eliyle düzenlenemez. Onun için biz sıhhatli bir ticaret rejiminin o memleket mütehassıslarının,iş adamlarının elinden çıkacağına kaniiz. Niye çekiniyoruz? Demokrasi fikirlerin tartışıldığı ve kararların halkın tasvibine arzedildiği rejimin adı değil midir?

Avrupa

Çelik istihsali artıyor

Amerika Birleşik Devletlerinde çelik istihsali harp sonrası devrinin en aşağı seviyesine inmiş bulunmaktadır. Halbuki denizaşırı memleketlerde grev zamanları istisna edilecek olursa mezkûr sanayideki artış devamlı bir şekilde göze çarpmaktadır. Meselâ Büyük Britanya'da çelik istihsali rekoru kırılmıştır. Batı Almanya hem istihsalde, hem de ihracatta en yüksek noktaya ulaşmıştır. Avrupa'da çelik memleketleri arasında yer alan Belçika, Sar Bölgesi, Lüksemburg ve Fransada da bir yıl evvelki istihsal hacmi muhafaza edilmiştir. Bu sanayiin vasıl olduğu bugünkü parlak durum bilhassa iki sebepten ileri gelmektedir. İsmi geçen memleketlerde çeliğe karşı olan talebin artması ve dışarıya yapılan ihracatın genişlemesi. Filhakika Britanya adalarında talep o derece çoğalmıştır ki, teşebbüsler 1955 yılının birinci üç ayından evvel sipariş kabul etmemektedirler. İn-

giltere demir ve çelik sanayii bürosunun yayınlamış olduğu bir bültende Ağustos aynıdaki istihsal kıstas olarak alınırsa yıllık istihsalin 16.932.000 ton olacağı bildirilmektedir; halbuki Temmuz ayındaki nisbete göre yıllık istihsal tahmini 13.682.000 tondu. Almanya'da ilk altı aylık ihracat durumu şöyledir: 859.000 ton çelik ihraç edilmiştir. Bu İhracat harp sonu devrinin Azamî seviyesidir ve geçen seneki ihracat hacminden % 88 fazladır. Almanyanın başlıca mahrecini çifte Amerikalar ve bu meyanda bilhassa Arjantin ve Brezilya gibi cenubî Amerika memleketleri teşkil etmektedir. 1 Temmuz 1954 te ihracat permilerini almış olan firmaların ihracat hacmi 621.000 tona baliğ olmaktadır ki bu, geçen seneye nisbetle % 100 bir artışı geçmektedir. İç pazarda yüksek çelik talebine rağmen İngiliz firmaları Güney Amerika memleketlerinden sipariş teklifleri almaktadırlar. Amerikan çeliğinin mahreci olan bu memleketlerde İngiliz ve Alman çeliklerinin kullanılmağa başlanmasını İki sebeple izah etmek mümkündür: Çelik ithal eden memleketlerde dolar fikdanı ve mezkur ihracatçı memleketlerin maliyet fiyatlarının düşüklüğü.

Avrupa tabiî servet bakımından Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve Türkiye'ye nazaran fakir bir memlekettir. Amerika Birleşik Devletlerinde hem demir ve kömür gibi madenler, hem de petrol gibi enerji kaynaklan vardır. Rusya ve Türkiye'de de öyle. Avrupa'da ise sadece demir ve kömür madeni vardır. Talihin büyük bir cilvesi olarak bu madenler bugün Batı blokunun elinde bulunmaktadır. Avrupanın asıl serveti ve medeniyeti bu iki kara cevherdedir.

Brezilya

Bütçede açık var

Güney Amerika'da Amerika Birleşik Devletleri gibi başkanlı hükümet sistemiyle idare edilen onun gibi küçücük devletlerin heyeti mecmuasından ibaret federal bir devlet olan, son zamanlarda da Başkan Vargas'ın intihan ile dünya efkârını hayli meşgul eden bir Avrupa Büyüklüğünde kahve, kakao ağaçlarının, kauçuk plantasyonlarının süslediği ve ortasından dünyanın en zengin su kaynağına sahip Amazon nehrinin geçtiği 50 milyon nüfuslu bir memleket vardır : Brezilya. İşte bu memleket bugün iktisadî ve mâli bir buhranla karşı karşıyadır. Bu buhran gün geçtikçe endişe verici bir mahiyet kazanmaktadır. Bunun için de durum halktan gizlenmemekte vaziyet olanca vahametiyle halka bildirilmektedir. Başkan Joao Cafe halka radyo ile iradettiği bir hitabede Brezilya Bütçesinin 12 milyar cruzeiro açık vereceğini bildirmiştir. Bu dolara tahvil edilince 234 milyon dolara muadil olmaktadır.

Liberal iktisat sisteminin hüküm sürdüğü devirlerde bütçelerin denk olması ve mali yıl sonunda denk olarak kapanması zihinlerde lüzumundan fazla yer etmişti. Lüzumundan fazla diyoruz, çünkü bu arada geçen zaman zarfında önce devlet, sonra maliye ilminin mahiyetinde büyük değişiklikler husule gelmiştir. O zamanın devleti siyasî bir teşekküldü. Siyasî hudutlar boyunca yurdu düşmandan koruduğu, memleket dahilinde asayişi temin ve adaleti tevzi ettiği zaman vazifesi sona eriyor ve iktisadi hayatı «görünmiyen bir el» fertlerin "kazanç hırslariyle" birleşerek beraberce düzenliyordu. Yine o zamana göre maliye, vatandaşların devlet giderlerine iştiraki ve bu iştirakin âdil olması meseleleriyle meşgul oluyordu. Halbuki zamanımızda öyle midir?. Bugünün devleti kamusal ihtiyaçlara tatmin vasıtası olan kamusal hizmetler bütünüdür, her bakanlık bir kamu hizmetleri grubunu ifa eder. Demek ki devletin mahiyeti değişmiştir, siyasi mahiyetine iktisadi ve içtimai karakterler de ilâve edilmiştir. Bunun yanında da klâsiklerin maliye hakkında bildikleri, maliye üzerindeki anlayışları da değişmiştir. Maliye ilmi âdil mükellefiyet dağıtan bir ilim değildir. Maliye zamanımızda iktisadi hayata düzen vermek, onu daima işler halde tutmak için hükümetin iktisat siyasetini idare zımnında başvurduğu bir vasıtadır. İşte onun için Brezilya, Bütçesinin açıklığından değil, Brezilya ekonomisindeki muvazenenin bozulmuş olmasından endişe etmelidir.

Amerika

İç nüfus hareketleri

Washington'un kurmuş olduğu Amerika Birleşik Devletleri o zamandan bu zamana daimî bir kuruluş ve oluş halindedir. Devletlerin adedi 13 ten 48' e çıkmış, devlet mülkî vahdetini sırtını okyanuslara dayamak suretiyle tamamlamış, fakat bir türlü ergin veya olgun bir cemiyet manzarasını iktisap edememiştir. Bu bakımdan Amerikan cemiyeti zıd istikametlerde cereyanlar taşıyan akar bir suya benzer, cemiyette piramidin tabanından tepesine, tepesinden tabanına doğru hareketler vardır. Bu harekete sadece federe devlet içinde rastlanmaz, federal devlet içinde de rastlanır. Amerikalı fasılasız hareket halindedir, imkânlar ve fırsatlar peşindedir. Bu onu diğer insanlardan ayıran farik vasıftır. Sanayi inkılâbı, sabit sermaye gibi iktisadi faktörler de Amerikalı'ya sabit hudutlar çizememiştir. Son birkaç on yıl zarfında Yeni İngiltere ve Orta Atlantik devletleri Cumhuriyet tarihinin başlangıcında elde etmiş oldukları tekelleri kaybetmişlerdir. Keza siyasi ve mali iktidarlarının zayıflaması da memleketin diğer bölgelerinin gelişmesine engel olabilme imkânlarını da ortadan kaldırmıştır. İş üstünlüğü, ise hâkimiyet Atlantik sahillerinden büyük Göller Bölgesine doğru kaymakta ve iktisadi iktidar kuzeye ve güneye doğru sapmaktadır. Bu hareket sanayiin yayıldığı iki cihan harpleri devresinde başlamıştır. Amerikalılar şu hususu iyice öğrenmişe benziyorlar: Bir bölgede gittikçe yükselen hayat seviyesi diğer bölgeler için de faydalıdır. Sanayiin memleketin çeşitli bölgelerine yayılması iktisadi bakımdan olduğu kadar askeri balomdan da önemlidir. İşte bunun için Amerika Birleşik Devletlerinde nüfus memleketin bütün sathına yayılmakta ve iktisadi fırsatlar kollamaktadır. Bu tetkik halinde duruş, bu arayış Amerikan milletinin her yönde kuvvetlenmesini intaç etmektedir. Hürriyetin bu kadar erken doğduğu, tabiatın son derece cömert

Mithat Dülge ve delegeler

Beynelmilel Ziraat toptantısı yapıldı

Hindistanda nüfus artıyor
İnsanlara yer yok

olduğu bu memlekette artık bu gelişme de olmasın mı?

Hindistan

Nüfus artıyor

Birinci Cihan Harbi merkezi imparatorlukları tasfiye etmişti; İkinci Cihan Harbi İngiltere ve Fransa imparatorluklarını tasfiye etti. Artık Büyük Britanya ve Hindistan İmparatorundan bahsolunmuyor. Artık Kıta halinde Hindistan, Filistin, Sudan İngiltere imparatorluğunun birer parçası değil.

Eski iki imparatorluğun çözüntüsünden doğan genç devletler, Birleşmiş Milletler Teşkilâtının genç ve dinamik üyeleri Pakistan, Hindistan, Endonezya, Libya, Israel Devletleri. Bu devletlerin hepsi İkinci Cihan Harbinin meşru evlâtları. Fakat bu devletlerden Israel istisna edilecek olursa diğerlerinin hepsi iktisaden geri kalmış memleketler. İktisadî bakımdan geri kalmışlar, nüfus çok, arazi çok, tabii servet çok, sermaye az, teknik yok. İnsanın bu memleketler coğrafyasını okuyup da kötümser iktisatçılardan Malthus'u hatırlaması imkânsız. Malûm olduğu üzere mumaileyhi nüfus meseleleri yakından alâkadar etmiş ve bu zat bir aralık insanlara manevî zecir (contrainte morale) tavsiye edecek kadar ileri gitmişti. Zira insan nüfusu gıda maddelerine nazaran daha büyük nisbette artıyordu. Hattâ kendince bu nisbet de malûmdu «insanlar geometrik, gıda maddeleri aritmetik diziyle» çoğalıyorlardı. Bu durum karşısında ziraatın azalan verim kanunu insanlara istikbal İçin çok kötü emareler taşıyordu. Kıtlık, açlıktan ölüm bir gün mukadderdi, yegâne kurtuluş yolu izdivacı azaltmakta, geç evlenmekte, fakirlerin evlenmesine müsaade etmemekteydi.

Malthus'ten bu yana çok zaman geçti. O zamandan bu zamana insanlar, istihsalin azlığından ziyade mevcut istihsalin mahrecini bulamamasından şikâyet ettiler. Önce 18 inci asırda başlamış olan sanayi inkılâbı yavaş yavaş bütün dünyaya yayıldı. İnsanlar mal yokluğundan değil mevcut malı satın alamamadan yanıp yakıldılar. Yâni Malthus'un istikbal hakkındaki tahminleri pek gerçekleşmedi. Fakat Malthus'un nazariyesinin doğru olduğu yerler vardır: Hindistan, Çin gibi çok nüfuslu iktisaden geri kalmış memleketler. Buralarda nüfus büyük bir hızla artmaktadır. Hindistanda verilen rakamlara göre nisbet senede 5 milyondur. Halbuki bu memleketlerde gıda artışı bu artışa ayak uyduramamaktadır. Açlık her türlü felâketin mebdei ve her türlü sosyal huzursuzluğun sebebi olduğuna göre her halükârda Hindistandaki nüfus artışı Hindistan kadar diğer devletleri ve bu arada Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım teşkilâtının üzerinde baş eğip düşünmesi gereken bir meseledir.

Petrol

Bir andlaşmanın macerası

İran petrolleri hikâyesi artık sona ermiş bulunuyor. İhtiyar başvekil Musaddık'ın vatanperverane düşüncelerle de olsa memleketinin başına açtığı dert —ki pek çok cana, pek çok kana ve pek çok paraya malolmuştur— bir andlaşma ile sona ermiş bulunuyor. İran petrollerini bundan böyle, içinde meşhur Anglo - İranian Oil Company de bulunan bir konsorsiyom idare edecek ve İran da hissedar olarak iştirak edecektir.

Hazırlanan andlaşmanın imzasının garip bir macerası olmuştur. Andlaşmanın altına ilk önce İran hükümeti ve Milli Iran Petrol şirketi temsilcileri imzalarını atmışlardır. Sonra, hususî bir uçak kiralanmış ve andlaşmanın nüshaları Londraya gönderilmiştir. Orada Anglo - İranian şirketi namına Sir William Fraser bunları imzalamıştır. Uçak Tahrandan Londraya gelirken Laey'e inmiş ve orada metin, Dutch - Shell ve Compagnie Française des Petroles şirketlerinin temsilcileri tarafından imzalanmıştır. Bunu müteakip uçak New York'a hareket etmiştir. Andlaşmayı konsersiyoma iştirak eden beş Amerikan petrol şirketinin temsilcileri Amerika da imzalamışlardır. Müteakiben uçak yeniden İrana dönmüştür.

Konsersiyom sekiz şirketten müteşekkildir. İmzalar tamamlanınca andlaşma İran parlâmentosuna tasdik için sunulmuştur.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Eden — **Mendes - France**
Teklifler onlardan gelecek

Dokuzlar toplanınca...

Amerika Hariciye Vekili Mr. Foster Dulles ve Fransa Başvekili M. Mendes - France Londra'ya vardıkları zaman İngiliz gazeteleri «tamam» diye düşündüler. «Tamam» kelimesi, işlerin hallolunduğuna delâlet etmiyordu. Bu demekti ki, İngiliz gazetecileri dokuzların en mühim ikisiyle —üçüncüsü Eden'di— işlerini tamamlamışlar, beyanatlarını almışlardı. Diğer hariciye vekillerini karşılamağa da basın mensupları gitmediler değil, ama hiç birinde meydan o kadar kalabalık olmadı. Bir istisnası vardı: Alman temsilcisi için...

Dokuzlar, Londra'da toplanmış bulunuyorlar. Dokuzlar şunlardır: Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Almanya (yâni suya düşen Avrupa Savunma Camiasını teşkil etmeleri mutasavver altı memleket), İngiltere, Kanada, Amerika. Yapılan iş de şudur: Almanyanın silâhlanabilmesi için bir çare, bir formül bulmak.

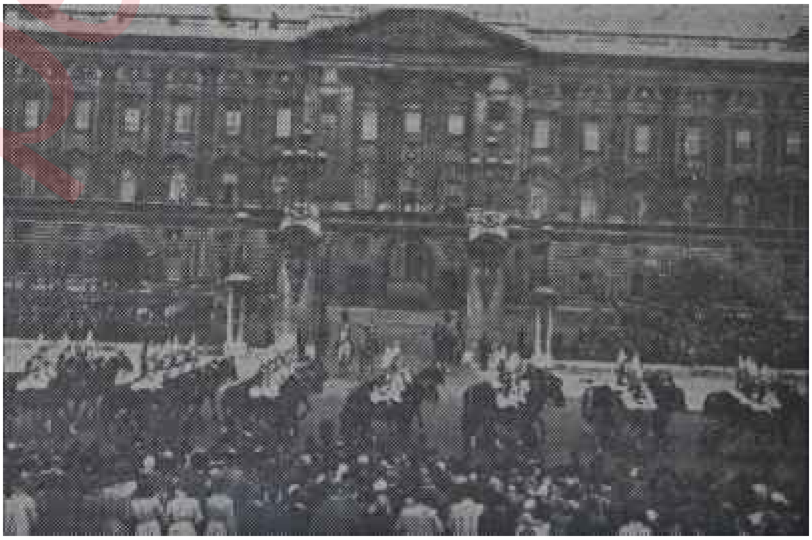
Böyle bir formül, meşhur Avrupa Ordusu ile bulunmuştu. Hattâ Fransızlar bulmuştu. Sonra yine onlar caydılar ve yeni yeni formüllerin aranması lüzumu hasıl oldu.

Ne yapılacaktır? Foster Dulles, daha Londraya iner inmez gazetecilere Amerikan görüşünü anlattı. Amerikan görüşü basitti : Hiç bir teklif yapmamak. Foster Dulles: «— Teşebbüs sırası Avrupalılardadır» dedi.

Yâni, konferansta Avrupalılar konuşacaklar, aralarında anlaşmaları için Amerika yardım edecekti. Amerika, sürüncemede bırakılan Alman silahlanmasının artık başlamasını arzu ediyordu ve kızgındı. Hakikaten Avrupalılar bunu bir çocuk oyuncağı haline getirmişlerdi. Yapılan iki gün sonra bozuluyor, bilhassa Fransa oynak bir kadın gibi mütemadiyen fikrinden cayıyordu.

Londra konferansının teklifi. İngiltere Hariciye Vekili Eden'den gelmişti. Eden, Fransız parlâmentosunda ekseriyet, bilhassa İngiltere Avrupa Savunma Camiasına girmiyor diye andlaşmayı reddedince Batı Avrupa merkezlerini dolaşmış ve kendi plânına taraftar toplamıştı. Bu plânın esası, Almanyanın Brüksel andlaşmasına katılmasıydı.

Sonradan Fransa Başvekili M. Mendes - France da Strasbourg'da Avrupa Konseyinin toplanması vesilesiyle oraya gitti ve Konsey azalarına kendi plânını anlattı. Fransa da esas itibariyle Eden plânını destekliyordu. Fakat ilâveten bazı kayıtların konması taraftarıydı. İstiyordu ki Amerika ve İngiltere Avrupa latasında daimî surette asker bulundursunlar ve kendilerini Almanlarla başbaşa bırakmasınlar. Fransayı korkutan ihtimal buydu: Almanlarla başbaşa kalmak! Zira şu son asrın tarihine bakılacak olursa Almanya, iki taraf nereden başlarsa başlasın daima Fransayı geçmiş, sonunda onu ezmiş, Fransızlar da yakalarını başkalarının -İngiltere ve Amerika'nın- yardımı sayesinde kurtarmışlardı. Şimdi, İngiltere ve Amerikanın iştirak etmiyeceği bir camia içinde eski düşmanları ve ezelî rakipleriyle başbaşa kalırlarsa, tarih mutlaka tekerrür edecek, Almanya Fransayı yine ezecekti.

Londra
9' lar burada toplanıyo

Londrada Dokuzlar Toplandıkları zaman Eden kendi plânını, Mendes - France da kendininkini etraflı surette izah ettiler. Diğer ortaklar arasında da büyük ihtilâflar yoktu. Yalnız Almanya, bir takım kayıtların konulmasını kabul etmekle beraber bunların herkese tatbikini istiyor, yâni kendisine istisna! muamele yapılmasına yanaşmıyordu.

Şimdi, politikacılar konuşmaya devam ediyorlar. Mühim olan ne konuştukları değil, hâttâ ne karar verecekleri de değildir. Mühim olan karardan sonra ne yapılacağıdır. Zira öyle anlaşılıyor ki, Amerikanın sabrı sona ermiştir ve Dulles Avrupalılarla bir neticeye varmak üzere son defa olarak aynı masaya oturuyor. Yine bir şey çıkmazsa, Amerika Almanyayı bizzat silâhlandıracaktır.

İtalya

Hükümeti sarsan skandal

Romada polisler bir evi bastılar. Bu, geniş caddelerin birinde, cephesi sütunlu, büyük bir evdi. Kapının önünde bir hapishane arabası durmuş, emniyet memurları ondan çıkıp içeri girmişlerdi. Herkes heyecanlıydı. Evin sahibi Piccioni, daha bir kaç hafta evvel memleketinin Hariciye Vekili idi ve hâlen, iktidarda bulunan Hristiyan Demokrat Partisinin en nüfuzlu azalarından biri sayılıyordu.

Polislerin elinde, Sorgu hâkimi tarafından imzalanmış bir tevkif müzekkeresi vardı ve müzekkere Piccioni ismine kesilmişti. Ama, Pierro Piccoini... Pierro, eski vekilin genç oğludur. Suçu, kasıt olmaksızın ölüme sebebiyet vermekti. İtalyayı ve dünyayı aylardan beri meşgul eden Vilma Montesi hikâyesi son safhasına gelmişti.

Pierro, hiç mukavemet etmeden polislere teslim oldu. Zaten tevkif edileceğini biliyordu. Haber, çok evvelden duyulmuştu. Büyük Piccioni, yâni babası da o yüzden Hariciye Vekilliğinden istifa etmişti. Halbuki istifası bir çok işi' sekteye uğratıyordu. Londrada Avrupa Ordusuna girecek memleketlerin Hariciye Vekilleri toplanacaktı, Piccioni o zamana kadar İtalyan Hariciye Vekili olarak çalışmalara, görüşmelere iştirak etmişti. Buna rağmen oğlu tevkif edildiği sırada, muhakemesine hazırlanılırken hükümette mesul bir mevki işgal etmesi elbette ki doğru olmazdı. Üstelik, hâdise son derece dallanmış, budaklanmış bir hâdiseydi. Bütün İtalya bundan bahsediyor, bine bin katılarak genç Pierro'nun macerası dillerde dolaşıyordu. İstifadan başka çare yoktu. Piccioninin Hıristiyan Demokrat Partisindeki arkadaşları bu istifayı büyük bir teessürle kabul etmek mecburiyetinde kaldılar.

Pierro Piccioni polisler tarafından babasının evinden alınıp götürülürken başka bir adam Romanın Merkez hapishanesine gelerek teslim oluyordu. Adamın gömleğinde, mendillerinde bir küçük taç vardı. Markiydi. Adı Marki Montagna idi. O da Vilma Montesi hâdisesinde methaldardı. Onun da adı, skandal vesilesiyle dillerde dolaşmıştı.

Ugo Montagna hapishaneye hususî arabasiyle gelmişti. Yemekten geliyordu. Güzel bir kadınla yemek yemiş, bol bol şarap içmiş, son defa olarak hayatın tadını çıkarmıştı. Sonra şoförüne, «Merkez Hapishanesi» nin adresini vermişti. Kadın arkadaşı da yanındaydı. Marki kadına veda ettiği sırada, kadın hüngür hüngür ağlıyordu. Ugo Onu teselli etti, üzülmemesini söyledi. Kapının önüne gazeteciler toplanmışlardı. Marki Montagna onlara, gecesini nasıl geçirdiğini anlattı. Sonra şoförüne döndü ve ertesi sabah hapishaneye temiz çamaşır, kitap ve sevdiği sigaralardan getirmesini tenbih etti. Kapı açılmıştı. Ugo kapının önüne geldi, bir defa daha dönerek dışarı baktı. Müteakiben azimkar bir tavırla içeri girdi. Kapı, arkasından kapandı.

Aynı anda, başka bir evde daha heyecan son haddindeydi. O ev de lüks ve şık bir evdi. Ev sahibi, Romanın eski polis müdürü 73 yaşındaki Saverio Polito idi. Onun hakkında da bir müzekkere kesilmişti. Fakat bu, bir tevkif müzekkeresi değil, celp idi. Ancak polis müdürünün de yakınlarda tevkif olunacağı anlaşılıyordu. O da Montesi hikâyesine karışmıştı. Onun da ismi, İtalyada dik düşmüştü. Polito, ifade vermeye davet olunuyordu. Ancak, işlerin orada kalmıyacağını herkes biliyordu. Kar topu çığ haline geldikten sonra durdurmak hayli müşküldür.

Pierro Piccioni, üç ahbaptan en ağır suçla itham olunanıydı. Vilma Montesinin ölümüne sebebiyet verdiği bildiriliyordu. Marki Ugo Montagna, suça iştirakten sanıktır. Romanın eski polis müdürü ise Ugo Montagna ile mutabık kalarak Pierro Piccioni hakkındaki tahkikatı yanlış yola sevketmiş, polisi «bir kaza neticesinde ölüm» faraziyesine inandırmaya çalışmış, bu suretle vazife ve salâhiyetlerim suiistimal etmiştir, İtalyan Ceza Kanunu böyle bir suça iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası kesmişti. Üstelik, geçenlerde çıkarılan Af Kanunu da bunu şümulüne almıyordu.

KAPAKTAKİ BAŞVEKİL

Dr. Konrad Adenauer

Almanya'da bir adam iktidara geçerken, Kolonya'da bir adam Belediye reisliği vazifesinden ayrılıyordu. İktidara geçen adamın ismi Hitler, Belediye reisliği vazifesinden ayrılan adamın ismi Adenauer idi. Bu günkü Almanyanın ihtiyar fakat dinç başvekili 1933' den 1945' e kadar siyasî hayattan uzak kaldı.

Peki, 1945' de siyasi hayata hemen yeniden atıldı mı? Bir bakıma evet, bir bakıma hayır. Zira harp biter bitmez yeniden Kolonya belediyesinin başına geçti ama, bu sefer de İngilizler kendisini enerjisiz ve kifayetsiz diye bu vazifeden ayırdılar. Halbuki bir kaç sene sonra aynı İngilterenin başvekili Sir Winston Churchill Adenauer için «Almanyanın, Bismark'tan sonra gelen en büyük devlet adamı» diyordu.

Konrad Adenauer fakir bir Prusyalı ailenin çocuğudur. Kendi kendini yetiştirmiştir. Hem de ne müşkül şartlar içinde, ne sıkıntılarla... Fakat hayat karşısında hiç bir zaman yılmamış, daima mücadele etmesini bilmiş, daima da kazanmıştır. Hukuk tahsilini tamamladıktan sonra, 20 nci asrın başlarında Kolonyaya vali muavini olmuş (Adenauer bugün 73 yaşındadır), 10 sene sonra da valilik makamına yükselmiştir. Tam 1933 senesine kadar da bu şehrin başından ayrılmamıştır.

1945' de İngilizler kendisini vazifesinden affedince, Hıristiyan Demokrat Partisini kurdu ve müteakiben yeni Anayasayı hazırlayan parlâmento grubunun başına getirildi. Bundan sonraki vazifesi Batı Almanyanın ilk başvekilliğidir.

Adenauer için devrimizin en mümtaz devlet adamlarından biri, belki de birincisidir demek yanlış olmaz. Almanya'nın talibi, her hezimetten sonra böyle bir devlet adamı çıkarabilmesidir. Eğer 1945' in zavallı ve perişan Almanya'sı bugünün itibarlı, kuvvetli ve kudretli Almanya'sı haline gelmişse, onun yapıcısı ilk önce Dr. Adenauer'dir. Senelerce canla başla ve kafayla, dirayetle çalışmış, devletler arasında hakikî itibarı temin etmenin yolunun iktisaden kalkınmak olduğunu anlamış, buna milletine de anlatmış, Avrupa Tediye Birliğinin bir zamanki müflis ve borçlu âzası Almanya kısa zaman içinde alacaklı —hem de çok alacaklı— vaziyete geçmiştir. Bundan sonra Almanyanın prestiji bir kat daha artmıştır.

İhtiyar doktor, fizik yapısı itibariyle eski bir Prusyalı generale benzer. Uzun boylu ve iri yandır. Yüzü, vaktiyle geçirmiş olduğu bir otomobil kazası neticesi hurdahaş olmuş, sonra kısmen tamir edilebilmiştir. Askere benzer ama hayatında hiç askerlik yapmamıştır. Bugün memleketinin silâhlanma hürriyetini elde edebilmek için çırpınmasına rağmen bir militarist değildir.

Dr. Adenauer bundan bir müddet evvel memleketimize geldiğinde Türkiye'yi seven bir insan olarak yurduna avdet etmişti. Hiç şüphe yok Adnan Menderes de Almanya'dan Almanya'yı seven bir insan olarak dönecektir.

Her halde Pierro, Ugo ve Saverio o kadar parlak bir vasiyette değillerdi. Üstelik yüksek kimselerin himayesine mazhar olduklarından, bütün İtalyanın nefreti üzerlerindeydi. Suçları sabit olduğu takdirde, hâkimlerin şefkatine güvenemiyeceklerdi.

Montesi hâdisesi nedir?

Bundan 17 ay evvel, Roma yakınlarındaki plajlardan birinde bir genç kadın cesedi bulunmuştu. Genç kadın, iyi bir aileye mensuptu, ama serbest bir hayat sürüyor, gece partilerine gidiyor, erkek arkadaşlariyle düşüp kalkıyordu. Avrupada, harpten bu yana bu neviden genç kızlar, delikanlılar çoğalmıştır. O da onlardan biriydi. Adı Vilma Montesi idi.

Polis tahkikat açtı. İlk elde edilen netice, «kaza sonunda ölüm» oldu. Şimdi anlaşılıyor ki, polis müdürü Polito tahkikatı o tarafa sevketmekte büyük bir ustalık göstermiştir. Bildirildiğine göre Vilma Montesinin ayaklarında egzama varmış. Kız, deniz suya egzamaya iyi geldiğinden sabahleyin Komadan yola çıkmış, plaja gelmiş. Plajın adı Ostia'dır. Orada, ayaklarını suya sokmuş. Bu sırada fenalık geçirmiş ve düşmüş. Baygın olduğundan sular kendisim açıklara sürüklemiş, boğulmuş. Sonra sular vücudu —daha doğrusu cesedi— tekrar kıyıya atmış. Vilma da böylelikle bulunmuş..

Yalnız o sırada bile bir nokta, dikkatli kimselerin gözünden kaçmamıştır. Kızın üzerinde bir kombinezonla, onun üstüne iliklenmiş bir manto bulunmaktaydı. Bu, egzama tedavisi için garip bir kıyafet değil miydi? Bilhassa, ayağında külot bulunmaması üzerinde durmak yerinde olurdu. Fakat, durulmadı. Polis müdürü nüfuzunu kullanıyordu. Hâdise kapandı.

Bir müddet sonra bir genç kız bir gazeteciye müracaat etti ve Vilma Montesiyle beraber o gece bir partide olduklarını ve kadının boğularak değil, morfin alarak öldüğünü, suçluların da Marki Ugo Montagna ile Pierro Piccioni olduğunu söyledi. Gazeteci, sahip bulunduğu mecmuada bunu ilân etti. Bunun üzerine derhal yeni tahkikat açıldı. Bir yandan iddianın hakikat olup olmadığı araştırılırken, diğer taraftan da gazeteci yalan söylemekle suçlandırılıyor, hattâ kendisine tazyik yapılıyordu. İhbarda bulanan genç kız da Vilma Montesi gibi iyi aile kızıydı ve harp sonunun kurbanlarından biliydi. O da partilere gidiyor, o da erkek arkadaşlariyle düşüp kalkıyor, sevdiği adamların metresi 'olmaktan çekinmiyordu. Bu nesil, hayatı başka gözle gören nesildi. Ugo Montagna'ya âşık olmuş, bir müddet beraber yaşamışlar, fakat adam ayrılık zamanı gelince kendisine kapıyı göstermekten çekinmemişti. O zaman kız, intikam almaya karar vermiş ve bü--n bildiklerini gidip gazeteci dostuna söylemişti.

Hadise az zamanda skandal mahiyetini aldı. Bu kadar yüksek kimselerin ismi ise karışınca, meseleye politik hüviyet verilmekte de gecikilmedi. Bilhassa komünistler, bunu hükümete hücum için vesile ittihaz ettiler. Hıristiyan Demokrattan, suçluları korumakla itham ediyorlardı. Nümayişler tertiplendi, Mecliste sorular soruldu. Bir yandan da tahkikat devam ediyor ve bütün İtalyan umumi efkârının gözü hâkimlerde bulunuyordu.

Hâkimlerin kestikleri tevkif müzekkeresi işte bu dramın son perdesidir. Yapılan tahkikat Vilma Montesinin egzamalarını tedavi ederken ölmediği hakikatini ortaya koymuştur. Anlaşılmış bulunuyor ki vaka gecesi hakikaten Markinin av köşkünde toplanılmış ve genç kadın orada cereyan eden bazı hâdiseler sonunda ölmüştür. Ortada gerçi bir cinayet yoktur ama ölüme kasıtsız sebebiyet vermek vardır. Roma polis müdürünün de suçluları koruduğu, hattâ Emniyet umum müdürü Tomaso Pavone'nin meseleden haberdar olduğu meydandadır.

Tevkiflerden iki gün sonra, İtalyan Meclisi açıldı. Solcu mebuslar Başvekil Marrio Scelba'yı şiddetle itham ettiler. Hâdise sırasında Scelba Dahiliye Vekili idi. Üstelik Başvekilin ismi Sicilyalı meşhur haydut Guiliano'nun öldürülmesi hâdisesinde de karışmıştı. Komünist muhibbi Pietro Nenni'nin sosyalistleri ve komünistler Scelba'nın istifasını istemektedirler. Bundan bir kabine buhranı çıkardıkları takdirde, elbette ki gayelerine varmış olacaklardır.

Şimdi gözler en ziyade eski polis müdürüne çevrilmiştir. Eğer Polito, suçu kendi üzerine alır ve kendiliğinden bu şekilde hareket ettiğini bildirirse, mesele kalmıyacaktır. Fakat böyle hareket etmek için daha yükseklerden emir aldığını söylerse, o takdirde mesele tam mânasiyle milli bir skandal mahiyetine bürünecektir.

Umumi efkâr, meseleyi ele almıştır.

Irak

Partisiz kalan memleket

Bir sabah Iraklılar, kendilerini, daha doğrusu memleketlerini Siyasi Parti'siz buldular. Irak'ta bir tek siyasi parti kalmamıştı. Herkes hayret etti. Böyle, güneşte eriyen kar gibi, siyasi partiler nereye . kaybolmuşlardı?

Sualin cevabını dünya ajanslarının yayınladıkları bir telgrafta bulmak kabildir. İşte, bu mevzuda bizim Anadolu Ajansının verdiği haberin tam metni:

"Irak Hükümeti yeni bir Cemiyetler Kararnamesi çıkararak 1922 tarihli kanunu ilga etmiş ve siyasî partilerin teşkili için yeni şartlar ihdas etmiştir.

Yeni kararname aynı programa sahip iki partinin aynı zamanda mevcut olmasını, talebelerin siyasi partilere kaydolmalarım ve ırk veya din esaslarına dayanan cemiyetler kurulmasını menetmektedir.

Irakta hâlâ mevcut bulunan tek

Nuri Said Paşa

Partilere paydos

siyasi parti de bu suretle lâğvedümiş olmaktadır. Bilindiği gibi bu sosyalist Umma Partisidir. Diğer partilerin bir kısmı kendi kendilerini, geri kalanını da hükümet kapatmıştır"

Memleketler siyasî partiler olduğu zaman mı, yoksa ortadan kaybolduklarında mı mesut yaşar, bu elbette bir akademik münakaşadır. Bir tez veya öteki haklı görülebilir. Ama demokratik memleketlerde partilerin mevcudiyeti şarttır. Halbuki, işte Irakta mevcut tek parti bile kendi kendini cetvelden silmektedir.

Bir zamandan beri Irakta garip hâdiselerin cereyan ettiği gözden kaçmıyordu. Meselâ Kral, Nuri Sait Paşayı kabineyi kurmaya memur etmiş, islim sonradan gelsin tertibi başvekilin itimat istemesi işe başlamasından çok sonrası için tesbit edilmişti. Bağdatta birtakım karışıklıklar oluyordu. Gerçi bunların çapı büyük değildi ve geniş akisler yapmıyordu ama yine de statükoda değişiklikler olduğu anlaşılıyordu. Birçok, siyasî parti kendi kendini feshetmişti. Kral, parlâmentoyu dağıtmıştı. Sert tedbirler alınıyor, bazı hürriyetler tahdit olunuyordu. Bunların birhaylisi komünist temayüllerle mücadele içindi. Anlaşılıyordu ki Irak Batıya yaklaşmaktadır. Zaten Nuri Sait Paşanın garp demokrasileriyle daha sıkı bir işbirliğine taraftar bulunduğu evvelden beri biliniyordu. Kral Faysal da kendisini o sebepten dolayı 12 nci defa olarak hükümeti kurmaya memur etmişti.

Irak, sağlam ve müstakar bir rejim, daha doğrusu kuvvetli hükümet peşindedir. Şimdiye kadar Doğulu dostumuz, bütün Orta Şark memleketlerinin malûm durumundaydı. Yâni bir kısım politikacılar memlekete hâkimdiler.

Sık sık kabine buhranları olur, hükümetler kurulup çözülürdü. Parlâmentoda birtakım kombinezonlar yapılır, politikacılar aralarında anlaşıp bozuşarak memleketlerini istedikleri yere sürüklerlerdi. Kürt dâvası da Irak'ta çok mühim bir mevki işgal etmektedir ve belli başlı meselelerden biri halindedir. Üstelik komünistler de bulanık suda balık avlamak sevdasındadırlar.

Bunlara mukabil gerek Kral Faysal, gerekse onun amcası olan veliaht Abdülillah artık memleketi sağlam bir idare altında ileriye götürmenin zamanının geldiği kanaatindedirler. Öyle görünüyor ki., hâlen yapılmakta olan, siyasetin ayağa düşmekten kurtarılması hareketidir. Bir defa mevcut kötü hava dağıtıldıktan sonra daha sıhhî bir temel üzerine yeni politika hayatı kurulacak, partiler ve diğer siyasî teşekküller kendilerini derleyip toparlayacaklardır. Nuri Sait Paşanın son tedbirlerinden önce küçük Irak'ta bir düzine siyasî partinin; bulunduğunu bilmek bir fikir verebilir.

Ancak bu yapılırken dikkat edilmesi gerekli bir husus siyasi hayatı büsbütün öldürmemek, hürriyetleri yerine başka şey gelemiyecek şekilde ortadan kaldırmamaktır. Siyasî partilerin kurulması için pek fazla sert tedbirler koymak, mecburen güdümlü partiler meydana çıkarır ki bundan evvelâ zarar görecek olan yine Irak'tır..

Irak'ın diktatörlüğe mi, yoksa hakikî demokrasiye mi kaymakta olduğu yalanda anlaşılacaktır.

Güney Amerika

Bu sefer de Şili...

Dünyanın en güzel şehirlerinden biri olan Santiagonun denize bakan güzel bir sarayında, bir adam yumruğunu masaya vurdu ve :

«— Tedbir almalıyız!» diye bağırdı.

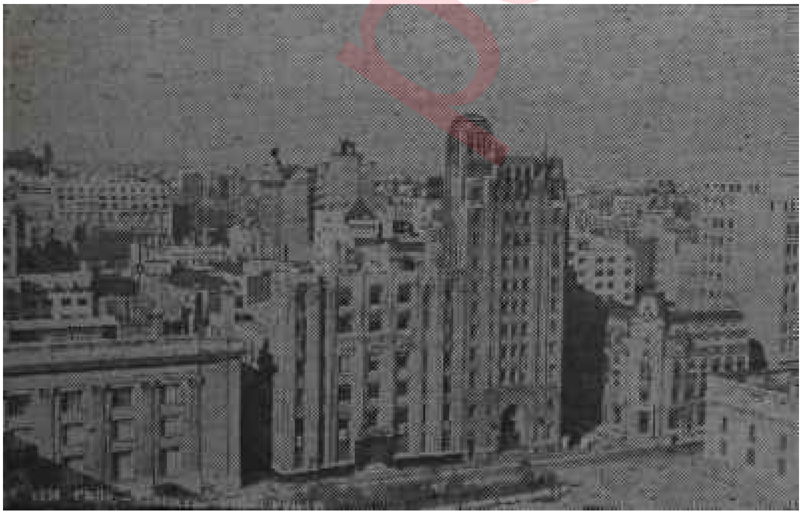
Etrafındakiler tasdik ettiler.

Ertesi gün Şili'de örfi idare ilân olundu. Hem de altı ay için... Denize nazır sarayda yumruğunu vuran adamın adı İbanez'dir. İbanez, Şilinin kudretli reisicumhurudur. Komünizm bu sefer de Şilinin kapısını çalmıştı. Tedbir almak gerekiyordu.

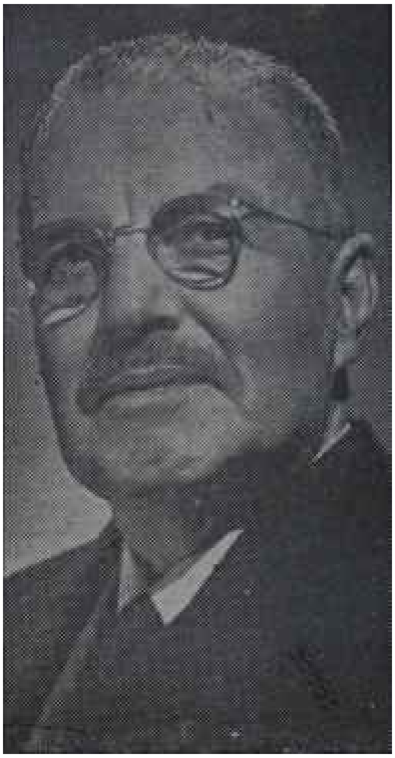
Güney Amerika, bir hayli kaman var ki Kremimin nazarlarım üzerine çekmektedir. İki dünya harbinin arasında, hattâ ikincisinin içinde Nazi Almanyanın liderleri Güney Amerikaya bakıyorlardı. Oraya çok kuvvetli ajanlar göndermişler, iyi çalışan teşkilât kurmuşlardı. Güney Amerika halkı karışıktır. Üstelik şimaldeki komşularına karşı bir kompleks duymaktadır. Hangi cereyan Amerika aleyhtarı —Amerika Birleşik Devletleri aleyhtarı— bir kılığa bürünürse o cereyan alâka çekmekte, rağbet görmese bile merak uyandırmaktadır. Naziler yenildikten sonra, her sahada olduğu gibi Güney Amerika işlerinde de kızıllar onun yerine geçtiler.

Amerika kıtası, komünizmden masun değildir. Bir defa zemin müsaittir. Güney Amerika çok zenginlerle çok fakirlerin yanyana yaşadıkları yerdir. Üstelik bir çok kısmında diktatörler hâkim oldukları için halk hürriyete de susamıştır. Komünizm, işine geldiği için hürriyet aşkını ve Amerikalılardan kurtulmak gayesini benimseyince bir takım kimseleri aldatmaya muvaffak olmaktadır.

Dün, hedef Guatemala idi; bugün Silidir. Fakat Silideki komünizm ajanlarının faaliyeti yeni değildir. Guatemala'da hâdiseler cereyan ederken Şilide komünist tahriki neticesi mitingler, nümayişler yapılıyor, 48 yıldızlı Amerikan bayrağı yakılıyordu. Şimdi anlaşılıyor ki iş orada kalmamış ve kızıllar daha ileri gitmişlerdir.

Santiago
Komünizm kapısında bekliyor

Başkan İbanez
Yumruğunu masaya vurdu

Beis İbanezi en ziyade endişeye düşüren, bakır madenlerinde patlak veren grevler olmuştur. Bunlar gün geçtikçe gelişiyor ve memleketin iktisadiyatını tehlikeye düşürüyordu. Madenlerin en büyüğü olan El Teniente madeninde grev dört hafta sürmüş ve sendika liderleriyle hükümet temsilcileri arasında bir anlaşma ancak yeni imzalanabilmişti. Bu arada memleketin başka kısımlarında 7 bin bakır işçisi grev halindeydi. Üstelik sendikalar ve gençlik teşekkülleri eğer grevcilerden biri tevkif edilirse bütün memlekete şâmil olarak umumî grev ilân olunacağım bildirmişlerdi.

Hükümet, bütün bu hareketlerden bir tek müesseseyi mesul tutuyordu: Beynelmilel Komünizm. Bildirildiğine göre işin altında Kremlin vardı. Kremlin ve onun tahrik ajanları. Bunlar sendikalara, gençlik teşekküllerine sızmışlar, bir takım büyük isimler altında işçileri kışkırtıyorlar, hükümeti devirmek istiyorlardı.

İşte, reis İbanez yumruğunu bu sırada masaya vurdu. Eğer müsamaha gösterilmekte devam olunursa grevler mutlaka dâha vahim hâdiselere yol açacaktı. Yapacak bir tek şey vardı : Örfi idareyi ilân etmek. Kararını Kongreden geçirdi ve memleketin bir tek kısmı (Aysen eyaleti) müstesna olmak üzere her tarafta askeri idareyi kurdu.

Bir memleket daha komünizm tehlikesine karşı zecrî tedbir almak lüzumunu hissediyordu.

KADIN

Genç Kızlar

Üniversiteye rağbet artıyor

Aylardan Eylül.. Yakında Üniversiteler açılacak. Bütün fakültelerde kayıtlara şimdiden başlandı. Bu sene, geçen senelere nisbetle göze çarpan bir hususiyet kız talebe adedinin şimdiden çok yüksek oluşu. Üniversitelerimizde kız talebe artışı son yıllarda devam edegelmiştir ama, bu sene vaziyetin büsbütün başka olduğu ve kız talebe adedinin neredeyse erkek talebe adedi ile bir olduğu söyleniyor. Bu, ötedenberi sürüp gelen münakaşaların bir devamı, gibidir. Kızlar da erkeklerle beraber yüksek tahsil yapmalı mı, yapmamalı mı?.. Bir kısım mutaassıp insanlar vardır; kızların erkeklerle aynı haklara sahip olmalarını, yüksek tahsil yapmalarını bir türlü hazmedemezler, istemezler. Ama, bu dâva kanaatimizce artık çoktan halledilmiştir. Bu iddiada olanlara en veciz ve güzel cevabı bizzat kızlarımız fakültelerde her sene biraz daha artan adetleriyle vermişlerdir. Kızlar da bu vatanın evlâtları olarak okumak hakkına erkekler kadar sahiptirler. Kızlar da tahsil görüp yetişmek istedikleri takdirde bu memleketin tahsil müesseselerinin kapılarını kendilerine açık bulacaklardır. Cumhuriyetimizin kanunları tahsil için kız, erkek diye bir fark gözetmedikten sonra bu farkı ileri sürmeye kimsenin hakkı olmamalıdır.

Bu iş için bir başka iddia ileri sürenler de var. Deniyor ki: «— Kızlar, Üniversiteye okumak için değil de, çok erkek tanıyıp koca bulmak için gidiyorlar.» Bu da yanlış bir kanaattir. Üniversiteye devam ederken bunu düşünen kızlar yok değildir ama, koskoca bir yüksek tahsil gençliğini böyle bir solukta itham altında bırakmak hoş bir şey olmasa gerek. Kızlar, peçe altında mahlûklar olmadıklarına göre onların da ilim ve öğrenmek aşkı duymamalarına hiç bir sebep yoktur.

Bir kısım erkekler nedense evlenirken okumuş, tahsilli kız istemezler ve tercihan, geleneklere göre yetişmiş, evde hanım hanımcık oturmuş kızlar seçerler. Bu, erkeklerin arzu ve Zevklerine bağlı bir şey. Her erkek karısını seçmekte serbesttir. Ancak bu arada başkalarının tahsillerine mâni olan insanlar da mevcuttur. Sevdiği erkeğin arzusunu kırmamak için yana yakıla tahsillerini yarım bırakmış kızlar yok mudur?

Erkeklerin, evleneceği kadınların okumalarına muhalif olmaları galiba biraz da gayri şuuri bir kıskançlıktan ileri gelir. Her erkek herhangi bir meclíste karısının alâka toplamasını, beğenilmesini arzu ettiği halde nedense kendinden yüksek görmeğe tahammül edemez. Okumuş, kültürlü kadınlar ile sohbet etmenin, onlar ile her mevzuda konuşabilmenin zevkini inkar edemiyen bazı erkekler bile zevcelerinin yüksek tahsil yapmalarını istemezler. Halbuki, zeki bir erkek için düşünülecek bir meseledir. Çünkü sadece «Falan mektepten mezun oldum..» demek veya bir fakülte mezunu olmuş titrini kazanmak için tahsil yapan kızları bir tarafa bırakacak olursak, kültürlü bir kadının, kocasını her girdiği yerde gayet güzel temsil edeceği muhakkaktır. Bunu erkeklerin de kolayca idrak etmeleri mümkündür.

Devrimizde, sadece güzel yüzlü, taş bebek gibi kadınların modası geçmiştir. İki insan karşı karşıya geldiği, zaman açılan her mevzuda konuşmak ister. Melek kadar güzel de olsa iki kelimeyi bir araya getiremiyen bir kadın artık çekilmez olmuştur. Kadının da okumağa hakla vardır. O da istediğini yapmak hakkına sahip bir insandır. Artık kimse bütün hürriyetini elde etmiş olan kadının tahsiline mâni olamaz.

R. E.

Kızlarımız okuyor

Mekteplerde yer kalmadı ki...

Portre

Tayyörü keşfeden kadın

Chanel» dendiği zaman sadece Fransada değil, dünyanın bir çok memleketlerinde yaşayan kadınların gözünün önüne, üzerinde «Chanel 5» etiketi bulunan boy boy kristal şişeler gelir, ve hafif madenî bir koku duyar gibi olunur. Bu parfümü Türk kadınları da iyi bilirler. Avrupaya giden kocalarına (Chanel 5) ısmarlayan ne kadar çok hanım tanırız. Hemen hemen bütün kadınların pek iyi bildiği bu şişelerin içinde çok meşhur ve çok kullanılan bir parfüm vardır. Öyle ki 1944 senesinden beri turistlerin Fransaya ayak basar basmaz ilk işleri iki şey sormak olmuştur: Eyfel kulesi ve Zafer âbidesine hangi yollardan gidildiği; Chanel 5 in nereden temin edilebileceği.

Bu kadar meşhur bir parfüme neden dolayı Chanel denildiği, ona bu ismi veren kadının Fransaya tekrar ortaya çıkmasından evvel kimsenin aklına gelmemişti.

Coco Chanel, zamanımızın en meşhur moda desinatörleri Jacques Fath, Balmain henüz çocukken meşhur olmuş, sadece Fransada değil, bütün dünyada şöhret yapmış mükemmel bir kreatördür.

Bir zamanların bu kıymetli moda yaratıcısı Coco Chanel uzun bir ayrılıktan sonra bugün tekrar Parise dönmüş ve Canbon sokağındaki muhteşem atölyesini açmıştır. Şimdi tecrübeli makastarları, desinatörleri ve birbirlerinden güzel mankenlerinin yardımı ile ilkbahar modellerini hazırlamağa başlamıştır. Fransız Moda mütehassıslarının bir husuiyetleri de Eylülde, İlkbahar, Kış aylarında ise plaj kıyafetlerini hazırlamalarıdır.

Yeni bir elbise yaratırken ne makas, ne de iğne iplik kullanan Coco Chanel'e terzi demek bir dereceye kadar doğru olmaz ama elli sekiz yaşındaki bu moda yaratıcısının sanatı da inkâr edilemez.

Coco Chanel'in moda dünyasına intisabı da garip bir şekilde olmuştur. 1912 yılında kadınlar cicili bicili dantelli elbiselere rağbet ediyorlardı. O tarihlerde Coco, halalarının yanında oturan 16 yaşında küçük bir kızdı. Kıyafetine ehemmiyet verilmezdi. Halalarının diktiği baştan sağma elbiseleri giyerdi.

Bir gün, bu çirkin elbiselerden birini giyerek en şık ve zarif kadınların göründüğü at yarışlarına gitti. Üstündeki basit, dümdüz, erkek elbisesi gibi kıyafet, tüller ve dantellere bürünmüş, ağır kumaşlar içindeki şık hanımları bir hayli güldürdü.. Fakat güzel kız alâkayı yine de toplamıştı. Erkeklerin dikkatini çekmeğe başlayınca kadınların gülmesi ve alay etmeleri merak ve hasede döndü. Bir müddet sonra bir çok şık hanımlar onun eblişelerini taklide başladılar. İşte tercih edilen bu sade elbiseler tayyör ismini aldı, ve bir çok kadının elbise dolabını işgal etti.

Yeni bir modanın yaratıcısı olduğunu Coco Chanel de hemen farketmişti. Bunu görerek kadın elbiselerinin gittikçe basitleşmesini, kibarlaşmasını arzu ederek sade elbiseler çizmeğe ve bunları model şeklinde satmağa başladı. Kendisi dikiş dikememesine rağmen kısa bir zaman zarfında Fransanın en meşhur desinatörü ve bugün Cambon sokağındaki moda atölyesinin direktörü olmaktan geri kalmadı. Atölyesinde meydana gelen görülmemiş modeller sayesinde kendine çarçabuk bir şöhret temin etti. Coco Chanel herkesle arkadaştır. Atölyesine, Montmartre'nin en kötü barlarında artistlik eden kadınların gelmesi, bir çok leydi ve düşeslerin buraya rahatça girip çıkmasına mâni olmamaktadır. Ona kızanlar olduğu kadar, yaptığını takdir edenler de vardır.

Kazak modasını da 1914 yılında ilk olarak ortaya atan Coco Chanel'dir. Ona bu ilhamı veren limanda gezip dolaşan tayfalar olmuştur..

Geçenlerde Atölyesinde bir ekspozisyon tertip eden Coco, bir de basın toplantın yapmış ve moda sahasında ne gibi yenilikler düşündüğünü açıklamıştır. Onun için en büyük yenilik her zaman içip sadelik olacaktır.

Moda

Küçük ressamın büyük sergisi

Kara kaşlı, çekik çekik kara gözlü, kara saçlı 16 yaşında böcek gibi mini mini bir hanım, Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde sergi açtı. Model sergisi.

Sibel Çetin ismindeki bu küçük kız, sergisinde daha ziyade kokteyl ve gece elbiselerine yer vermiş. Modellerin arasında yalnız iki tane sokak elbisesi veya spor kıyafet diyebileceğimiz elbise var. Ama onlar da bir hayli komplike..

Modellerin Sibel Çetin'in olduğuna insan ilk bakışta emin olamıyor. Hemen hepsinin 18 yaşında hayalperest bir çocuğun elinden çıktığı belli. Sibel, elbiseler kadar modellere de ehemmiyet vermiş. Sanki hepsi birer Ava Gardner veya Rita Hayworth. Modeller arasında bir de aynadan yap tığı kendi portresi var.

Çocuk elbiselerinin hepsi birbirinden şirin. Eldivenlerin orijinal olmasına bilhassa dikkat edilmiş. Hakikaten bunlar bir çok şık hanımların arayıp da bulamadığı eldivenler. Sadece bin tane Neglije var. Fransız modellerine taş çıkartacak kadar zarif ve hoş!

Sibel Çetin'in en beğendiği model, Kahkaha isimli bir gece elbisesiymiş. «Ben yaptım ama ben de beğendim» diyor. «Lale», «Beni bekliyor» ve «Kelebek» isimli modelleri cidden çok güzel.

Ressam Sibel
Bu da güzel ama...

Yelpaze adını taşıyan gece elbisesinde de plisoleye yer verilmiş. Çok cici, çok değişik bir elbise.

Sergide üç tane gelinlik var. Bunlardan ikisi evlenecek genç kızlara tavsiye edilir. Fakat üçüncüyü ancak ikinci defa evlenmiş bir kadın rengini değiştirerek giyebilir. Gece elbiselerinin ekserisi Türk motifleri ile süslenmiş. Bu da Sibelin modayı adım adım takip ettiğini gösteriyor.

Dört yaşından beri resim yapan Sibel Çetin ilk sergisini on bir yaşında iken açmış. Derslerini Cebeci Ortaokulunda resim öğretmeni olan annesinden alan küçük sanatkârın ideali, Fransaya gitmek ve bu yolda ilerliyebilmek. «Fakat imkân olursa» diyor. Çünkü burada ilerlemesine imkân yokmuş. Sebebini sorduğumuz zaman gülerek: «Ah o matematik dersi» diyor.

Sibel Çetin modern resimlerin bir numaralı düşmanı; hâttâ Van Gagh ve Piccasso'yu dahi beğenmiyor ve alay ediyor. Bunu şöyle izah ediyor :

«Belki de ben anlamıyorum. Benim sevdiğim ressamlar Leonardo Da Vinci, ve o tarz resim yapan kimseler.» Bir de adını kendi de pek beceremediği bir ressamı söylüyor.

Sibel Çetin sergisini açtıktan sonra bir çok terzilerden teklifler almış, fakat resimlerinden ayrılmak ona zor geliyormuş. Zaten para işlerini henüz annesi, babası idare ediyormuş. Yalnız sadece «Mine» ismindeki eserini 35 liraya satmış.

Sibel' Çetin, modellerini biraz daha mübalâğasız çizdiği takdirde bir müddet sonra inşallah ikinci bir Coco Channel olur.

Güzellik

Deri altı sutyen

Estetik ameliyatın terakki ettiğini herkes bilir. Bilhassa kadınları ilgilendiren bu sahada muvaffakiyetli göğüs ameliyatları yapılmakta, büyük veya sarkık göğüslere en güzel şekiller verilebilmektedir. Fakat şimdiye kadar küçük ve yatık göğüslere çare bulunamıyordu.

Estetik cerrahi yeni olduğu için elde edilen başarıların yanında henüz denemesine imkân bulunmıyan faraziyeler de vardır. İşte göğüse mütenasip ve güzel bir şekil kazandırmak fikri bu faraziyelerin başında gelmekte idi. Bugün bu fikrin umulduğundan daha mükemmel bir şekilde tatbikine başlanılmıştır. Bu fevkalâde buluşun göğüse kazandırdığı en ideal şekiller, bir kadında ömrünün sonuna kadar devam edebilecektir. Bu da ancak bir doktorun deri altına takılan naylon sutyenler icat etmesinden meydana gelmiştir. Bu plâstik göğüsler 25 santimetre uzunluğunda naylon iplerden örülmüş ve bir askı ile aynı maddeden mamul üçgen şeklinde bir torbadan ibarettir. Bu torbanın ince naylon ipleri tamamen görünmez haldedir. Fakat hareket esnasında şekil değiştirmemesi ve ameliyat esnasında göğüs yerine konulurken gözle görülebilmesi için bu maddelere ayrıca bir nesiç ilâve edilmektedir. Bu icadı yapan, Dr. Gillette isminde bir Amerikalıdır. Doktor, bu mevzuda şunları söylemektedir:

«Naylon torba, böylece göğüslere intibak edince bağlı bulunduğu askı. köprücük kemiğine münasip bir şekilde takılır. Bu ameliyede torbaların göğüsleri fazlaca sıkmamalarına ve vücuda serbest hareket imkânı yerecek bir halde bulunmalarına dikkat edilir. Diğer taraftan göğüsler arasında uygunluğun temin edilebilmesi için ikinci ameliyat tamamlanmadan birincisi dikilmemelidir. Bu işler sona erince göğüs derilerinin hemen dikilmelerinden başka yapılacak bir iş kalmamıştır.»

Dr. Gilette'in anlattığına göre bu ameliyat, kadınlar otururken yapılmaktadır. İlk pansumandan sonra göğüslere alçılı birer muhafaza geçirilir ve bu muhafazalar on iki gün sonra çıkarılır. Dr. Gilette gelen bir çok mektuplara ve «Bu yabancı maddeyi göğüs nasıl benimsiyor?» sualine şöyle cevap vermektedir :

«— İtiraf etmeliyim ki, bu usulü yıllarca evvelinden düşünmüştüm. Fakat tatbike cesaret edemedim. Bir zamanlar vücuda bazı ameliyatlar sonunda naylondan yapılmış plâkalar konmağa başlandı. Bünye acaba bu yabancı maddelere karşı nasıl davranacak diye senelerce bekledim ve gördüm ki vücutlarımız naylonu yadırgamıyor. Onu kendi yarlığından bir parça gibi benimsiyor. İşte bu kanaate vardıktan sonra işe koyuldum.»

Dr. Gilette, deri altı sütyenlerinin takılışında kesilme veya zedelenme halleri olmadığım anlatmakta ve derinin hemen altına ve guddelerin üstüne gelen bu naylon torbaların herhangi bir hastalık doğurmadığını, ameliyatta hasıl olan bere izlerinin de göze çarpmadığını ilâve etmiştir.

Dr. Gilette'nin bu tavsiyesine ve ve icraatına Türkiye'de kaç kadının itibar edeceği kestirilemez. Ancak, evlilikten sonra, bir çok kadınlarımızın, göğüslerinde atın sayılır bir lâkaydi ve sarkıklık görüldüğü de muhakkaktır.

Dr. Gilette'ye memleketimizde bir şube açmasını, kazanç imkânı bakımından tavsiye edebiliriz.

KİTAPLAR

TÜRK MİLLİ BANKACILIĞI
(Bankacılık ve tarihçesi)

(Yazan : Mustafa Atalay, Ankara 1954 Yıldız M. 212 S. 8° 5 lira)

Kitap, Ticaret okullarında okutulan bankacılık dersleri müfredat programlarına uygun olarak yazılmıştır. Bir okul kitabı değildir; fakat öğrencilerin faydalanacağı şekilde tertiplenmiştir. Kitabın başında: Bankacılığın tarihçesi, bankaların sınıflandırılması, başlıca banka muameleleri, bankaların servis teşkilâtı, iskonto siyaseti, Banka bilançolarının aktif ve pasif unsurlarının mânası nedir? gibi bahisler yer almıştır. Bundan sonra Türkiyenin bütün bankaları üzerinde durulmuş, bilgi verilmiştir. Kitabın sonunda mıntaka bankaları da kısa notlarla tanıtılmıştır.

GERİDE KALAN YILLAR
(Call it experience)

(*Yazan : Erskine Caldwell. Çeviren: M. Zeki Gülsoy. İstanbul. Ağustos* 1954 *Yeni M. 119 S. 100 kuruş. Varlık* Yayınları, Say» : *280. Varlık Cep Kitapları : 100)*

Erskine Caldwell'i Türk okuyucusu tanıyalı çok olmadı. Ama, her halde kısa zamanda tanıdı. Çünkü elimizde bir çok tercüme var. Bu çeşit yayınların cep kitaplarına sıkışması bir zaruret. Elbette, üzülmek de lâzım. Örneğin, yazarın kendini tanıtmaya kadar çektiği sıkıntıları kendi kaleminden veren bu kitap da aslına göre kısa. Kısaltılmış; en önemli yerleri alınmış. Bu da bir şeydir.

CEPHEDEN SOHBETLER

(Yazan : Hüseyin Çatalpınar. Ankara 1954 Son Havadis M. 127 S. 100 kuruş)

Kore'de çarpıştıktan sonra yurda dönen subaylarımız içinde eli —silâh kadar— kalem de tutanlar bize oradaki savaşlarını anlatan birçok kitap verdiler. H. Çatalpınar da onlardan biri. Edebiyatımızın «Askerlik Edebiyatı» koluna kazandırılan bu eserler, yazarın önsözde de açıkladığına göre, ya tamamiyle askerlik sanatiyle ilgili incelemeler, yahut da kahramanlık menkıbeleridir. Bu konularda yayım yapılmış olduğundan yazar, üçüncü bir tarzı : «Mehmetçiğin psikolojisini ele alarak Türk karakter ve mizacını belirten mizahi olayların belirtilmesi» ni konu edinmiş, bize Kore'den bir demet neşe getirmiştir. Kitap iki bölümde toplanan anekdotlardan meydana gelmiştir : 1. Bizim Fosfor'un başından geçenler; 2. Japonya ve dönüş. Kitapta Kore ve Türk dillerinin benzeyişine ait notlar da göze çarpıyor. Kitabın, Ah Parmakerli tarafından yapılmış güzel bir kapağı var. İçi kadar sevimli.

Kore'de kanlarını, döndükten sonra mürekkeplerini bağışlıyan yazar - subaylarımıza, onlardan biri olan, bu orijinal kitabın yazarına edebiyatımız, tarih kütüphanemiz minnet duyacaktır.

F E N

Atom

Bu da barış çalışmaları...

1896 senesi başlarında çıkan Amerikan gazetelerinde şöyle haberler görülüyordu : «Cisimleri içinden görmek mümkün oluyor», «Evlerin mahremiyeti diye bir §ey kalmadı, basit bir âletle herkes duvarların içinden evleri seyredebilecek», «Verem mikrobunu öl. dürmenin çaresi bulundu.» Bu haberler, bir kaç ay önce Alman fizikçisi Röntgenin keşfettiği ışınlardan bahsediyorlardı. İlk keşif haberinin uyandırdığı heyecan dalgası içinde böyle birçok mübalâğalı iddialar ortaya atıldı. Fakat zamanla ortalık yatıştı ve Röntgen ışınlarının neler yapabilip neler yapamıyacağı anlaşıldı.

Biz de buna benzer bir heyecan dalgasını 1945 de seyrettik. Hiroşimaya atılan atom bombası gazetecilerin muhayyilesini aynı derecede şiddetle kamçılamış; aşırı iyimser iddialar, tahminler birbirini kovalamıştı: «Atom devri açılmıştır, artık tabiatın bütün kuvvetlerine hâkim olabileceğiz; enerji meselesi tamamiyle hallolmuştur; kutupların karını eritmek, çölleri münbit ovalara çevirmek, hepsi mümkün olacaktır; Aya, Merihe gitmek gün meselesidir; v.s....»

Aradan dokuz sene geçtikten sonra, şimdi, atom enerjisinin bizim ömrümüz esnasında nelere kadir olacağını daha iyi görüyoruz. Atom enerjisinin savaşçı cephesindeki gelişmeler ilk tahminleri hiç de yalancı çıkarmamış, hattâ bunların ötesine geçmiştir. 1945 de patlatılan atom bombaları yerde ancak 1,5 Km. yarı çapında bir daire içerisindeki binaları tamamen tahrip edebiliyordu. Beş sene sonraki bombalarda bu mesafe 6 Km. ye çıktı. Bu senenin Martında Bikinide patlatılan hidrojen bombalarında ise 15 Km. oldu. Böylece tahrip yarı çapı her sene muntazaman bir Km. den fazla artmış oluyor. Şimdiki halde bir tek hidrojen bombası meselâ bütün Londrayı tahrip etmiye yeter. Üstelik hidrojen bombası, atom bombasından çok daha pahalı da değildir; birini yapabilen ötekini de fâzla zahmet çekmeden pekâlâ yapıyor. Tahminlere göre Amerikanın elinde 5000 den fazla, Rusyanın elinde ise 500 den fazla atom bombası vardır. Bunların hepsi kolaylıkla hidrojen bombasına çevrilebileceğine göre, dünyanın bütün büyük şehirlerini oturulmaz hâle sokmak artık mümkündür. İşte her bakımdan tatmin edici bir netice. Bundan daha fazlasını beklemiye lüzum yoksa da araştırmalar şüphesiz durmıyacaktır.

Barışçı gelişmeler ise iyimser tahminleri bu kadar yakından kovalayamadı. Atom enerjisi sanayide kömür ve petrolün yerini henüz alamadı. Atom enerjisiyle işliyen ekonomik santraller, bir çıkışta dünyayı bir kaç defa dolaşan uçaklar, gemiler daha yapılmadı. Aya veya Merihe emniyetli bir seyahat hâlâ 100 sene geridedir. Fakat bütün bu hedeflere bizi çok yaklaştıran birçok gelişmeler olmadı değil. Bu gün atom enerjisinin barışçı cephesi başlıca üç şekilde, 1) Sanayide enerji kaynağı olarak, 2) gemilerde, Uçaklarda ve lokomotiflerde hareket ettirici kuvvet olarak, 3) Fizik, kimya, biyoloji, tıp ve sanayide araştırma ve tedavi vasıtası olarak kendini göstermekte veya göstermiye çalışmaktadır.

İlk merhale

Bütün bu tatbikat için ilk merhale atom pili (veya reaktörü) dir. Atom pilinde, çeşidine göre, uranyum, toryum veya plutonyum atomları kontrol edilen bir tempo ile parçalanır ve bu suretle pilden devamlı olarak enerji elde edilir. Böylece atom pili, atom enerjisinin anatarı yerindedir. Pilden çıkarılan enerji yukarıda saydığımız maksatların her hangi birisi için kullanılabilir. Bugün Birleşik Amerika Devlelerinde, İngiltere'de, Rusya'da, Fransa'da, Kanada'da, İsveç'te, Norveç'te muhtelif cins ve boylarda atom pilleri çalışmakta ve başka bir çok memleketlerde, meselâ Belçika, Hollanda, İsviçre ve Hindistan'da piller yaptırılmaktadır. Aşağı yukarı Türkiye'den başka bu sahaya el atmıyan Avrupa devleti kalmamıştır.

Atomun sanayie enerji kaynağı olarak henüz girmemiş olmasının sebebi, iktisadi mânada atom santralleri kurma işinde güçlükler çıkmasıdır. Teferruatla ilgili masrafların azaltılması için bir çok tecrübe santralleri kurulması icap ediyor. Edinilen tecrübelere dayanılarak, Amerika'da, iki hafta kadar evvel tam verimle çalışacak ilk endüstriyel atom santralinin temeli atıldı. 1957 de bitmesi beklenen bu santral 60.000 kilovatlık elektrik enerjisi temin edecektir. Fakat bu santral de her halde ekonomik olmıyacak, ancak ileride başka ekonomik santraller kurulabilmesi için gerekli bilgiyi verecektir. İyimser müşahitler Amerikada 1964 den itibaren atom enerjisinin kömür ve petrol enerjileriyle rekabet edebileceğini söylüyorlar; daha uygun şartlarda çalışan hidroelektrik santrallerle rekabet etmesi ise hiç beklenmiyor.

Dünyada atom enerjisini büyük mikyasta kullanacak memleketler, düşük fiyatlı enerji kaynakları azalmış olan sanayi memleketleridir; İngiltere ve Japonya gibi. İngiltere'de kömür fiyatı gittikçe arttığı için, orada atom enerjisinin 1960 dan önce iktisadi hâle gelmesi beklenebilir. Şimdi, birisi 40 bin kilovatlık olmak üzere, iki büyük tecrübe santralı kurulmaktadır. Başka Avrupa memleketleri de bu işle ilgileniyorlar. Hollandalılar, 100.000 kilovatlık bir atom santralını önümüzdeki 5-8 senede kurmayı kararlaştırdılar. Belçikalılar da Amerikalılarla ortak olarak bir atom enerji merkezi kuracaklar. Bilindiği gibi, Belçika Kongosunda bol miktarda uranyum vardır ve bu uranyumu 1944 den beri Amerika, biraz da İngiltere satın almaktaydılar; mevcut mukavele bu sene sonunda zamanını dolduruyor; yenilenmesi esnasında Belçikalıların, bir miktar uranyumun da kendi memleketlerinde işlenmesi prensibini Amerikalılara kabul ettirecekleri anlaşılıyor.

Atom enerjisiyle işliyen gemiler, denizaltılar, uçaklar ve lokomotifler yapmak için, başta Amerika, Rusya ve İngiltere olmak üzere bir çok memleket, (her halde bir atom piline sahip olan her memleket) çalışıyor. Fakat ulaşılan merhaleler hakkında fazla bir şey söylenmiyor. Bilmen şudur: 1954 Ocak ayında Amerikalılar atomla işliyecek bir denizaltıyı denize indirdiler, Şubatta da atom motörünü içine yerleştirdiler. Jules Verne'in meşhur romanındaki denizaltıya benzetilerek «Nautilus» adı verilen bu denizaltının ilk seyir tecrübeleri bu sene sonunda yapılacaktır.

Portatif Atom Santralleri

Bir denizaltı gövdesine sığacak kadar küçük bir reaktör inşa edebilmek mühendislerin hatırına başka bir şey getirdi: Taşınabilir atom santralleri yapmak. Ağustos sonlarında Amerikan Ordusu ile Atomik Enerji Komisyonu, «Paket Güç Reaktörü» adını verdikleri böyle bir pilin imaline karar verdiklerini bildirdiler. 1700 kilovat verecek olan bu reaktörü söküp, uçaklar içerisinde parça parça deniz aşırı üslere taşımak Ve orada monte edip çalıştırmak mümkün olacak; temin ettiği elektrik enerjisi aşağı yukarı 1700 kişilik bir garnizonun ihtiyaçlarını karşılayabilecektir. Reaktör 1956 veya 1957 de hazır olacaktır.

Pillerde elde edilen atom enerjisinin bir kısmı da radyo - izotoplar halinde muhtelif araştırmalarda kullanılıyor. Bu izotoplar, tabiatta bulunmıyan veya çok az bulunan atom çeşitleridir. Atom pili yardımiyle suni olarak imal edilirler. Marifetleri radyoaktif olmaları, yâni tıpkı radyum gibi etrafa durmadan dalgalar veya parçacıklar halinde enerji, yaymalarıdır. Bu sayede canlı veya cansız bir cisim içinde her bulundukları yeri belli ederler. Sonra, çıkardıkları ışınların doğrudan doğruya canlı dokular üzerindeki tesirleri kolaylıkla incelenebilir; bu ışınlar kanserli hücreleri öldürmek için kullanılabilir. İşte bütün bu kabiliyetleri sayesinde radyo izotoplar çeşitli fizik, kimya, biyoloji, metalürji ve tıp araştırmalarında, kanser tedavisinde gittikçe da-

ha fazla rol oynuyorlar. Tabiatta hazır bulunan radyoaktif atomlara da aynı işler gördürülebilir ve gördürülüyor; fakat bunlar atom pilinde ısmarlama yapılanlar kadar maksada uygun değildir, pah abdırlar ve çeşitleri azdır. 1946 - 1951 arasında yalnız Amerikan Atomik Enerji Komisyonu muhtelif müesseselere 20.000 parçadan fazla radyo - izotop satmıştır.

Müstakbel nimet

Atom enerjisi hakkında bütün bu söylediklerimiz bu günkü atom pillerinin bilinen karakteristiklerine dayanıyor. Eğer bir gün hidrojen bombasında meydana gelen reaksiyonları kullanan bir pil, bir «hidrojen pili» yapılırsa yukarıki hesaplarda esaslı değişiklikler olacaktır. Üç hafta önce Orford'da bir ilmî kongrede konuşan tanınmış İngiliz atom fizikçisi Sir John Cockroft, bu bakımdan çok iyimser görünmüştür. «Daha dünyadaki uranyum kaynaklan tükenmiye yüz tutmadan, hidrojen enerjisinin barışçı maksatlar için kulanılabileceğine emin olduğunu» söylemiştir. İşte bu, eğer doğru çıkarsa, insanlığa hemen hemen tükenmez bir enerji kaynağı teinin edecektir. Gelecek senenin başlarında toplanacak büyük milletler arası atom enerjisi kongresinde daha etraflı tahminlerin ortaya atılması beklenebilir. Her halde şimdi de, gelecek sene de, atom enerjisinin bugün yaptıklarını ve yarın yapacaklarını gözden geçiren herkesin varacağı sonuç birdir: Atom enerjisi birgün medeniyetin en büyük nimetlerinden biri haline gelecektir; eğer daha önce bir büyük sarhoşluk anında bütün medeniyeti ortadan kaldırmazsa... E. İ.

Hoş Resimler:

AKİS okuyan bebek
7' den 70' e...

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Amerika'da Cenubi Dakotanın Pierre kasabasında Luci Daon adında bir kadın mahkemeye müracaat ederek boşanmak istediğini bildirmiştir. Kadın hâkime bu arzusunun sebebini şöyle izah etmiştir :

«Kocam beni herkese cüzdanımın kemiricisi diye takdim ediyor.» Bunu duyan hâkim, derhal boşanma kararını vermiştir. — (A.P.)

*

Her sene olduğu gibi bu sene de Hollywood'daki mezarlar müdürlüğü halka yelpazeler dağıtmıştır. Bu yelpazelerin üzerinde reklâm olarak şunlar yazılıdır :

«Dünyanın en rahat, en havadar ve en *güzel* manzaralı mezarları Hollywood'dadır. Bu hususiyetlerden istifade etmek için vasiyetnamenize, ölünce cesetlerinizin Hollywood mezarlarına gömülmesini kaydetmeyi ihmal etmeyiniz.» — (U. P.)

*

İtalya'nın Venedik şehrinde kanallardan birine saçları dağınık bir kadının bağıra bağıra düştüğü görülmüştür. Yardıma koşan halk, kadını suyun içinden çıkarmak istemiş ise de bu kadının meşhur san'atkar Katherine Hepburn olduğu ve rol icabı kendini suya attığı anlaşılmıştır. Nitekim, kurtarmağa koşanlara, film çeken operatörler sahneyi bozmamaları için mâni olmuşlardır. — (Newsweek).

*

Birleşik Amerika'da insanları uyutup uyandıran garip bir gramafon makinesi icadedilmiştir. İstenilen saate göre ayarlı olan bu gramafona konan plâğın bir tarafında insana savanı hayret derecede tesir eden ninniler vardır. Binlerce kimse üzerinde yapılan tecrübelerde bu plağın yarısı dolmadan ninniyi dinleyenin uyuyakaldığı tesbit edilmiştir. Plâğın bir yüzü tamamlanınca öteki yüzü dönmekte ve ayarlanan saate intizar etmektedir. Ayar edilen vakit gelince plak harekete geçmekte ve gayet hoş bir şarkı ile uyuyan kimseyi uyandırmaktadır. — (Time'den)

*

Almanya'nın Hagen şehrinde adamın biri, hırsızlıktan muhakeme edilirken dinleyicilerden biri ayağa kalkmış ve «Hâkim bey, yanılıyorsunuz, hırsız o defti, benim» demiştir. Hâkim derhal sanığı serbest bırakmış ve mahkeme salonunda itirafta bulunan dinleyiciyi hiç bir sorgu ve suale lüzum görmeksizin tevkif etmiştir.

Bu dinleyicinin hâkimin kardeşi olduğu ve muziplik için böyle yaptığı anlaşılmışsa da hakim kararından dönmediği için yersiz bir muziplik eden genç, hırsızın yerine hapise atılmıştır. (New York Herald Tribune)

Birleşik Amerika'nın Broklyn şehrinde bir berber kendisine bir televizyon cihazı hediye edecek kimseyi 25 yıl parasız tıraş etmeyi taahhüt ettiğini, gazetelerle ilân etmiştir. Bu ilân üzerine berbere tam 150 tane televizyonlu radyo gelmiştir. Şimdi berber, dükkânın bir kısmını tadil ederek televizyonlu radyo satışına başlamıştır. (The New York Times'den)

Katherine Hepburn düşüyor
Düşenin dostu olmaz

Amerika'nın Detroit şehrinde kavgaya tutuşan bir karı koca münakaşa neticesinde düello etmeye karar vermiş ve birer otomobile atlayarak birbirlerinin üzerine son süratle gelerek toslamışlardır. Bu çarpışmada otomobiller birbirinin içine geçmiş, kavgacı karı koca ise bu düellodan ancak hafifçe yaralanmak suretiyle kurtulmuşlardır. (New York Herald Tribune)

Amerikanın büyük şehirlerinden birinde üç çocuk en meşhur bostanlardan birinden karpuz çalarken hırsızlık suçu ile yakalanmışlardır. Mahkemede dâvaları yapılan bu çocuklara ne ceza verileceği kararlaştırılacağı sırada içlerinden bir tanesi elini kaldırarak usul hakkında söz istemiştir, ve şöyle demiştir :

«Çocukluğu esnasında o bostandan karpuz çalan kimse varsa elini kaldırsın.» Bunun üzerine mahkemede bulunan hâkimler, mübaşirler, avukatlar ve dinleyiciler ellerini kaldırmışlardır. Mahkeme sukut etmiştir. — (Newsweek)

Geçenlerde Birleşik Amerika'da İllinois eyaletinin tımarhanesinden iki deli firar etmiştir. Deliler, Guinsi civarındaki bir otelde geceyi geçirirken yakalanmışlardır. Bu kadar kolay yakalanmalarına sebep otel kâtibine yazdırdıkları isimler olmuştur. Bu isimler «Hitler» ve «Musolini» dir...

*

İtalya'nın Cremona şehrinde polis bir dilencinin gelen geçenden sadaka alınca cebinden bir defter çıkarıp makbuz gibi bir şey tanzim edip bayır sever kimseye verdiğini tesbit etmiştir. Dilencilik ettiği için yakalanıp mahkemeye verilen adam,' duruşması sırasında kendini şöyle müdafaa etmiştir :

«Ben diğer dilencilere benzemem, defter tutarım ve bana sadaka verenlere fatura ve makbuz veririm, defterimdeki kazanç hesabına göre de sadakalardan elde ettiğim kazancın vergisini muntazaman öderim.»

Hâkim vergi dairesinin de bu beyanı tasdik etmesi üzerine dilenciyi serbest bırakmış, üzerinde bulunup polisçe müsadere edilmiş olan iki milyon lireti kendisine iade etmiştir,

(New York Herald Tribune)

*

Brooklyn mahkemesinin jüri heyeti, Thomas Wysokowsky adında henüz on yedi yaşında olan bir genci dört çocuk babası kırk yaşında bir adamı öldürmek suçundan mahkûm etmiştir.

Yirmi sene hapis cezası giyen genç, sokakta başka bir çocuk tarafından yere yıkılan Mr. Condon'un kafası üzerinde müteaddit defalar zıplayarak teammüden ölümüne sebebiyet vermek suçu ile itham edilmiştir.

(New York Times)

Ruslar Simal Kutbuna bir mikrofon yerleştirmişlerdir. Sovyet makamları 22 Eylül gecesi bunu açıklamış bulunmaktadırlar. Bu iddiayı ortaya atan Moskova radyosu, «Dünyada bunu ilk defa yapan memleket Rusyadır.» demiş, fakat nedense sebebini açıklamamıştır.

*

Başvekil Musaddık zamanında İran Adliye Vekili bulunan Abdül Ali Lûtfi 22 Eylül günü sayfiyedeki evine giren bir serseri tarafından iyice dövülmüş ve yaralanmıştır. Sabık Adliye Vekili Abdül Ali Lûtfi'nin kendi vekâletinde komünistlerin faaliyette bulunmasına müsamaha gösterdiği rivayet edilmekte idi.

Politikacının 15 yaşındaki oğlu, babasının iyi bir durumda bulunmadığını bildirmiştir. Lûtfi'nin sağ eli kırılmış ve sağ gözü bir bıçak darbesi ile kör edilmiş bulunmaktadır. Vekilin oğlu «Vatan hainleri memleketten defolsun» diye haykıran seksen kadar serserinin bütün aile efradım dövmüş olduğunu söylemiştir. (New York Times)

*

İngiliz iaşe vekili G. Lyod George'a ait bir gıda permisi New Castel - on Tyne'de yapılan bir müzayedede 35 dolara satılmıştır. Karne usulü artık kaldırılmış bulunduğundan iaşe nazırı daha ziyade mavilerle meşgul olmaktadır. — (New York Times)

SANAT

Ankara Devlet Tiyatrosu

Yoksa Devlet çiftliği mi?

Tiyatro

Düzmece Program

Opera binasının önünde, dört aydanberi boş duran ve Devlet Tiyatrosunda temsil edilecek eserleri bildiren ilân tahtasının sol başına Cuma günü bir afiş asıldı. O Cuma Eylül ayının 24 üncü günü idi ve 1 Ekimde başlıyacak olan yeni tiyatro mevsimine beş gün kalmıştı.

İlân tahtasına asılmış olan afiş : Büyük, yeni bir zeminin yer yer oyulması ve o boşluklara harfler dizilmesi suretiyle bastırılmıştı. Yukarıdan aşağıya şunlar okunuyordu :

DEVLET TİYATROSU
1954 - 1955 yılı programından: I.
(Ankarada Büyük ve Küçük Tiyatrolarda)

Piyesler : —Bundan sonra afiş sağlı sollu yukarıdan aşağıya ikiye bölünmüş ve bir tarafı telif, öbür yanı tercüme eserlere ayrılmıştı—. Telif : Reşat Nuri Güntekin'in «Tanrıdağı ziyafeti», Ahmet Kutsi Tecer'in «Satılık ev», Orhan Asena'nm «Gılgameş» isimli eserleri.

Tercümeler : Ugo Betti'nin "Keçiler adası", Henrik İbsen'in "Nora", Branislav Nuşiç'in «Yaslı aile» eserleri.

Aynı afifte : Jules Massenet'in «Manun», G. Verdi'nin «İl Trovatore» ve J. Offenbach'ın «Hofmann'ın hikâyeleri» adındaki operaların da bu seneki repertuvarda yer aldığı bildiriliyordu. Afişin en çok dikkate şayan tarafı en alttaki notu idi. Bu notta aynen şu kelimeler yazdı : (Eserlerin oynanma tarihleri afişlerde bildirilecektir. Repertuvardan bazı eserler tekrarlanacaktır. Program değiştirme hakkı mahfuzdur.)

Bu suretle koskoca bir dağın nasıl olup da Bir fındık faresi doğurduğunu görüp hayret etmemek mümkün değildir. Devlet tiyatrosu idaresinin, dört ay evvelden seçip ilân etmesi icabeden repertuvarı seçilememiş, ilân edilmemiş ve bundan başka, temsil mevsiminin başlamasına beş gün kala yıllardanberi elde mevcut olup kıyıda köşede kalmış eserler, sanki bir tetkikten geçirilmiş gibi büyük bir klişeye yerleştirilerek yeşil renkli afişe siyah harflerle bastırılmıştır. Üstelik bunların da kat) olmadığını, eskiden oynanmış eserlerin tekrarlanacağını ve program değiştirme hakkının mahfuz bulunduğunu bildiren bir de not ilâve edilmiştir.

Ankaranın biricik tiyatrosunun, hattâ memleketin medarı iftiharı olması icabeden Devlet Tiyatrosunun bu lâkaydisi nedendir?

Kanunla kurulmuş, devletin himayesine mazhar olmuş bir müessese olduğunu, büyük bir kadro imkânına sahip ve muntazam bir iş hayatına bağlı olan bir şehir halkına programlı bir faaliyet devresi arzetmeye mecbur bulunduğunu bir yana bırakalım da, hiç olmazsa en küçük bir tiyatro teşekkülünün bile seyirciyle kaim olduğunu ve bunun için de tiyatronun mevcudiyetini seyirciye duyurmasının zarurî olduğunu düşünelim. Devlet Tiyatrosu devlet bütçesinden geçindiği için seyircinin alâkasından da müstağni midir?

Eğer öyle değilse, Ankaradaki Devlet Tiyatrosunun hâlâ perdesini ne zaman açacağım, hangi tarihlerde hangi oyunları temsil edeceğini ve seyirci adına bu yıl neler yapılacağını ilân etmemiş olmasını nasıl izah edebiliriz?

Kabahat Tiratlarda

Çok salahiyetli bir ağız bize Reşat Nuri Güntekin'in «Tanrıdağı ziyafeti» isimli piyesinin belki ekimin birinci gününe yetiştirilmesinin mümkün

OPERA ALBÜMÜ

Konsolos

Bestekâr : *Cian Carlo Menotti. 7 Temmuz 1911 de Milano civarında Casigliano'da doğdu. Hâlen Amerika'da yaşamaktadır. Konsolostan başka iki operası daha vardır : Amelia baloya gidiyor ve Medium.*

Eser : *Üç perde, altı tablo. Metin : Bestekâr. İlk defa 1850 de New York'da oynandı.*

Şahıslar : *Magda Sorel (Soprano). John Sorel (Bariton). Anne . (Alto). Gizli polis ajanı (Bat). Sekreter kadın (Alto). Bay Kofner (Bas). Bir İtalyan köylü kadını (Soprano). Anna Gomez (Soprano). Nika Maga Doff. bir sihirbaz (Tenor). Vera Boronell (Alto).*

Mahal: *Avrupa'da bir yer. Şimdiki zaman. Koro ve bale yok. Hususî bir orkestra, yâni 9 ağız sazı, harp, piyano, yaylı sazlar. Eserin devamı 2.45 saat.*

MEVZU

Birinci perde, Birinci Tablo :

Avrupa'nın her hangi bir yerinde büyük bir şehir ve burada fakir bir oda. Odada kimse yok. Yalnız belikte bir çocuk uyuyor. Vakit sabahtır.Açık pencereden,komşularda çalınan müzik sesi geliyor. Kapı birdenbire açılır, ayağından yaralı olan John Sorell içeriye girer. Polis onun peşindedir. Kendisi devlete ve diktatöre karşı muhalefet etmiştir. Odada saklandıktan sonra polisler görünürler, fakat onu bulamazlar, çıkıp giderler. John Sorell yabancı bir memlekete kaçmıştır ve bu defa karısı ile çocuğunu da yanına almak istemektedir. Bir camcı ustası, John ile karısı arasında irtibat kuracaktır. Bir çocuk pencereden içeriye taş attığı zaman Magda derhal camcı ustasını çağırıp onunla konuşacaktır. Mağda'nın ilk işi şimdi «Konsolos» dan pasaport alabilmektir.

İkinci Tablo :

Konsoloslukta büyük salon. Konsolosun kadın sekreteri, masasında bir yığın kâğıdın içinde çalışmaktadır. Mağda ona pasaport almak için müracaat ettiğinde, bir sürü formalite ileri sürer. Sayısız vesika istenmekte, bir hayli kâğıdın doldurulması icap etmektedir. Formalite, daima formalite. Mağda, sekretere yalvarır. Fakat onun son cevabı da ilki gibidir : Kâğıtların doldurulması, vesikaların getirilmesi lâzım.

İkinci perde. Üçüncü Tablo :

Birinci tablo'nun ayni. Aradan dört hafta geçmiştir. Mağda hâlâ pasaportunu alamamıştır. Mağda huzursuzluk içinde kıvranır. Bu sırada pencereden içeriye bir taş düşer. Mağda derhal, John'dan haber getirecek olan camcı ustasına haber gönderir. Mağda'da ve annesinde büyük heyecan. Küçük çocuk ölür.

Dördüncü Tablo :

İkinci tablonun aynı. İnsanlar yine formalite ile boğulmaktadırlar. Mağda pasaport almak için tekrar yalvarır. Netice menfidir. Vesikaların getirilmesi, kâğıtların doldurulması lâzımdır. Bu sırada salona birisi daha girer. Bu, Mağda'nın oturduğu yerde ikamet eden gizli polis ajanıdır. Mağda onu görünce mahvolduğunu anlar.

Üçüncü perde, Beşinci Tablo :

İkinci Tablo'nun aynı. Camcı Mağda'ya yaklaşır ve gizlice bütün tehlikeyi göze alarak John'un tekrardan memlekete dönmek üzere olduğunu söyler. Mağda heyecan içinde kocasına bir kaç satır yazmak ister. Bu esnada geri gelen John görünür. John takip edilmektedir ve biraz sonra yakalanacaktır. Sekreter, Mağdaya, işi olduğu zaman telefonla haber verileceğini söyler.

Altıncı Tablo :

Birinci tablo'nun ayni. Telefon çalar. Mağda duymuyormuş gibi etrafına balonu:. Çocuğu ölmüş, kocası yakalanmıştır. Hayatın artık onun için kıymeti kalmamıştır. Havagazı musluğunu açar. Caz hafif bir ıslık sesiyle odayı doldurmaktadır. Telefon tekrar çalar. Mağda yerinden kalkıp ahizeyi almak ister, fakat artık kuvveti kalmamıştır. Gaz hâlâ çıkmakta, telefon çalmaktadır. Perde iner.

Bu senenin programı

Ama isimler eski

olabileceğini ama eserdeki uzun tiratların bu imkânı güçleştirdiğini söyledi ve bizim ağzımızı açık bıraktı. Yâni, Devlet Tiyatrosunun Küçük Tiyatrosunda temsil edilecek olan eser, tiyatronun faaliyete geçmesi icabeden akşam oynanamazsa; kabahati kimsede aramıyalım. Bize bu azizliği yapan yalnız ve yalnız eserdeki tiratlardır. Eğer Reşat Nuri Bey insaf edip uzun tiratlar yerine kısa replikler yazsaymış Ankara da İstanbul gibi, belli günde tiyatrosuna kavuşacakmış.

O halde kolayı var : Eserdeki o, işi geciktiren tiratları çıkarıversinler, hem sanatkârlar ezberleme külfetinden kurtulurlar hem de nefeslerinden tasarruf olur.

Mademki Devlet Tiyatrosunun çok salahiyetli bir ağzı söylemiştir; muhakkak ki «Tanrıdağı Ziyafeti» isimli piyeste çok uzun tiratlar mevcuttur. Ama bizim bildiğimize göre tiyatro eserinin de, onun temsil edilmesinin de bir tekniği vardır. Tiyatrodan anlaması icabeden edebî heyet bu eseri seçtiğine ve tiyatro kadrosunda sanatkâr olanların rol aldığına, üstelik Reşat Nuri'nin ilk tiyatro eseri olmadığına ve eseri' sahneye koyanın da tecrübe sahibi bulunduğuna göre, bu iddiada her halde bizim anlıyamadığımız bir taraf mevcuttur.

İşte hem bu muammayı çözmek, hem de temsil edilecek eser hakkında okuyucularımıza bilgi vermek maksadı ile eseri okumak merakına kapıldık. İlk aklımıza gelen eserin rejisörü idi. Kendisinden rica etmek üzere telefona sarıldık. Biraz bekledik: «Provadadır, 11.30 da antrakt verir, o zaman arayın» dediler. Saat 11.35 de aradık: «Bir dakika» dediler, bir dakika sonra değişik bir ses ne istediğimizi sordu, rejisöre bildireceğini söyledi. Yâni sayın rejisör, telefonla olsun bizimle konuşmak hususunda çekingenlik gösteriyordu, «eh dedik, mecbur değil ya, ister konuşur, ister konuşmaz!» Ricamızı mutavassıt

arkadaşa tekrarladık, bir dakika sonra cevap geldi : «Evet, gerçi eser teksir edilmiştir ama, bizde kendimize yetecek kadar var, istiyorlarsa idarî işlere bakan falan beyden alsınlar..»

Bu defa falan beyi bulduk, ricamızı bildirdik : «Evet, hay hay» dedi. «Fakat bende yok ki, hepsi raportörde, raportörün dolabı da kilitli...»

Olur ya! Şimdi de telefonda raportörle karşı karşıyayız: «Rejisörde nasıl olmazmış efendim. Bende bir iki silik kopya var ki arşivden çıkaramam..»

Biraz rica, biraz da ısrar edecek olduk : «Ben bir bakayım da, filân gün belki temin edebilirim...» cevabını aldık.

Keşke böyle bir arzuya kapılmasaydık ve keşke Devlet Tiyatrosunda biraz anlayışlı mesuller bulunsaydı.

Güzel artiste hasret

Geçen yıl Devlet Tiyatrosunun pek çok temsilinde seyirciler «güzel kadın» rolüne çıkan kadın artistleri görünce gülümsediler. Ama ne çare ki bu bir kadro imkânsızlığı idi. Devlet Tiyatrosunda, mühim genç kız rollerine yakışacak şekilde, hem sanat kabiliyeti olan, hem de rolün istediği güzelliğe sahip bulunan bir artist yoktu. Yıllardan beri tiyatroda bu dert çekilmekte, fakat nedense çaresi aranmamakta idi. Halbuki Devlet tiyatrosu kanunu da müsaitti. Eğer tiyatro idaresi bir imtihan açmış olsa bir değil, bir çok genç ve güzel sanatkâr bulabilirdi.

Devlet Tiyatrosu rejisörleri klâsik veya modern tiyatro külliyatı arasında, milletlerarası şöhret yapmış bazı eserleri okuyorlar, sahneye koymak istiyorlar, fakat rol bölümü için kalemi ellerine alıp meselâ prensin genç kıza söylediği şöyle başlayan bir cümleyi düşününce :

«Ey güzel sevgili...» hem kalemi kırıyor, hem de kitabı yere çalıp «Allah kahretsin» diyorlar.

Devlet Konservatuvarından tedris sisteminin kifayetsizliği, propaganda yapılmaması ve daha başka sebepler yüzünden tiyatro sanatkârı yetişmediği ve bilhassa heveskâr kızlarımızın buraya itibar etmediği malûmdur. Kurulduğundan beri Devlet Tiyatrosuna genç, güzel ve istidatlı sanatkâr hanımlarımızın alınması hususunda bir teşebbüste bulunulmadığı da malûmdur. O halde rejisörlerimizin kızmakta devam edecekleri ve seyircilerin güzel genç kızlara ihtiyaç gösteren eserlerden daha bir müddet mahrum kalacakları tabiîdir.

Biz derdi ortaya koyarken, sözlerimizden yanlış mânalar çıkarılmamasını arzu ettiğimiz için durumu daha açık cümlelerle ifadeye çalışalım :

Devlet Tiyatromuzun kadın kadrosu zayıftır. Kuruluşundan beri tiyatro bölümüne kadın eleman alınmamıştır. Bazı eserlerin ihtiyaç gösterdiği evsafta, yâni tiyatro dilinin «jöndam» dediği sanatkârlara hemen her eserde yer verilmesi icabettiği halde, Devlet Tiyatromuzda bir nevi «ersatz» usulü tatbik edilmekte ve mevcut hanım sanatkârlar kendilerini biraz gençleştirmek suretiyle mümkün mertebe o boşluğu doldurmaya çalışmakta, bu yüzden de rollerine tahsis edecekleri sanat kabiliyetlerinin büyük kısmını bu uğurda harcamaktadırlar.

Bu da operet balesi

Orada da güzel kadın yok

Şayet Devlet Tiyatrosu idaresi, kanunun da cevaz verdiği şekilde bir teşebbüse girişir, bir müsabaka imtihanı açarsa, hem rejisörlerini sinirlendirmekten, hem seyircilerini bediî tatminsizlikten ve hem de mevcut hanım sanatkârlarını lüzumsuz sıkıntıdan kurtarmış olur.

İngiltere

Sanat daha pahalı

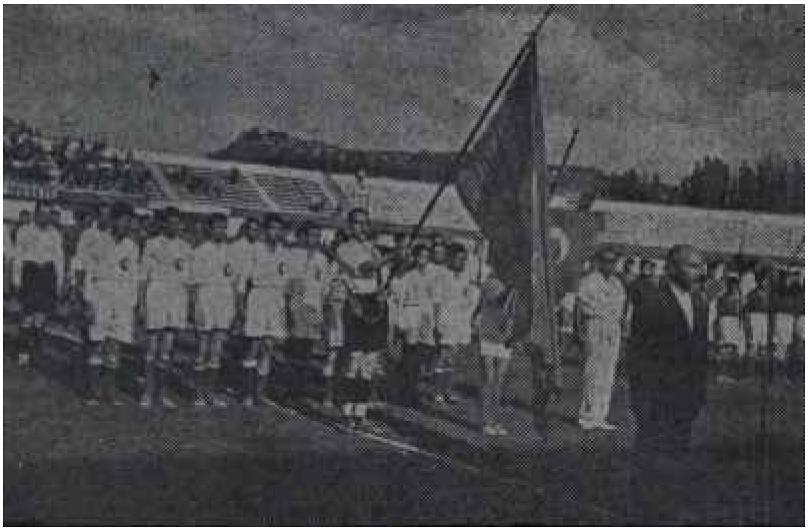
İngiltere demek her an her köşesinde çeşitli san'at hareketleri bulabileceğiniz bir memleket demektir. Zira orada tramvay biletçilerinden tutun da üniversite profesörlerine kadar herkesle Londrada oynayan Fry'ın yeni bir piyesini konuşabilir, bir gün evvel Edinburgh'da Usher Hall'da verilen İskoçya Milli Orkestrasının konserini münakaşa edebilir, yahut da Glasgon Resim müzesinin iki sene evvel binlerce İngiliz lirasına satın alıp mutena bir köşesine koyduğu İsa'nın yepyeni bir görüşle yapılmış «Cennete Çıkış» tablosuna görüşebilirsiniz. Zira orada herkes san'atla meşguldür. Ya yazılan kritikleri okur, ya radyodan dinler, ya da bizzat gidip görür.

Geçenlerde Stratford ve Edinburgh festivallerinden bahsedilmişti. Bu sefer ise her an bir festival şehrini andıran Londra'dan bahsetmek lâzımdır. Öyle bir şehir tasavvur edin ki, yazın bile her gece yalnız belli başlı tiyatroların yekûnu elli olsun ve her birinde birinci sınıf artistler ve piyesler oynasın. İnsan onları görmek için sıraya girerken bile şaşırıyor. Hele zamanınız mahdut olursa ne yapacağınızı bilemiyorsanız! Zaten bilet bulmak da bir meseledir. En aşağı bir hafta evvel yerinizi ayırmanız lâzım. O da, ön sıralardan olmamak şartiyle. Londra'da tiyatroların nerede olduğunu bulmak da bir meseledir. 10 milyona yakın nüfusu bulunan ve New York gibi havaya değil de genişliğine yayılmış bir eski şehirde yolunuzu bile bulmak meseledir. Fakat her şeyi en ince teferruatına kadar düşünen ve organize eden İngilizler bakın bunu da nasıl tertiplemişler : Şehrin muhtelif yerlerinde, büyük otel ve mağazaların içinde «Booking Office» ler vardır. Bu bilet gişelerinden, değil yalnız Londranın içinde İngilterenin herhangi bir yerindeki konser, tiyatro, opera v.s. için yerinizi alabilirsiniz. Bütün bu zahmete karşılık bilet ücretine bir şiling yâni 40 kuruş ilâve ederler.

Tiyatroların ön tarafları 18 yahut 21 şiling'dir. Halbuki iki şiling'e bir övün yemek yiyebilirsiniz. Fakat 18 şiling'i verip gördüğünüz piyes o parayı her bakımdan hak eder.

Şimdi Londra'da Chustopher Fry'ın Nisanın başından beri oynayan yeni komedisi, «The Dark is Light Enough» modadır. Eser 1848 - 49 senelerinde Avusturya - Macaristan İmparatorluğundaki Macar isyanlarına aittir. Fry bu piyesini, baş rol için Edith Evans'ı düşünerek yazmış. Hakikaten Edith Evans, rolünü o derece benimsemiştir ki insan sahnede artisti değil Macar Kontesi Rosmarin Ostenburgh'u seyreder gibi olmaktadır.

SPOR

Ankarada futbol mevsimi açılıyor
Saha dolu, Tribün boş

Futbol

Ankarada lig maçı

Biten hafta gerek Ankara futbol mevsiminin başlaması, gerekse futbolde dedikoduluda bir hafta olması bakımından hayli yüklü geçmiştir. Cumartesi günü Ankara 1954 - 55 futbol şampiyonası merasimle başlamış ve dört kümede takımlar mevsimin ilk karşılaşmalarım oynamışlardır. Yeni futbol mevsiminin bu ilk haftasında ufak tefek hâdiseler müstesna, geleceği gölgeleyecek ve bizleri düşündürecek üzücü hâdiseler çok şükür cereyan etmemiştir.

Birinci kümede Cumartesi günü ilk karşılaşmayı Gençlerbirliği ile Güneşspor takımları oynamışlardır. Ankara'nın en eski ve en çok sevilen kulübü olan Gençlerbirliği, kadrosunda hemen hemen bir değişiklik yapmış değildi. Buna karşılık birinci kümede ikinci yılını idrâk eden kümenin en genç takımı Güneşspor'lular, geçen yıla nazaran kadrolarında birhayli rötuş yapmışlardı. Bu rötuşta tam bir isabet olduğu da kuvvetli rakipleri karşısında başabaş ve hattâ zaman zaman faik bir oyun çıkarıp seyircilerin takdirlerini toplamalarından anlaşılıyordu. Verilmiyen haklı bir penaltıdan sonra takım, tecrübesiz hücum hattının zaptedemediği heyecanından dolayı ele geçirdiği fırsattan kullanamayışı ile bu ilk maçını golsüz bir beraberlikle tamamlamaya muvaffak oldu. Muvaffak oldu diyoruz, çünkü kendisinin 4 yaşında olmasına karşılık rakibi otuz seneyi bulan hem de kıymetli bir mazinin zamanımıza ulaşan bir takımı idi.

Bu maçı idare eden Ankara'nın beynelmilel hakemi Cezmi Başar, kendinden seyretmeğe alıştığımız iyi idarelerinden uzak bir idare tarzı gösterdi. Vermediği penaltı'daki görüşünü ne olduğunu bilmiyoruz, fakat Başar'ı daima iyi görmeye alıştığımız için bu ilk haftaki idaresini pek beğenmedik. Onu ilerdeki maçlarda eskisinden daha iyi bulacağımız hakkında hiç şüphemiz yoktur.

Pazar günü oynanan Hacettepe - Ankaragücü maçı da tuhaf- bir tesadüf eseri olacak golsüz beraberlikle neticelendi. Ankara futbol şampiyonasında bir benzerine ender rastlanacak olan golsüz beraberliklerle neticelenen bu ilk hafta maçlarında gol olmamak hususunda inadeden meşin topun inadı çok kavi olacak ki, dört takımın 44 futbolcusu 360 dakika, yâni altı saatlik çetin mücadelelerinde onu rakip kaleye atamadılar.

Ankara şampiyonluk unvanını bu futbol mevsimi sonuna kadar muhafaza etmeye yetkili olan Hacettepe onbiri, beklenilen oyununu çıkaramamakla beraber, evvelki haftalardaki hazırlık maçlarının dağınık takımı olmaktan uzaklaşmış, daha derli toplu ve şuurlu bir oyun tarzı göstermiştir. Takım hemen hemen şampiyon kadrosunu muhafaza ediyordu. Vazifesi başka yere nakledilen Ruhi'nin yerini geçen yılın büyük istidadı Sami almıştı, okadar.

Ankaragücü'ne gelince, geçen yıl taraftarlarım birhayli üzen ve endişeye düşüren Sarı - Lacivertliler, sessiz sedasız hazırlandıkları genç ekipleriyle doğrusu sürpriz yapmışlardır. Golsüz bir beraberliği Ankara şampiyonundan kurtaran Ankaragüçlüler, yeni mevsime doğrusu büyük ümitlerle girmiş bulunuyorlar. Ekip birkaç hafta sonra Ankara futbol şampiyonasının en tehlikeli onbiri olmaya namzet görünüyor.

Bu çetin maçı idare eden Faik Gökay, evvelki haftalardaki kendinden beklenmiyen bozuk idarelerinden uzak çok dikkatli ve güzel bir idare gösterdi. Ufak tefek hataları olmadı değil, fakat ne derlet «okadar kusur kadı kızında da bulunur» !

Teşkilât

Haftanın en büyük dedikodusunu ise gazeteleri günlerdir meşgul eden futbol federasyonu ile Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü arasında zuhur- eden ihtilâf teşkil etmektedir. Bu ihtilâfın değişen şahıslara göre muhtelif görünüşleri vardır. Bir defa ihtilâfın başlıca sebebini Dünya Kupası maçlarında futbol federasyonunca İsviçre'de teşkil edilen seleksion komitesinin 6 bin lirayı aşan masraflarının genel müdürlükçe reddi teşkil etmektedir. Genel müdür her nekadar ihtilâfın sadece federasyon reisinin Avrupada bulunmasından faydalanılarak Federasyonun İstanbul'a naklinin kabul edilmeyişini göstermekteyse de, genel müdür daha evvel bir arkadaşımıza otobüste seleksion komitesinin masraflarını kabul etmeyip, mahsup evrakını futbol federasyonuna iade ettiğini söylediğini unutmaktadır. Buna içerleyen seleksion komitesinden Adnan Akın, kendisinin federasyon temsilcisi olduğunu ileri sürerek dilekleri kabul edilmediği takdirde federasyondan çekileceğini bildirmiştir. Ayrıca bu ihtilâfa kamp müdürlüğüne tayin edilen Saim Seymener'in durumu da karıştırılmaktadır. Bundan evvelki kamplarda otoritesiyle sevilen ve muvaffak olan Saim ağabeyin tayinini çekemiyenler, aralarında onun bulunmasını istemiyenler ve nihayet bu ver için Gündüz Kılıç'ı hazırlayanlar bu tayin karşısında Gündüz'ün de çekileceğini ortaya atmışlardır.

Görüldüğü gibi ortada bir blöf vardır. Fakat beden terbiyesi genel müdürlüğü işi bu sefer ciddiye almışa benzediğinden bu blöfün netice vermiyeceği hususundaki kanaatimiz kuvvetlenmektedir.

Bu arada şu sıralarda Budapeşte'de yapılacak dünya demiryolları konferansında memleketimizi temsil etmekte olan futbol federasyonu ikinci başkam ve Devlet Demiryolları Genel müdür yardımcısı Safa Yalçuk da Cumartesi günü oynanan lig maçları sırasında bu istifa haberinin doğruluğunu bir arkadaşına söylemiştir. Genel Müdür yardımcısı federasyon üyesi bir arkadaşına maçları takip sırasında eğilerek demiş ki : «Onlara (Adnan Alan ve Gündüz Kılıç) istifalarım geri almalarını söyledim. Bu işi Yugoslav maçına kadar yürütüp ondan sonra toplanır bir karar alırız, dedim.»

Safa Yalçuk'un bu itirafından sonra bir atasözünün değeri canlı bir misalle bir kat daha kuvvet bulmaktadır. «Yerin kulağı vardır».. — C. S.

Galatasarayın İzmirdeki maçı

Sadece üç beş kuruşluk bir menfaat temini maksadiyle İstanbul profesyonel takımlarının yaptıkları deplasman maçlarından sonuncusunu geçen hafta Galatasarayın İzmire yaptığı seyahat teşkil etmektedir. Bütün şartların aleyhimize olduğu bir Millî maç arifesinde bulunduğumuz için Futbol federasyonunun haklı olarak bir çok tedbir aldığı bir zamana bir emrivaki olarak

sıkıştırılan İzmir seyahati Galatasaray için, tahmin ederiz ki, beklenen faydayı vermemiştir, ve idareciler maddî menfaatin sadece deplasman maçları ile temin olunamıyacağını anlamışlardır.

Öğrendiğimize göre Galatasarayın Cumartesi günü yaptığı İzmirspor maçında bazı müessif hâdiseler çıkmış, Sarı - Kırmızılı oyuncular rakipleri tarafından hırpalanmışlardır.

Hâdisenin cereyan tarzını ve kabahatin kimde olduğunu bilmediğimiz için fazla bir şey söylemeye kendimizde yetki görmüyoruz. Ancak bu gibi nahoş hâdiselere daima İzmirde rastlanılmasına da dikkati çekmeden geçemiyeceğiz. Bilhassa 5 - 0 gibi farklı bir netice sırasında zuhur eden hâdisede galip tarafın bir hır çıkarması hayalidir. Allahtan Milli vazifeye çağırılmış Milli Takım namzetleri sakatlık gibi bir arızaya uğramamışlar.

Sönmeyen Yıldız: Çaykovski

17 Ekimde Sarepovada yapacağımız Milli maçımıza şahlanan ve futbol hayatında sadece Yugoslavyanın değil dünya futbolunun şahikasına çıkan bu futbolcunun yıldızı yaşının bir hayli ilerlemiş olmasına rağmen hâlâ parlamaktadır. Çaykovski Yugoslav futbolunun kendisine mahsus stilinden ayrı olarak, şahsında şiirleştirdiği oyunu ile bugün Avrupa'nın en iyi sağ hafı mertebesine yükselmiş ve 31 yaşında olduğu halde mevkiinde daima formunu ayakta tutmuştur. Pek nadir rastlanacağı üzere, bu üstad futbolcu, hâlen 56 ncı Millî maçım tamamlamış olmakla, 14 senede kırılması zor bir rekor da tesis etmiş bulunmaktadır. 17 yaşında Budapeştede yapılan Yugoslavya - Macaristan genç takımları maçı ile ilk defa milli formayı sırtına giyen Çaykovski, o zamanlar devamlı olarak orta haf mevkiini muhafaza ederken sonradan sağ haf mevkiine alınmış, bu mevkide, en iyi oyunları çıkarmıştır.

Futbolun bütün taraflarım tamamiyle kavramış bulunan Çaykovski mensup olduğu «Partizan» takımının en az 400 karşılaşmasında yerini muhafaza etmiş ve gerek takımında, gerekse Milli takımda koz olarak oynamasına rağmen çıkardığı gollerle müstesna kıymetini en basit rakip kulüpçüye ve yabancı müşahitlere kabul ettirmiştir.

Yugoslavyanın geçen hafta İngilterede Gal ile yaptığı karşılaşmada sırf önümüzdeki ay Milli takımımızla yapılacak millî maça saklanmıştır. Ve aynı maçta oynatılmıyan arkadaşı ve yine kendisi gibi Yugoslavyanın popüler futbolcusu Mitic ile birlikte Türkiye maçına hazırlanmaktadır.

Evvelki sene F .İ. F. A. tarafından tertip edilen İngiltere - Avrupa karması maçında, karmanın sağ hafı olarak çıkardığı mükemmel oyunla, İngiltere matbuatına «Wembley faciasının tek tesellisi» dedirten Çaykovski hayatının en güzel golü olarak, Montevideo kupası maçlarındaki meşhur Uruguay kalecisi Maspoliye 40 metreden attığı şutu göstermektedir. En beğendiği oyuncu ise İngilterenin gelmiş geçmiş en iyi futbolcusu olarak kabul edilen Matthevs'dir.

Milli takım davası: İsim mi, çalışma mı?

Tevfik ÜNSİ

Türkiye'yi ve İstanbul'u Yugoslavya'da temsil edecek futbolcuların isimleri açıklandı ve kadro kamp çalışmalarına başladı. Bu defa namzetlerin seçimi, seçim yapanların bu husustaki salâhiyetlerine ve seçilenlerin isabetine göre, her zamankinden daha derli toplu olmasına rağmen muhakkak ki yine de bazı münakaşalara yol açacaktır. Bunun bir sebebi her gönülde bir arslan yatması ve futbolda atletizmde olduğu gibi, şaşmaz zaman ve mesafe ölçülerinin mevcut olmayışıdır.

Futbolumuzda büyük isim yapmış dört şahıs, futbol piyasasının bu sıralarda ağızdan düşmiyen isimlerini bir araya topladılar,fakat futbolda başarının ölçü ve teminatını isimlerin toplamında bulmak her zaman mümkün değildir. Futbolda muvaffakiyet her şeyden evvel çalışmaya ve çalışma metodlarına bağlıdır. Artık klâsik bir misal olmağa başladı, Alman futbolu dünya şampiyonasına kadar en adı geçmez futboldu ve Alman Millî Takımının oyuncularının isimlerini bilen yok iken, Macar, İngiliz, Brezilya Milli Takımlarının oyuncularını ezbere sayabilecekler pek çoktu. Bugün ise, Alman başarısı bu isimleri ebedileştirmiştir.

Bizim de bugünkünden daha parlak isimlerle millî kadrolar teşkil ettiğimiz çok olmuştur; fakat bu isimlerin sadece şöhretleri sevinçli haber getirmeğe kâfi gelmemiştir. Bu defaki kadroda göz kamaştıran isimler mevcut olmıyabilir, fakat çalışmasını, çalıştırmasını bu defalık becerebilirsek, bundan sonrası için unutulmaz isimler kazanabiliriz. Yalnız çalışma ve çalıştırma babında, söz açılınca, bu meşhur isimlerin verdiği ümitler dahi çoğu defa gölgeleniveriyor.

Başka misal aramağa lüzum yok; bu defa geniş bir namzet kadrosunu millî maçtan tam 40 gün evvel tesbit ettik. Çalışmalara başlamadan mı? Federasyon tebliğlerine göre evet, fakat bir taraftan isim yapmış futbolcuların eskiden kafana lâkayıtlıkları, kulüplerin her mâli maç arifesinde patlak veren seyahatleri, çeşitli kaprisler yüzünden davet edilen 23 namzedi bir araya toplayamadık. Şimdi namzet sayısı 18 dir, adet azaldı, belki çalışma daha kolaylaşacaktır. Klâsik kamp da imdada yetişmiştir. Bizim futbolcunun, idarecinin ve çalıştırıcının ideal çalıştırma metodu kamp ile başlar. Bu artık zarurî bir anane haline gelmiştir. Bazı memleketlere ve şartlarına göre kamp verimsiz bir metod değildir, ancak kamp, kamp olarak kalmalı ve bir otel olmamalıdır. Futbolumuzu ve millî kadroyu bu defa idare edenler kampın bir otel mahiyetini almıyacağını, icabında en sert zecri tedbirleri alacaklarını söylemektedirler. Bu takdirde çalışmak için zemin ve şahıslar hazır bulunuyor demektir. Geriye bir de çalışma tarzı kalmaktadır. Senelerdenberi millî takım bizim içimizden yetişmiş otoriter bir hocanın nezaretinde çalışmamıştı. Tabancı antrenörler, ne kadar vukuf sahibi olursa olsun, bizim hamurumuzdan olmadığından oyuncuların ne fizik kudretlerini, ne de ruhi durumlarını, ne de takatlarını kavrayabiliyorlardı. Bu bakımdan empoze edilen metodlar ile oyuncuların kabiliyetleri bir türlü bağdaşamıyordu. Bu defaki antrenör Gündüz Kılıç'ın futbol ayakkabılarındaki çamur henüz yeni kurumuştur. Gündüz antrenör olduktan sonra, hocalık ömrü daha' ziyade kamplar içinde geçmiştir. Millî Takım antrenörü bu bakımdan tatminkâr görünmektedir. Çalıştırma metodlarında da bir huzur duymak mümkündür. Ama....

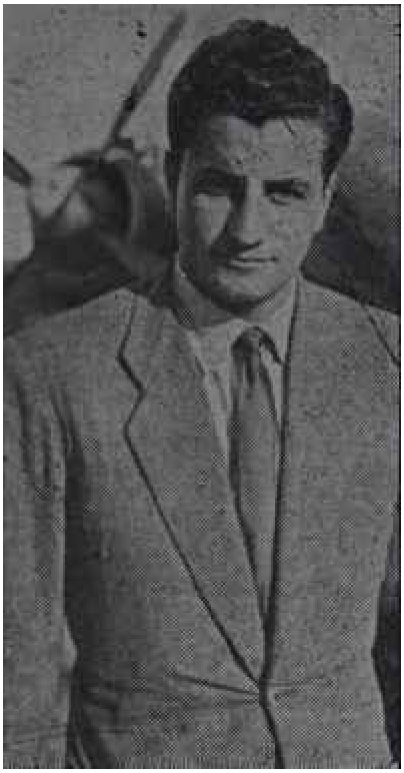
İşte yine bir ama kelimesi belirdi... Bizde sporda en sorumlu şahsın bile düşündüğünü, bildiğini rahatça yapmasına imkân var mıdır? Eğer bunu mümkün görebiliyorsanız, Yugoslav maçı için bir galibiyet düşünerek bahse girebilirsiniz....

Atletizm

Ordu Pentatlon takımı Fransaya gidiyor

1947 senesinden beri yapılmakta olan Dünya ordular arası Pentatlon birinciliklerine iştirak etmek üzere Ordu Pentatlon ekibimiz 7 Ekimde Fransa'ya hareket edecektir. Bugünkü harp sanatına göre tanzim edilmiş bulunan Pentatlon müsabakaları bir çok spor branşlarım ihtiva etmesi bakımından bilhassa Amerikalılar tarafından rağbete mazhar olmuş ve C. I. S. A. nın teşekkülünden sonra Ordulararası müsabakalara dahil edilmiştir. Ordularda Pentatlon kara, deniz ve hava olmak üzere üç kola ayrılmıştır. Bundan evvel deniz ve hava pentatlon müsabakaları İtalya'da yapılmıştı, kara pentatlonu ise Fransanın Nice şehrine 11 Klm. mesafede Antibes sayfiyesinde yapılmaktadır.

Beş ayrı müsabakadan ibaret olan Pentatlon'un ordu eğitimi bakımından olduğu kadar sporun mücadele tarafı bakımından da ehemmiyeti haizdir. Bu müsabakalardan birincisini teşkil eden ATIŞ müsabakası 200 metrelik bir me-

Kedi kaleci Bearo
Yugoslavlar bizden kuvvetli

safeden piyade tüfeği ile 80 Sm. lik hedefe dakikada 10 mermi isabet esası üzerine tertip edilmiştir. İkincisi MANİALI KOŞU olup 528 metrelik mesafe üzerindeki 20 muhtelif maniyi ihtiva etmektedir. Üçüncüsü BOMBA atışıdır ki bu branş muhtelif mesafelerdeki hedeflere isabet ve ayrı olarak 650 Gr. lık bombayı uzak mesafeye atmadaki başarı ile puvanlandırılmaktadır. MANİALI YÜZME yarışı 50 metre mesafe üzerinde çeşitli su altı ve su üstü manilerden teşkil edilmiştir. Pentatlonun sonuncusu üzerinde dere, hendek, gibi maniler bulunan kır koşusudur.

Bundan evvel yapılan müsabakalarda tecrübesiz olmalarına rağmen tatminkâr dereceler alan Pentatlon'cularımız bu sene seçmelerde yaptıkları derecelere nazaran iyi bir derece alacak durumda bulunmaktadırlar. Bilhassa Cemal Güç'ün manialı koşudaki 2.52.1/10 luk derecesi bu branşta ikinci sırayı işgal etmektedir. Seçmeler sonunda ferdi olarak en iyi neticeyi Hüsamettin Yılmaz kazanmıştır. Arkadaşlarının dereceleri de göz doldurmaktadır. Türk Ordu ekibi şu elemanlardan tefi edilmiştir:

Hüsamettin Yılmaz, Rahmi Çetinkaya, Cemal Güç, Mustafa Yardım, Kamil Üzmez, Necdet Arıbak.

Binbaşı Sabahattin Olcayto'nun nezaretinde bir aydan beri kampta bulunan Pentatlon'cularımıza temsil edecekleri şanlı ordumuzun ismi ile mütenasip muvaffakiyetler temenni ederiz. Bu arada şunu da ilâve edelim ki, ordu spor bürosunun Beynelmilel Ordulararası müsabakalarda gösterdiği faaliyet her bakımdan takdire şayandır.

N. A.

Roger Bannister rekor peşinde

Geçen ay İsviçre'de yapılan Avrupa Atletizm şampiyonasında neticesi en çok merakla beklenen koşu 1.500 metrelik yarıştı. Nitekim koşu beklenenden daha mücadeleli geçerek genç İngiliz atleti Roger Bannisterin zaferi ile neticelendi. Harika İngiliz Atleti 1 milde yaptığı 3. 59. 4 lük dünya rekoru ile 4 saniyenin altına ilk defa inilebileceğini isbat etmişti. Bir tıb adamı için bu muvaffakiyet hiç de kolay kazanılmış bir zafer değildir.

Londradaki St. Mary hastahanesinde ihtisasını yapmakta bulunan Bannister bu muazzam rekorunu yâni 3.59.4 lük derecesini zayıf bir rakip önünde ve ikinci sınıf bir pist üzerinde ve saatte 20 mil esen rüzgâra karşı yapmıştır. Fakat kendisinin de itiraf ve kabul ettiği gibi ilk defa 1 mili 4 saniyenin altında koşan kendisi olduğu halde son defa koşacak olanın da yine kendisi olacağına ihtimal vermemektedir.

Bir zamanlar imkânsız gibi görünen bu rekor, kırılabildiğine göre artık bütün atletlerin ideali olmuştur, ve bundan sonra tekrar tekrar kırılmaya mahkûmdur.

Ama Bannister'e sorarsanız bu rekoru kendisi kırdığı gibi yine kendisi yenileyecek kronometreleri 3.59.4 ünde altında durmaya mecbur edecektir. Nasıl mı?.. Orasını kendisi şöyle izah ediyor: «Avustralyalı John Landy ve Amerikalı Wes Santee ile yapacağı bir yarış daima mükemmel derecelere gebedir. Fakat bu şekil iddialı yarışlar hiç bir zaman rekor bakımından tatmin edici olmamaktadır. Çünkü her yarışçı kendisini rakiplerine göre ayarlar ve onların taktiğine uymaya çalışır. Bu da insana olsa olsa ancak bir yarış kazandırabilir. Rekor değil!» demektedir.

Roger Bannister'in derecesi ancak mükemmel olarak vasıflandırılabilir. Fakat hiç bir zaman kırılmasına imkân olmıyan bir rekor olarak kabul edilmemektedir. Meselâ Amerikalı ve Olimpiyat 800 metre şampiyonu Wahitfierd, Yeni Zelandalı Halberg ile birlikte ısrarla bu rekoru yenileyeceklerini iddia etmektedirler. 1.000 yardada dünya rekorunu elinde tutan Wahitfierd her ne pahasına olursa olsun Barinister'i rekorunu da kırmak suretiyle mağlûp etmek karar ve azminde görünmektedir. Demek ki 1956 Melbourn Olimpiyatları bütün diğer yarışlardan ayrı olarak 1500 metre için bambaşka bir âlem olmıya namzettir.

Tenis

Mevsimin sonu

Türkiye'de sporun garip bir talihi vardır. Mevsimlerle beraber bazı spor şubeleri de kış, veya yaz uykusuna yatarlar. İşte yüzme, işte kürek, işte tenis... Kapalı bir havuz yoktur ki, yüzücülerimiz çalışmalarına devam edebilsinler, kapalı bir kort yoktur ki tenisçilerimiz faaliyetlerini sekteye uğratmasınlar. Kış geldi mi, hattâ soğuklar, yağmur başladı mı mayolar sandıklara, raketler preslerine girer ve atalet aylan başlar.

Tenisimizin şu son devresi, doğrusu istenilirse hiç de parlak geçmemiştir. Belli basit hareket İstanbulda Dağcılık Kulübü tarafından tertiplenen beynelmilel turnuva idi ki ona da pek eften püften isimler iştirak etmiş, geçen yıllarda alıştığımız yıldızlardan hiç biri katılmamıştır. Bu turnuvayı, ilk başlarda arzuladığımız gibi tenis âleminin mühim bir hâdisesi haline getiremediğimizi ve bir takım ihmalkârlıklar yüzünden fırsatı kaçırdığımızı itiraf etmemiz icap eder. Bununla söylenilmek istenilen hareketin haddi zatında makbul bir hareket olmadığı değildir. Dedik, bu, tenisimiz için tek canlı ve alâka uyandırıcı faaliyet olmuştur. Ancak gönül, daha iyisinin yapılmasını arzulamadan da edemiyor.

Türkiye birincilikleri ise İzmirde cereyan ettiğinden kâfi derecede duyulmamış, pek çok tenis meraklısı bu turnuvaya ait haberleri gazetelerde aradıkları halde bazan iki satıra rastlamışlar, bazan da hiç bir şey bulamamışlardır. Basınımızın tenis sporuyla fazla alâkalanmadığı bir hakikattir.

Ama, bunun kabahati kimdedir? En fazla tenisçilerimizde. Dünya tenis âleminde mevkileri o kadar hiçtir ki, öylesine kötü dereceler almakta, öyle devamlı şekilde yenilmektedirler, yurt içi turnuvalar da o kadar cazibesiz olmaktadır ki, bir küçük zümrenizi dışında bu spora karşı ilgi duyan yoktur.

Tenis mevsiminin sonu
Şampiyonun boyu yetmeyince

OKUYUCULARDAN MEKTUP

Bu mektup Akisi tenkid için yazılmıştır. Bu cümleden sonra mektubum yırtılıp atılmadıysa yazacaklarım boşa gitmeyecek demektir. İnönü Ansiklopedisi, ansiklopediler içinde ne ise; Fonun dergisi, dergiler içinde neyse Akis de haftalık siyasi mecmualar içinde o olmalıdır. Yani mükemmel olmalıdır. Siz de böyle istemelisiniz. Akis halkımıza göre mecmua için değil, biraz da o mecmuaya göre halk yetiştirmek için çıkmalıdır. Meselâ Yapı ve Kredi bankası yalnız bankacılık yapmamıştır. Velhasıl bir iddianız olmalı ve bu teklif tuhaf karşılanmamalıdır. Biz şahsen bu iddianın «Mükemmellik» olmasını taleb ediyoruz.

Şimdi önümde Akisin son sayısı var. Niyetim onu A dan Z ye tenkid etmek. Akis için kısaca «Time» dan mülhemdir diyelim. «Time» iyi ve büyük bir mecmuadır ve Akisten pek tabii yaslıdır. Fakat Akis te bir gün yaşlandığı zaman artık «Time» kalmamalı.

Her sayıda insan bir başmakale arıyor. (Hoş şimdi istediğimiz şartlar dahilinde bu işi becermek te mesele...)

Hitaplar kısmım faydalı buluyor, bu kısmın genişletilmesini istiyoruz.

Sanat sütunlarında otorite sayılan imzaların akademik mütalaaları, Dünya sanat hareketlerinin resimli izahı gibi hususlara dikkat istiyoruz. Daha çokşey istiyor gönül ama, ifrata varıp mecmuayı aktüalite mecmualığından çıkarabiliriz.

Yarım haber vermeyin, 17. sayının 34. sahifesinde yeni merasim üniformasıyla bir Harb Okullu genç var. Bu husta bir yazı yok. İşin tuhafı günlük gazetelerde de buna ait yazı yok. Ancak iki satır: Yeni üniformalar beğenildi. O haberi gazetede okuduk, resmini Akis'te gördük. Yoksa bir Akis, üç dört gazete birbirini mi tamamlıyor? Bir havadis tam verilmeli, yahut hiç bahsedilmemeli.

Şöyle olmalı böyle olmalı dedik. Siz de bize ya ukalâ diyeceksiniz yahut ta biz Akis'te birer ikişer yenilik görüp kendimize hisse çıkaracağız.

Mehmet ERTAN

16 ncı sayılı AKİS'i ancak Pazartesi günü alabildim. Tesadüfe bakın ki bu hafta AKİS'in gecikerek çıkması onu taklide yeltenen diğer bir mecmuanın her halde işine yaramıştır.

Bahsettiğim mecmuayı da pekçokları gibi alıp tetkik ettim. Okudum. Bunun 15 yıllık bir düşüncenin mahsulü olduğu belirtiliyordu. Tereddüt ettim ve baktım; Yanılmamışım. AKİS, o hafta 15 inci sayısını vermişti... Maamafih tabii karşılamak lâzımdır ki onu taklidde dahi muvaffak olamamışlardır.. Ancak bütün tarafsızlığına rağmen Demokrat gibi görünen AKİS'e mukabi lo mecmua, biraz Halkçı görünmekledir.

Fakat daima iyimser duygularla karşıladığım ve —ufak tefek de olsa— hataları karşısında üzüntü duyduğum AKİS'in meselâ kapak klişelerindeki kaymalar, tertip hataları (S. 16 - Sayfa 28. Kitaplar sütununda olduğu gibi) da ümid ve temenni ediyorum ki artık bir hal yoluna girmiş olacaktır. Biz okuyucular bunu bekliyoruz. Yoksa KENDİ ARAMIZDA sütunundaki itirafların samimiyeti içinde boğulmayı değil...

Her şeye rağmen AKİS'in bütün pürüzleri en kısa zamanda hallederek terakki yoluna girmesini candan temenni ederim.

Son sayıdaki TURİZM sayfasında olduğu gibi güzel yurt fotoğraflarının —ve inşallah daha temiz klişelerle— devam ettirilmesini ve kısa da olsa tanıtılma yoluna gidilmesini bilhassa rica ederim. İcabında fiyatın (75) kuruşa çıkarılarak sayfaların arttırılması acaba mümkün değil mi? Bir tehlike olmasa dâhi ortaya bir rakibin çıkmış olduğunu ve ona göre çalışmak gerektiğini hatırlatmayı yersiz buluyorum. Bu, AKİS'in samimiyetine inancımdandır. Ancak unutmamak ki okuyucu daima titiz, daima sabırsızdır.

A. Nihat Güney — İstanbul

*

Gerek mahiyeti ve gerekse muhteviyatı itibariyle gayet büyük bir ihtiyaca cevap vermiş olmasıyla mecmuanızın basın alanında şimdiden iktisap etmiş olduğu mevki hakikaten öğünülecek bir derkededir.

Her sayısında «Okuyucularıyla başbaşa» derdleşmeler ve yazışmalarda bulunan Akis. herhalde okuyucularının da fikirlerini almak isteyecektir. Bundan cesaret alarak Akis hakkındaki bazı düşünce ve temennilerimizi yazmak yolunu ihtiyar ediyoruz.

18'inci sayısı ile birinci cildini tamamlıyan Akis'in bundan böyle 17 sayı ile ikinci ve yine 17 sayı 3e üçüncü cildlerinin tamamlanacağı ve her sene içinde üç cildin çıkacağı bildirilmiştir. Ancak şurası nazarı dikkate alınmalıdır ki 1954 yılının hitamına kadar yalnız 15 hafta kalmıştır. Dolayısıyla Akis mecmuası ikinci cildini ancak 1955 yılının ikinci haftasında tamam lamış olacaktır. Halbuki yalnız bir defaya ve 1954 senesine mahsus olmak üzere, ikinci cilt 15 sayıdan ibaret kılınırsa 1955 yılının ilk haftasından itibaren yeni cilde başlanması sağlanmış olur. Bunun faydası şuradadır ki, mahiyet itibarile tam bir aktüalite mecmuası olan Akis, böylece her sene iki haftalık bir pürüzden kurtarılmış olur. Bu suretle de, bilhassa Akis'in «Kolleksiyonu yapılacak mecmua» olduğuna ina nan ve bunu tahakkuk ettirmek isteyen okuyuculara 1955 yılının 1 nci, 2 nci, 3 ncü; 1956 yılının 1 nci, 2 inci, 3 ncü... ilâh Akis ciltleri şeklinde bir tasnif yapabilmeleri imkânı da kazandırılmış olur. Yani Akis'in 1, 2, 3, 4, 5......ilâh ciltleri değil, her seneye ait 1 nci, 2 nci, 3 ncü ciltleri şeklinde bir tasnif yaptırmak Aktüalite mecmuası olması hasebiyle daha iyi olacaktır.

Son sayısının dizgi ve baskılarında görülen itina, Akis okuyucularını bilhassa memnun etmiştir. Pek yalan zamanda kâğıdının da daha iyi cinsten olacağı haberi ise aynı derecede memnuniyet vericidir. Ancak bu temin edilinciye kadar geçecek mecburi süre zarfında hiç olmazsa kapak kâğıdının daha iyi bir cinsten seçilmesi şayan-ı temennidir. Muhteviyatının güzelleşmesi babındaki temenni ve ümitlerimiz ise, esasen her sayıda görülen tekâmül ile kuvvetlenmektedir.

Mehmet TOĞAN - Erol ATABEY

(Baştarafı 3. sayfada)

münakaşalarında, sarfedecekleri sözlerinde millete göstermeleri icap eder. Onlar sinirlerine hâkim olamaz larsa ve onlar sinirlerine hâkim olamadıkları zaman kabahati kendilerini sinirlendirenlerde görmek hakkını kendilerine tanırlarsa münakaşalarımızın seviyesi Baba Tahir devrinden yukarıya çıkmaz.

Elbette ki demokrasilerde bir takım kimselerin tabu bilinmemesi gerekir ve onların şereflerinin, onların haysiyetlerinin başka şereflerden, başka haysiyetlerden üstün tutulmaması icap eder. Elbette ki adli takibatta gösterilecek titizlik, gösterilecek itina herkes için bir olmak lüzumu vardır. Bir basın yoluyla ha karet, bir başka türlü hakaret yoktur. Hakaret, hakarettir. O ortadan kaldırılmak istenilirse, kriter herkes için bir olmalıdır. Aksi takdirde «hakaret müessesesi» zarar görmez, «basın hürriyeti müessesesi» zarar görür, o hırpalanır, sonunda o ortadan kalkar.

Hiç kimse türk basınının eski, kötü âdetlerinden kurtulmasını, fikirlerle şahıslatın birbirine karıştırılmamasını, kanaatlerin sebeplerini hususî hayatlarda arayıp, kanaatlere değil oraya saldırılmamasını şu son on, on beş sene içinde basın hayatına idealist gayelerle atılan genç gazeteciler kadar isteyemez. Hiç kimse şeref, itibar kırıcı, haysiyet zedeleyici kelimelerin hakiki tenkit, veya hakiki fikir müdafaası için lüzum lu olmadığını onlar kadar yalandan bilemez. Ama bunu temin etmenin yolunun bu olduğuna da onları hiç kimse inandıramaz.

Saygılarımızla.

AKİS

30. cu yıldönümü münasebetiyle

Türkiye İş Bankası

BİR ÇEKİLİŞTE

6000 altın İKRAMİYESİ

1 KİŞİYE		3000	ALTIN
2	adet	500	altın
2	adet	250	altın
6	adet	50	altın
25	adet	20	altın
25	adet	10	altın
50	adet	5	altın
200	adet	1	altın

Not: 6000 altın ikramiyesi, bir buçuk milyon lira tutarındaki 1954 ikramiye plânına ilâvedir.

30. YILDÖNÜMÜ

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

DESEN MATBAASI — ANKARA